

**TÜRKİYE’DEKİ EBEVEYNLERİN DİJİTAL
EBEVEYNLIK ÖZ YETERLİKLERİNİN
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Fatih YAMAN

Eskişehir 2018

**TÜRKİYE’DEKİ EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLIK ÖZ
YETERLİKLERİNİN İNCELENMESİ**

Fatih YAMAN

DOKTORA TEZİ

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL

İkinci Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Onur DÖNMEZ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ekim 2018

Bu tez çalışması TÜBİTAK SOBAG 1001 Projeleri’nce kabul edilen 115K479 no.lu proje ile BAP Komisyonunda kabul edilen 1602E080 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Fatih YAMAN'ın "Türkiye'deki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Özyeterliklerinin İncelenmesi" başlıklı tezi 02.10.2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Programında, Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL

Üye : Prof. Dr. Yavuz AKBULUT

Üye : Prof. Dr. Tolga GUYER

Üye : Doç.Dr. Yusuf Levent ŞAHİN

Üye : Doç.Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ

Prof.Dr. Handan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdür
Vekili

ÖZET

TÜRKİYE'DEKİ EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLIK ÖZ YETERLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Fatih YAMAN

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ekim 2018

Danışman: Doç.Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL

İkinci Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Onur DÖNMEZ

Dijital teknolojilerin kişisel ve toplumsal yaşam alanlarına entegrasyonu ile birlikte insanların bireysel ve sosyal rollerinde önemli dönüşümler yaşanmaktadır. Bu dönüşümlerin yaşandığı en önemli alanlardan biri ebeveynliktir. Bu dönüşümler ebeveynlik rolleri arasına çocuklarının dijital teknolojilere erişimini, bu teknolojilerin etkili kullanımını sağlamayı ve bu süreçlerde zarar görmelerini engellemeyi eklemektedir. Ebeveynler, dijital yaşamın risklerini fırsatlara dönüştürmede ve çocukların, dijital araçları güvenli kullanımını sağlamada birincil paydaşlar olarak görülmektedir. Bu çalışmanın genel amacı, dijital ebeveynlik yeterlik ve göstergelerinin ortaya konması, bu yeterlik ve göstergelerden yola çıkılarak oluşturulan ölçek aracılığı ile Türkiye'deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Ölçek geliştirme çalışmaları 2016-2017 öğretim yılında, Türkiye geneli veri toplama işlemleri 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Nitel verilerin analizinde tümevarımsal analizden, nicel verilerin analizinde ise açıklayıcı faktör analizinden, doğrulayıcı faktör analizinden, betimsel istatistiklerden (% , f , $\bar{x}$, SS), bağımsız örneklem t testinden ve bağımsız gruplar için tek yönlü varyans analizlerinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda 38 maddeden oluşan ve üç faktörlü bir yapıda olan dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeği geliştirilmiştir. Verilerin analizi sonucunda Türkiye'deki ebeveynlerin dijital güvenlik boyutunda kendilerini yeterli gördükleri belirlenirken; bunu dijital okuryazarlık ve dijital iletişim takip etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Dijital ebeveynlik, Dijital çağda ebeveynlik, İnternet ve aile, Çevrimiçi ebeveynlik.

ABSTRACT

AN EMPIRICAL INVESTIGATION OF DIGITAL PARENTING SELF-EFFICACY AMONG TURKISH PARENTS

Fatih YAMAN

Computer Education & Instructional Technology Department
Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, October 2018

Supervisor: Assoc.Prof.Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL

Co-Supervisor: Assist.Prof.Dr. Onur DÖNMEZ

Integration of digital technologies into personal and societal endeavors has led to significant transformations in individuals' relevant roles. Parenting is one of such contexts where these transformations emerge. These transformations bring about additional parenting roles such as sustaining effective and salubrious digital access and protecting children from potential harms. Parents are considered as primary stakeholders while transforming potential risks of digital life to opportunities and sustaining safe use of digital tools. In this regard, being a digital parent emerges as a crucial competency and field of study. The primary purpose of the current study is to investigate digital parenting competencies and indicators, and to develop the scale for examined Turkey's situation of several variables by means of this scale. This study was used inductive analysis of the qualitative data analysis, exploratory and confirmatory factor analyses, descriptive statistics, along independent samples t-test were conducted along with one-way between-groups ANOVAs. Both survey design and descriptive methods were employed to realize the research purposes. To develop the scale, research data were collected in 2016-2017 school year, and to investigate the perceptions of Turkish parents, in 2017-2018 spring semester. As a result of this study digital parenting self-efficacy scale consisting of 38 items and having three factor structure was developed. Collected data from Turkey shows that parents are so proficient in digital safety dimension and to follow this dimension digital literacy and digital communication.

Keywords: Digital parenting, Parenting in digital age, Internet and family, Online parenting.

TEŞEKKÜR

Tam bitti derken hayat önünüze sürprizleriyle gelmektedir. Öğretmen olarak atamamın gerçekleştiği ay Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) ile akademik hayatım yeniden başladı ve Anadolu Üniversitesi'nde doktora eğitimime başladım. Akademik hayatımın en güzel anlarının geçtiği Anadolu Üniversitesi'ne yedi yıl gibi uzun bir süreçten sonra bu tez ile birlikte veda etmek durumundayım.

Eğitim dönemine başladığım andan itibaren birlikte çalıştığımız, bana akademik anlamda ve gerçek yaşamda gerekli olan değerleri katan, tez konumun belirlenmesinden tezinin tamamlanmasına kadar yol gösteren ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL'a çok teşekkür ediyorum. Eğitim sürecimde eleştirel bakış açısıyla farklı yaklaşımlar geliştirmemi sağladığı için ikinci danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Onur DÖNMEZ'e teşekkür ederim. Tezinin proje kısmının şekillenmesinde yardımlarını esirgemeyen, akademik duruşuyla her zaman örnek alacağım Prof. Dr. Yavuz AKBULUT'a teşekkür ederim. Tez izleme jürimde bulunan ve tezinin gelişmesini takip eden Prof. Dr. Tolga GÜYER'e ve Doç. Dr. Yusuf Levent ŞAHİN'e teşekkür ederim. Tez savunma jürimde yer alan ve dönütleriyle katkıda bulunan Doç. Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ'ye teşekkür ederim. Tezinin proje aşamasında emeklerini esirgemeyen Doç. Dr. Ahmet Naci ÇOKLAR'a teşekkür ederim. Tezinin proje ekibinde bursiyer olarak görev alan öğretmen Pelin ÇAKTU DÖNMEZ'e ve Arş. Gör. Canan ÇOLAK'a teşekkür ederim.

Dijital Ebeveynlik Çalıştayı'na katılarak tez kapsamında Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlik Ölçeği'nin geliştirilmesine katkıda bulunan Prof. Dr. Betül ULUKOL'a, Prof. Dr. Ayşe Tülin YÜRÜK'e Dr. Şahin BAYZAN'a, Muharrem CANBOLAT'a, Furkan YILMAZ'a, Ahmet Rasim KALAYCI'ya ve Burak KARAKAYA'ya teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitim döneminde derslerini aldığım hocalarım Prof. Dr. H. Ferhan ODABAŞI'na, Prof. Dr. Abdullah KUZU'ya, Doç. Dr. A. Aşkım KURT'a ve Dr. Öğr. Üyesi Ö. Özgür DURSUN'a verdikleri emeklerden dolayı teşekkür ederim. Uzun doktora süreci boyunca birlikte ders aldığımız ve çalıştığımız iş ve araştırma arkadaşlarım Arş. Gör. Ali Haydar BÜLBÜL'e, Arş. Gör. Dr. Beril CEYLAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Can MEŞE'ye, Arş. Gör. Dr. Cansu ÇAKA'ya, Arş. Gör. Dr. Derya ORHAN'a, Arş. Gör. Esra BARUT TUĞTEKİN'e, Arş. Gör. Ezgi DOĞAN'a, Arş. Gör. Dr. Fatih TÜRKAN'a, Arş. Gör. Ferhan ŞAHİN'e, Dr. Öğr. Üyesi Fevzi İnan DÖNMEZ'e, Arş. Gör. İsmail TATAR'a, Arş. Gör. Kadir DEMİR'e, Arş. Gör. Ozan FİLİZ'e, Arş. Gör. Özgür

ÖRÜN'e, Arş. Gör. Şenay OZAN'a ve Arş. Gör. Ufuk TUĞTEKİN'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Lisans eğitimi döneminde başlayan dostluğumuzu lisansüstü eğitim döneminde de devam ettirdiğimiz Arş. Gör. Dr. Mehmet Şahin SOLAK'a bana her zaman katlandığı için teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitimimin tek çıktısı tabii ki bu tez değil. Lisansüstü eğitim döneminde tanıştığım ve hayatımı birleştirdiğim biricik eşim Nihal DULKADİR YAMAN'a bana verdiği destekten ve yaptığı fedakârlıklardan dolayı teşekkür ederim. Hayatımıza yeni giren ve girmesiyle birlikte hayatımızı değiştiren biricik kızım Zeynep Nil'e teşekkür ederim.

Son olarak, kurumsal ve maddi destekleri için Anadolu Üniversitesi Proje Birimi'ne ve TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Fatih YAMAN
Eskişehir 2018

10.10.2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu doktora tezinin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Patih YAMAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TÜRKİYE’DEKİ EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLIK ÖZ YETERLİKLERİNİN İNCELENMESİ.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç.....	3
1.2. Önem	3
1.3. Sınırlıklar	5
1.4. Tanımlar	5
2. ALANYAZIN	6
2.1. Dijital Fırsatlar	6
2.2. Dijital Riskler	7
2.3. Dijital Çağda Birey	9
2.3.1. Dijital yerli ve dijital göçmen	9
2.3.2. Dijital bilgelik	13
2.3.3. Dijital vatandaşlık.....	13
2.3.3.1. Kendine ve başkalarına saygı duyma.....	18
2.3.3.2. Kendini ve başkalarını eğitme	20
2.3.3.3. Kendini ve başkalarını koruma	22
2.3.4. Dijital Çağda Ebeveynlik.....	25
2.4. İlgili Araştırmalar	29
2.4.1. Ebeveynlerin dijital araç kullanım durumlarına göre yapılan çalışmalar	29

2.4.2. Ebeveynlerin dijital ortamlardaki risk/tutum/tehdit algılarına göre yapılan çalışmalar	30
2.4.3. Ebeveynlik türüne göre yapılan çalışmalar	32
3. YÖNTEM	36
3.1. Araştırma Modeli	36
3.2. Evren ve Katılımcılar	36
3.2.1. Dijital ebeveynlik yeterlikleri ve göstergelerinin belirlenmesi aşaması katılımcıları	36
3.2.2. Dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesi aşaması katılımcıları	37
3.2.2.1. Aday ölçeğın madde havuzunun oluşturulması aşaması katılımcıları	38
3.2.2.2. Aday ölçeğın uzman görüşü alınması aşaması katılımcıları	38
3.2.2.3. Aday ölçeğın pilot uygulaması aşaması katılımcıları	38
3.2.2.4. Aday ölçeğın AFA aşaması katılımcıları	39
3.2.2.5. Aday ölçeğın DFA aşaması katılımcıları	42
3.2.3. Türkiye geneli durumun ortaya konması aşaması katılımcıları	44
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	48
3.3.1. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik yeterliklerinin ve göstergelerinin belirlenmesi	48
3.3.2. Dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeğının geliştirilmesi	49
3.3.2.1. Dijital ebeveynlik çalıştay ve aday ölçeğın madde havuzunun oluşturulması	49
3.3.2.2. Aday ölçeğın madde havuzuna ilişkin uzman görüşü alınması	55
3.3.2.3. Aday ölçeğın pilot uygulaması	56
3.3.2.4. Aday ölçeğın açımlayıcı faktör analizi süreci	56
3.3.2.5. Aday ölçeğın doğrulayıcı faktör analizi	61
3.3.3. Türkiye geneli dijital ebeveynlik profilinin belirlenmesi süreci	70
3.4. Veri Analizi	71
3.4.1. Ebeveynlerin dijital vatandaş yetiştirme yeterlikleri ve göstergelerinin belirlenmesi sürecinde veri analizi	72

3.4.2. Dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde	
veri analizi	74
3.4.2.1. Aday ölçeğın uzman görüşünün alınması	74
3.4.3. Türkiye geneli dijital ebeveynlik profilinin belirlenmesi sürecinde	
veri analizi	74
4. BULGULAR VE YORUM.....	76
4.1. Türkiye Geneli Dijital Ebeveynlik Profilinin Belirlenmesine İlişkin	
Bulgular.....	76
4.1.1. Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyinin	
ebeveynlik rolüne göre incelenmesi	79
4.1.2. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyinin ebeveynin	
eğitim düzeyine göre incelenmesi	81
4.1.3. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyi ile ebeveyn	
yaşı arasındaki ilişki	83
4.1.4. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri ile ailedeki	
çocuk sayısı arasındaki ilişki.....	84
4.1.5. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin	
ebeveynin İnternet kullanım deneyimine göre incelenmesi	84
4.1.6. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri ile ailenin	
sosyo-ekonomik düzeyi arasındaki ilişki.....	85
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	87
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	87
5.2. Öneriler	92
5.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler	92
5.2.2. Araştırmacılara yönelik öneriler	92
KAYNAKÇA.....	95
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Çevrimiçi riskler	8
Tablo 3.1. Dijital ebeveynlik çalışmayı katılımcı bilgileri.....	37
Tablo 3.2. DEÖYÖ pilot uygulama katılımcı bilgileri	38
Tablo 3.3. KMO ve Bartlett Küresellik Testi değerleri	40
Tablo 3.4. Aday ölçeğin AFA aşaması katılımcı bilgileri	41
Tablo 3.5. Aday ölçeğin DFA aşaması katılımcı bilgileri.....	43
Tablo 3.6. İBBS 2. düzeye göre seçilen iller	45
Tablo 3.7. Veri toplanan iller.....	46
Tablo 3.8. Türkiye geneli katılımcıların özellikleri.....	47
Tablo 3.9. Dijital etik yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler.....	50
Tablo 3.10. Dijital iletişim yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler.....	50
Tablo 3.11. Dijital okuryazarlık yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler	51
Tablo 3.12. Dijital erişim yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler	52
Tablo 3.13. Dijital ticaret yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler	52
Tablo 3.14. Dijital güvenlik yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler	53
Tablo 3.15. Dijital sağlık yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler	54
Tablo 3.16. Bilgi / Eleştirel okuryazarlık yeterlik alanına ait ilk yeterlikler ve göstergeler	54
Tablo 3.17. Medya okuryazarlığı yeterlik alanına ait ilk yeterlikler ve göstergeler	55
Tablo 3.18. Ebeveynlerin yanıtlarının betimsel istatistik değerleri	57
Tablo 3.19. Aday ölçeğin faktör yapısı	58
Tablo 3.20. Uyum değerleri	62
Tablo 3.21. Aday ölçeğin 556 kişilik veri seti ile yapılan DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri	63
Tablo 3.22. DFA aşamasında toplanan veri setinden rastgele seçim ile oluşturulan örneklemelerin analizi sonucunda elde edilen uyum değerleri	65
Tablo 3.23. Türkiye geneli toplanan verilerden rastgele seçilen örneklemelerle gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen model uyum değerleri	67
Tablo 3.24. DEÖYÖ DFA özeti	69
Tablo 3.25. DEÖYÖ faktörleri arasındaki korelasyon ve OAV değerleri karekökü.....	70

	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.26. <i>Veri analizi süreci</i>	71
Tablo 3.27. <i>Dijital ebeveynlik çalıştayından gelen göstergelerin analizi</i>	73
Tablo 3.28. <i>Yeterlik alanlarına ait yeterlikler ve göstergeler özet</i>	73
Tablo 4.1. <i>Türkiye geneli DEÖYÖ ortalama puanlar</i>	76
Tablo 4.2. <i>Ebeveynlerin DEÖYÖ maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı</i>	76
Tablo 4.3. <i>Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin ebeveynlik rolüne göre karşılaştırılması</i>	80
Tablo 4.4. <i>Eğitim durumlarına göre ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlilik algılarının karşılaştırılması</i>	81
Tablo 4.5. <i>Eğitim durumlarına (Eğitim düzeyleri gruplandırılarak) göre ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlilik algıları</i>	82
Tablo 4.6. <i>Ebeveynlerin yaşı ile dijital ebeveynlik durumları arasındaki ilişki</i>	83
Tablo 4.7. <i>Ebeveynlerin yaşı ile dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri arasındaki ilişki (7150 kişilik veri seti)</i>	84
Tablo 4.8. <i>Ebeveynlerin İnternet kullanım deneyimine göre dijital ebeveynlik öz yeterlik algılarının karşılaştırılması</i>	85
Tablo 4.9. <i>Ebeveynlerin gelir düzeyi ile dijital ebeveynlik durumları arasındaki ilişki</i>	85

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Dijital yerlilere ilişkin farklı isimlendirmeler	10
Şekil 2.2. Dijital yerlilik boyutları (Teo, 2013)	11
Şekil 2.3. Dijital vatandaşlık boyutları (Ribble, 2009)	15
Şekil 2.4. Öğrenciler açısından dijital vatandaşlık sınıflandırması (Ribble ve Bailey, 2007)	15
Şekil 2.5. Education (2012, s. 37)'nin dijital vatandaşlık boyutlarını saygı ve koruma temelinde sınıflandırması	16
Şekil 2.6. Education (2012), dijital vatandaşlık boyutları	17
Şekil 2.7. Ribble (2015, s. 56) tarafından önerilen REPs yapısı.....	18
Şekil 2.8. Dijital araç kullanırken uygun olan pozisyon	24
Şekil 2.9. Dijital araç bağımlılığı.....	24
Şekil 3.1. Araştırma süreci	36
Şekil 3.2. Ölçek geliştirme süreci	37
Şekil 3.3. Dijital ebeveynlik çalıştay oturuma düzeni	49
Şekil 3.4. Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlilik Ölçeğinin DFA modeli	64
Şekil 5.1. Dijital ebeveynlik yeterlik ve göstergeleri.....	87
Şekil 5.2. Faktörlerde yer alan boyutlar	89

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BÖTE	: Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
DEÖYÖ	: Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlilik Ölçeği
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OAV	: Ortalama Açıklanan Varyans
TBA	: Temel Bileşenler Analizi
TİB	: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

İnternet World Stats (2017) Aralık verilerine göre dünya genelinde internet kullanım oranı %54,4 olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin de içinde yer aldığı Avrupa kıtasına bakıldığında İngiltere'de nüfusun %94,7'si, Almanya'da nüfusun %96,2'si, Fransa'da nüfusun %92,6'sı, Belçika'da nüfusun %94,4'ü, Hollanda'da nüfusun %95,9'u ve İsveç'te ise nüfusun %96,7'si İnternet kullanmaktadır. Aynı raporda Türkiye'ye bakıldığında nüfusun %68,4'ü İnternet kullanmaktadır. Lenhart (2015), yaşları 13-17 arasında değişen gençlerin cep telefonu sahipliği oranının %88 olduğunu, akıllı telefonlar ile İnternet'e erişimin devrim yaşadığını ve gençlerin %91'inin mobil cihazlar ile İnternet'e eriştiklerini belirtmektedir. Akıllı telefon sahipliğinin artmasıyla birlikte İnternet kullanmaya başlama yaşının 4-11 yaş aralığında olduğu öngörülmektedir (Mascheroni ve Ólafsson, 2016). Türkiye İstatistik Kurumu ([TÜİK], 2013), çocukların İnternet kullanmaya başlama yaşını 6-10 yaş grubundaki çocuklarda 6; 11-15 yaş grubundaki çocuklarda ise 10 olarak belirtmiştir. Kabali vd. (2015, s. 1047), yaşları 6 ay ile 48 ay arasında değişen çocukların günde ortalama 27 dakika televizyon veya mobil cihazlarda video seyrettiğini, 22 dakika mobil cihazlarda uygulama kullandığını ve 15 dakika oyun konsolunda oyun oynadığını belirtmektedir.

Ulusal düzeyde bakıldığında TÜİK (2017)'nin yayınladığı Hanehalkı Bilişim Raporu'na göre cep telefonu (Akıllı telefonlar dâhil) kullanım oranının %97,8 olduğu belirtilmektedir. Yine aynı raporda Türkiye genelinde İnternet kullanım oranının %66,8 olduğu görülürken; bilgisayar kullanım oranının %56,6 olduğu görülmektedir. Kaşıkçı vd. (2014, s. 234), Türkiye'de 9-16 yaş grubundaki çocukların yaklaşık %46'sı 7-10 yaş arasında İnternet'i kullanmaya başladıklarını belirtmişlerdir. 7 yaşından önce İnternet kullanmaya başlayanların oranı (%13) da yadsınamayacak kadar çoktur.

Cole (2001)'a göre İnternet'e bağlanılan ortamların başında ev, iş ve okul gelirken kablosuz bağlantı ile İnternet'e bağlanma oranı çok düşüktür. Kablosuz bağlantı kullanımı 2000'li yılların başında düşük durumdayken ilerleyen senelerde kablosuz bağlantı oranı artmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2017) verilerine göre hanelerin %80'i evinden İnternet erişimine sahip durumda ve hanelerin %78,3'ünde geniş bant İnternet erişim imkânı bulunmaktadır. Bu hanelerin %40'ı sabit geniş bant bağlantı (ADSL, kablolu İnternet, fiber vb.) ile İnternete erişim sağlarken, %72,4'ü mobil geniş bant bağlantı ile İnternete erişim sağlamaktadır. Ulusal ve uluslararası çalışmalar

incelendiğinde çocukların, İnternet kullanım oranlarının günden güne arttığı, İnternet’te eriştikleri servislerin çeşitlendiği ve İnternet’le tanışma yaşının düşme eğiliminde olduğu görülmektedir (Livingstone vd., 2010; OECD, 2011). Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (2013) tarafından yapılan araştırmaya göre çocukların %76,2’si İnternet kullanmaktadır.

Dijital araçlar ve özellikle İnternet’in kullanımının sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda yararları bulunmaktadır (van Duersen, 2010). E-ticaret, e-bankacılık, e-iletişim ve e-devlet gibi uygulamalar günlük yaşantının bir parçası haline gelmiştir. Bununla birlikte, dijital araçlar beraberinde dijital riskleri de getirdiklerinden, bu araçları yalnızca sunduğu fırsatlar bağlamında ele almak yetersiz bir bakış açısıdır (Valcke vd., 2011). Çocuklar, dijital ortamlarda siber zorbalık, yanlış veya zararlı bilgiye erişim, sanal dolandırıcılık, kişisel bilginin çalınması, pornografik içerik, oyun veya internet bağımlılığı, tanınmayan kişilerle çevrimiçi veya çevrimdışı iletişime geçme gibi risklerle karşılaşmaktadırlar (Hasebrink vd., 2009, s. 8; OECD, 2011, s. 4; Çubukçu ve Bayzan, 2013, s. 152). Çalışmalar, İnternet’in çocuklar ve gençler üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu, çocukların olumsuzluklara maruz kalabildiğini raporlanmaktadır (Sharples vd., 2009; Livingstone ve Helsper, 2010). Bu bağlamda risk altındaki çocukların, İnternet kullanımlarının izlenmesi, problemli İnternet kullanımlarının önlenmesinde ve azaltılması önemli bir gereklilik halini almıştır (Gómez vd., 2017).

Teknolojiyi ve özellikle İnternet’i kullanmaya başlama yaşının düşmesi sonucunda çocuklar, çevrimiçi ortamlara katılmakta ancak bu ortama uyum sağlayamamaktadırlar (Symantec, 2014). Prensky (2001, s. 2)’nin dijital yerliler olarak tanımladığı çocuklar, Kuipers (2006) tarafından risk çocukları olarak tanımlanmaktadır. Risk çocuklarını çevrimiçi ortamlardaki risklerden korumak amacıyla birçok paydaşa sorumluluklar düşmektedir. Çevrimiçi riskler ve etkileri sorununun çözümü için dijital yerliler, akranlar, ebeveynler, öğretmenler, teknoloji geliştiriciler ve kanun koyucuların iş birliği içinde çalıştığı bir yaklaşım önerilmektedir (Chang, 2010; Livingstone vd, 2012; Duerager ve Livingstone, 2012; Palfrey ve Gasser, 2013). Bu bağlamda öğretmenlerin bilinçlendirilmesi amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı özel ve devlet okullarında öğretmenlere seminerler ve konferanslar verilmektedir. Bunun yanı sıra teknoloji firmaları da çocukları bu tür risklerden korumak için projeler geliştirmektedir. Vodafone tarafından “Aileler için Vodafone’la Dijitale Merhaba” projesi bunlardan biridir. Uluslararası projelere bakıldığında Teens & ICT: Risks & Opportunities (TIRO) projesi,

EU Kids Online I-II projesi ve Net Children Go Mobile projesi gibi projelerin ve OECD ve UNICEF için hazırlanmış raporların olduğu görülmektedir. Gasser ve Palfrey (2008) öğretmenleri, çevrimiçi riskler sorununun çözümünde ebeveyn ve yakın arkadaşların ardında ikinci derecede etkili paydaşlar olarak görmektedir. Çevrimiçi ortamlarda çocukların karşılaşabileceği riskleri önlemede ve azaltmada ebeveynler büyük öneme sahiptir (Rosen, Cheever ve Carrier, 2008).

1.1. Amaç

Bu çalışmanın genel amacı, dijital ebeveynlik yeterlik ve göstergelerinin ortaya konması, bu yeterlik ve göstergelerden yola çıkılarak oluşturulan ölçek aracılığı ile Türkiye’deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- a) Türkiye’deki ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algıları
 - i. ebeveynlik rolüne (anne, baba)
 - ii. ebeveynin eğitim düzeyine
 - iii. ebeveynin yaşına
 - iv. ailedeki çocuk sayısına
 - v. ebeveynin İnternet kullanım deneyimine
 - vi. ailenin sosyo-ekonomik düzeyine
- göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. Önem

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler toplumlarda dönüşümlere yol açmakta, bu durum ebeveyn rollerindeki değişimleri de beraberinde getirmektedir. Ayrıca ulusal ve uluslararası boyutta internet, çocuk ve aile konusu ile güvenli internet kullanımı öncelikli gelişim alanlarından bir olarak belirlenmiştir. İnternet’in risklerini fırsatlara dönüştürmede ve çocukların güvenli İnternet kullanımını sağlamada ebeveynlere sorumluluklar düşmektedir (Gómez vd., 2017). Yararlı olmakla birlikte çocuklar için olumsuz durumlar da yaratabilen bilgi ve iletişim teknolojileri araçları ve internetin zararlarından çocukları korumak ve onları dijital ortamlarda etkili iletişim kurabilen, güvenli olarak alışveriş yapabilen, eğitim alabilen ve bu davranışları

yaparken etik kurallara uyan hak ve sorumluluklarının bilincinde olan birer vatandaş olarak yetiştirmek günümüz ebeveynlerinin öncelikli görevi haline gelmiştir. İnternetin risklerini fırsatlara dönüştürmek ve çocukların güvenli internet kullanımını sağlamanın birincil paydaşlarından biri ebeveynlerdir. Bu anlamda bu çalışmanın katılımcı grubunun ebeveynlerden oluşuyor olması ve internet, aile ve çocuk konusuna ebeveyn açısından yaklaşıyor olması temel özgünlük noktasıdır.

Alanyazında konuya ilişkin araştırmaların genel olarak internet, çocuk ve aileye ilişkin var olan durumun betimlenmesi (Kaşıkçı vd., 2014), çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Baker, Sanders ve Morawska, 2017), internetin risklerine ilişkin paydaş görüşlerinin belirlenmesine (Sorbring, 2014; Racz vd., 2017; Wisniewski vd., 2017) dayalı olduğu görülmektedir. Ayrıca alanyazında dijital ortamların kullanımına ilişkin çocukların, öğretmenlerin ve yöneticilerin yeterliklerine, kullanım düzeylerine yönelik çeşitli çalışmalar (Dağhan vd., 2015; Yılmaz, Üredi ve Akbaşı, 2015; Aksoy ve Fırat, 2016; Saracaloğlu, Dinçer ve Dedebe, 2017) olmasına karşın ebeveynleri kapsayan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Genel olarak bu çalışmaların da ebeveynlik dijital ortamları kullanımlarına yönelik çeşitli istatistikleri veren çalışmalar olduğu görülmektedir (Livingstone vd., 2010; Kaşıkçı vd., 2014; Wong, Ho ve Chen, 2015; Anderson, Smith ve Page, 2016; Mascheroni ve Ólafsson, 2016; Livingstone vd., 2018). Ebeveyn olarak dijital ortamların kullanımına yönelik çalışmaların sınırlı olmasının yanı sıra bu çalışmaların teknoloji odaklı olması ve kuramsal dayanağının genel olarak ebeveyn türü (Valcke vd., 2010; Ayas ve Horzum, 2013; Özgür, 2016) ve dijital ortamları kullanım düzeyleri (Anderson, Smith ve Page, 2016; Mascheroni ve Ólafsson, 2016; Livingstone vd., 2018) gibi iki boyutu birleştiriyor olması alanyazındaki çalışmaların sınırlılığına işaret etmektedir. Bu çalışmada dijital vatandaşlık boyutuyla ebeveynliğin ele alınıyor olması çalışmanın kuramsal dayanağının özgünlüğünü oluşturmaktadır.

Bu çalışma, ebeveynlerin dijital ebeveynlik yeterlikleri ile bu yeterliklerin göstergelerinin belirlenmesi ve Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlik Ölçeği'nin (DEÖYÖ) geliştirilmesi açısından ulusal ve uluslararası alanyazında bir ilk olma özelliğine sahiptir.

Dijital ebeveynliğin çeşitli değişkenler açısından incelenerek, Türkiye'deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik profillerinin ortaya konulması özellikle BTK'nın "Güvenli İnternet" ve "Güvenli Web" konusundaki çalışmalarını yapılandırmasına ve alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın katılımcılarının ebeveynlerden oluşuyor olması eğitimin ailede başlıyor olmasına hizmet eder bir yapıya sahiptir. Ayrıca bu çalışma dijital ebeveynlik profiline dayalı olarak çeşitli eğitimler geliştirilmesine temel oluşturabilecektir. Bu anlamda çalışmadan elde edilen sonuçların aile gelişimine yansıyabilecek bir özelliği vardır.

Ulusal ve uluslararası boyutta İnternet, aile ve çocuk konusu ile güvenli İnternet kullanımı öncelikli gelişim alanlarından biridir. Buna bağlı olarak çalışmanın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, BTK, MEB'e bağlı ilköğretim ve ortaöğretim okulları ile Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nin stratejik planlarına katkı sağlayacak çıktılar oluşturabileceği öngörülmektedir.

1.3. Sınırlıklar

Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlik Ölçeği ile Türkiye genelinden ebeveynlerden toplanan veriler, ebeveynlerin verdikleri yanıtların sosyal beğenilirlik durumlarının ön plana çıkmasından dolayı sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Dijital Vatandaş : İnternetteki yazıları okuma, yazma, anlama ve gereken yerlere yönlendirme becerisine, ekonomik olanaklar ile geniş band İnternet erişimine sahip olan ve düzenli bir biçimde İnterneti etkin olarak kullanan kişilerdir (Mossberger, Tolbert ve McNeal, 2008, s.1).

Dijital Ebeveyn : Dijital ebeveyn; dijital çağın gereksinimlerine göre hareket eden, temel düzeyde dijital araçlara hâkim, uçsuz bucaksız bir ortam olan dijital ortamlardaki olanakların farkında olan ve çocuğunu bu ortamlardaki risklere karşı koruyabilen, kişi haklarına gerçek hayatta saygı duyulması gerektiği gibi sanal ortamda da aynı şekilde davranılması gerektiğini çocuğuna aşıl原因 ve teknolojik gelişmelere kendini kapatmayan bireydir (Kabakçı Yurdakul vd., 2013, s. 888).

2. ALANYAZIN

Bu bölümde dijital araç ve gereçlerin yaşamın her alanında etkisini göstermesiyle birlikte gelen dijital fırsatlar, dijital riskler, dijital çağda birey ve dijital ebeveynlik konuları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

2.1. Dijital Fırsatlar

Dijital teknolojiler, hızla gelişerek yaşamın her alanında etkisini hissettirmektedir. Vincent (2015)'in çocuklar ve gençler için belirttiği dijital fırsatlar arasında eğitim, harcamalar, direnç kazanma, içerik ve yaratıcı çözümler bulunmaktadır. Hasebrink vd. (2009) dijital fırsatları şu şekilde belirtmektedir:

- Evrensel bilgiye erişme
- Çeşitli eğitsel kaynakları kullanma
- Eski ve yeni arkadaşlarla sosyal ağlar kurma
- Eğlence ve oyun içeriklerine erişme
- Kullanıcıların içerik üretmesi
- Topluma yurttaş veya politik açıdan katılma
- Kimliğin gizli kalması
- Topluluğa katılma/aktivist olma
- Teknolojik uzmanlığın ve okuryazarlığın gelişmesi
- Kariyer ilerlemesi veya işe sahip olma
- Kişisel, sağlıkla ilgili veya cinsel konularda tavsiyelere ulaşma
- Özel gruplar veya hayran forumlarına katılma
- Deneyimleri uzaktaki kişilerle paylaşma

Dijital teknolojilerin sağladığı en büyük fırsatlardan biri bilgiye erişimdir. Bilgiye erişmek için kullanılan kütüphanelerin yerini sanal kütüphaneler veya web siteleri almıştır. Bu sayede evrensel bilgiye erişim kolaylaşmaktadır. Erişilen kaynakların da çeşitliliği dijital araçlar ile farklılık göstermektedir. Dijital araçlardan önce kütüphanelerden basılı yayınlara erişilirken; dijital araçların sağladığı olanaklarla sesli-sessiz görsellere, videolara veya animasyonlara erişilebilmektedir. Bilgi ve eğitimin yanı sıra sosyal ağlarda eski arkadaşlar bulunabilmekte veya yeni arkadaşlar edinerek yeni bir sosyal ağ kurulabilmektedir. Sosyal ağlarda veya diğer dijital ortamlarda eğlenmek için

içeriklere erişmek de kolaylaşmaktadır. Bu amaçla kurulan değişik dijital ortamlardan eğlenmek amaçlı oyun oynanabileceği gibi film veya video seyredilebilir, müzik dinlenebilir. Bu tür hazır içerikleri tüketmek mümkün olduğu gibi dijital araçlardaki gelişmelere paralel olarak içerik üretmek de kolaylaşmaktadır.

Üretilen içeriğin dijital ortamlara eklenmesi Web 1.0 teknolojisinde uzman kişiler tarafından gerçekleştirilirken Web 2.0 teknolojisi ile artık üretilen içeriği dijital ortamlara eklemek kolaylıkla gerçekleştirilebilmektedir. Bu sayede dijital araç kullanıcıları ürettikleri içerikleri dijital ortamlarda rahatlıkla paylaşabilmektedir. Web 2.0 teknolojinin sağladığı yarar yalnızca üretilen içeriğin dijital ortama eklenmesi kolaylığı değildir. Bu araçları kullanan bireyler, Web 1.0'ın getirdiği teknolojik anlamda yetersizlik hissini Web 2.0 teknolojisini kullanarak gidermekte ve teknoloji okuryazarlığını geliştirmektedir. Dijital fırsatlardan bir diğeri de kariyer ilerlemesidir.

Dijital ortamlardaki gelişmelere paralel olarak farklı iş fırsatları doğmakta ve bireyler bu iş fırsatlarına göre kendisini geliştirebilmektedir. Bir diğer taraftan bireyler dijital ortamlarda daha önce görmediği bir iş koluna ilgi duymakta ve bu ortamdan edindiği bilgilerle kariyerine yön vererek bir işe sahip olabilmektedir. Dijital ortamlar iş kolunun yanı sıra kişisel gelişimle, sağlıkla ilgili ya da başkalarına soramayacağı cinsel konularda bilgilere dijital ortamlardan ulaşabilmektedir. Bu sayede bireyler kendi gelişimlerini sağlamaktadır. Bireyler gelişimlerine yön verirken ilgi duydukları alanlara yönelik kurulmuş özel gruplara üye olabilmekte ve burada paylaşılan bilgilerle ilgi duyduğu konuda kendisini geliştirebilmektedir. Başkalarının bilgilerini alabildiği gibi bu tür ortamlarda veya kendine ait sosyal medya ortamlarında oluşturduğu hesaplarında kendi deneyimlerini paylaşarak başka insanlara da yol gösterebilmektedir. Görüldüğü gibi dijital ortamların sunduğu olanaklar çok çeşitlidir. Ancak dijital teknolojilerdeki gelişim bu gibi fırsatları beraberinde getirirken riskleri de getirmektedir.

2.2. Dijital Riskler

İnternet, iletişim, eğitim, eğlence, bilgi edinme, alışveriş yapma gibi yaşamı kolaylaştıran olanakları sunarken; siberzorbalık, taciz, pornografi, yanlış/zararlı bilgiye erişim, sanal dolandırıcılık, zamanı etkin planlayamama, ticari istismar gibi riskleri de beraberinde getirmektedir. DeMoor ve diğerleri (2008; akt. Valcke vd., 2011) çevrimiçi riskleri; içerik riskleri, ticari riskler ve iletişim riskleri olarak üç başlık altında

incelemektedir. İçerik kaynaklı riskler, kışkırtıcı içerik ve yanlış bilgilendirmeyi içerisinde barındırırken; iletişim kaynaklı riskler boyutunda çevrimiçi iletişim ve çevrimdışı iletişim bulunmakta; ticari ilgi kaynaklı riskler boyutunda ise ticari istismar ve kişisel bilgilerin izinsiz toplanması bulunmaktadır. Hasebrink vd. (2009) çevrimiçi riskleri, risk temaları ve çocuğun rolleri/örtük amaçları çerçevesinde ele almaktadır (Tablo 2.1).

Tablo 2.1. Çevrimiçi riskler

		Risk Temaları			
		Ticari ilgiler	Saldırganlık	Cinsellik	Değerler / İdeolojiler
Çocuğun Rolü	Alıcı (Çocuk İnternette bulunan içeriği alıyor)	Reklamcılık, kişisel bilgilerin toplanması	Şiddet unsurları barındıran içerikler	Problemlili cinsel öğeler barındıran çevrimiçi içerik	Yanlı bilgi, değerlere hakaret, yönlendirici mesajlar
	Etkileşen (Çocuk bir başkası tarafından başlatılan iletişimde alıcı)	Daha karmaşık istismar, çocukların takip edilmesi	Taciz edilmek, gizlice izlenmek, siber zorbalığa uğramak	Taciz edilmek, görüşmeye zorlanmak	Yanlı bilgilendirilmek, kendine zarar vermek
	Aktör (Çocuk bir başkasıyla iletişim başlatıyor)	Yasadışı içeriklere erişim, telif haklarının ihlali, kumar siteleri	Siber zorbalık yapmak, küçük düşürmek, kayıt altına almak	Uygunsuz cinsel içerik yayınlamak	Yanlı bilgi yaymak

Tablo 2.1’de görüldüğü gibi risk odakları, çocuğun alabileceği roller ve risk temalarının çaprazlanması yoluyla oluşturulmuştur. Buna göre çocuk, risk temaları ile üç farklı rolde etkileşebilmektedir:

- *Pasif alıcı*: İnternet üzerinde kendisine zarar verme potansiyeli bulunan içeriklerle karşılaşan çocuk
- *Etkileşen*: İnternet üzerinden başkalarının başlattığı iletişimlerde kendisine zarar verme potansiyeli bulunan çocuk
- *Aktör*: İnternet üzerinden diğer kişilere zarar verme potansiyeli bulunan eylemleri gerçekleştiren çocuk

Risk temalarına bakıldığında ticari nedenler, saldırganlık, cinsellik ve değerler/ideolojiler gibi risk temaları görülmektedir. OECD (2011) tarafından önerilen farklı bir risk çerçevesi ise riskleri teknolojiyle ilgili riskler, tüketimle ilgili riskler ve gizlilik ve bilgi güvenliği ile ilgili riskler olmak üzere üç başlık altında sınıflamaktadır. Teknolojiyle ilgili riskler boyutunda içerik risklerini ve iletişim risklerini ele alırken; tüketimle ilgili riskler boyutuna çevrimiçi pazarlama, aşırı harcama ve dolandırıcılık risklerini dâhil etmekte ve bilginin gizliliği ve güvenliğiyle ilgili riskler boyutunda ise bilgi güvenliği ve gizlilik boyutlarını ele almaktadır.

Gerekli okuryazarlıkları ve e-olgunluğu geliştirememiş çocukların, kolaylıkla ulaşabildiği risklere karşı en savunmasız gruplardan biri olduğu kabul edilmektedir. (Prensky, 2009; Valcke vd., 2010). Bu bağlamda risk altındaki çocukların, İnternet kullanımlarının izlenmesinde ve problemleri İnternet kullanımlarının önlenmesinde ve azaltılmasında ebeveynlere sorumluluk düşmektedir (Gómez vd., 2017).

2.3. Dijital Çağda Birey

Dijital teknolojilerdeki gelişmelerin paralelinde dijital çağda bireyler birtakım isimlendirmelerle sınıflandırılmışlardır. Bu sınıflandırmalara bakıldığında bireylerin dijital yerli, dijital göçmen, dijital bilge, dijital vatandaş gibi isimlendirmelere göre sınıflandırıldığı görülmektedir.

2.3.1. Dijital yerli ve dijital göçmen

Dijital teknolojilerdeki gelişmelerle birlikte dijital araç ve gereçleri kullanımda zorluk yaşamayan bireyler için çeşitli isimlendirmeler yapılmıştır. Bu isimlendirmelerden yaygın olarak kullanılanı ve bilineni Prensky (2001, s. 2) tarafından ortaya atılan dijital yerli kavramıdır. Ancak bu kavram yeni bir kavram değildir. Benzer anlamlarda kullanımlar dijital yerli kavramından öncesinde ve sonrasında da yapılmıştır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Dijital yerlilere ilişkin farklı isimlendirmeler

Şekil 2.1’de görüldüğü gibi net nesli (Net Generation, N-Gen) (Tapscott, 1998), teknoloji meraklısı (Technology Savvy) (Keating ve Evans, 2001), milenyum kuşağı (Millenials) (Oblinger, Oblinger ve Lippincott, 2005), oyun nesli (Gamer Generation) (Carstens ve Beck, 2005), M nesli (Generation M) (Roberts, Foehr ve Rideout, 2005), Y nesli (Generation Y) (Weiler, 2005), yeni binyıl öğrenenleri (New Millenium Learners) (Pedró, 2006), homo zappiens (Veen ve Vrakking, 2006), Google nesli (Google Generation) (Rowland vd., 2008) ve i-Nesli (i-Generation) (Rosen, 2010) gibi farklı isimlendirmeler alanyazında bulunmaktadır. Prensky (2001), dijital yerlileri, teknolojinin içine doğan ve bu teknolojileri adaptasyon süreci yaşamadan kullanan bireyler olarak tanımlamaktadır. Dijital yerlileri tanımlamak için doğum tarihleri de işe koşulmuştur. Palfrey ve Gasser (2013, s. 524) 1980 sonrası doğanların; Oblinger, Oblinger ve Lippincott (2005), 1982-1991 arasında doğanların ve Jones vd., (2010, s. 723) ise 1983 veya sonrasında doğanların dijital yerli olduklarını belirtmektedir. Belirtilen ölçütlerin dışında kalan bireyler için de Prensky (2001, s. 2), dijital göçmen ifadesini kullanmakta ve dijital dünyaya doğmayan ancak yeni teknolojilere sahip olan ve bu teknolojileri birçok açıdan benimseyen bireyler olarak tanımlamaktadır.

Dijital yerlilik değişkenlerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmış ve teknolojiye erişim, yaş, deneyim ve dijital okuryazarlık seviyesi değişkenler olarak belirlenmiştir (Kennedy vd., 2008; Li ve Ranieri, 2010; Ng, 2012; Teo, 2013; Magsamen-Conrad vd., 2015).

Palfrey ve Gasser (20013, s.10-15), Prensky’nin (2001) metaforunu kullanarak “dijital yerliler” olarak adlandırılan bireylerin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- İnternete daima bağlıdırlar.
- Gerek gerçek dünyada gerekse sanal dünyalarda pek çok arkadaşları vardır.

- Yalnızca arkadaşlık ilişkileri değil, bilgi ile olan ilişkileri de ailelerinkinden farklıdır.
- Kendilerini ifade ediş biçimleri, son derece yaratıcı ve ailelerinin onların yaşındayken başvurmuş olduğu ifade yöntemlerinden çok farklıdır.
- Bilginin kolayca biçimlendirebilecekleri bir şey olduğunu düşünürler. Onlara göre bilgi, denetleyebilecekleri, farklı ve ilginç biçimler verebilecekleri bir oluşumdur.
- Bir yazılımın nasıl kullanılacağını, hızlı bir biçimde öğrenirler.
- Gerçek dünyayla paralel giden sanal dünyalar yaratabilirler.
- En yeni sürüm bilgisayar programlarını etkin şekilde kullanabilirler.
- Hayatlarını sürdürmek için gerekli tüm bilgileri, bağlı bulundukları sanal ortamdan alabileceklerine sonsuz güvenirler.
- Haberleri farklı yöntemlerle okurlar.

Bunun yanı sıra Teo (2013, s. 55), dijital yerliliğe ilişkin olarak dört boyut belirlemiştir (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Dijital yerlilik boyutları (Teo, 2013)

- a) Teknoloji ile büyüme: Prensky (2005)'e göre dijital yerliler, teknoloji ile büyüyen ya da teknolojinin anadilini konuşan, bilgisayarların, video oyunlarının ve İnternetin dijital dilini akıcı kullanan bireylerdir. Teknoloji, gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda herkesin yaşamını her açıdan etkilemektedir (Teo,

2015, s. 3). Etrafı yeni teknolojilerle çevrili olan ve dijital yerliler olarak tanımlanan bireyler, bu teknolojilerle etkileşim halindedirler (Prensky, 2001).

b) Çoklu görevde rahatlık: Çoklu görev iki veya daha çok görevin paralel yapılmasıdır. Çoklu görev becerisi, geleneksel olarak olumlu bir özellik olarak görülmekte ve bireylere eş zamanlı iki veya daha çok göreve dikkatini vermesini ya da bölmesini sağlar (Teo, 2015). Anderson ve Rainie (2012), dijital yerlilerin yeteneklerinin ve çoklu görev becerilerinin geliştiğini belirtmektedir. Foehr (2006) de dijital araçların artmasıyla birlikte çoklu görev davranışlarının arttığını belirtmektedir. Thompson (2012, s. 10-18) dijital yerlilerin çoklu görev ile ilgili davranış özelliklerini şu şekilde listelemektedir:

- Geleneksel hıza göre aniden harekete geçme
- Tek görev yerine çoklu görev yapma
- Düz metin yerine grafikleri tercih etme
- Adım adım erişim yerine rasgele erişimi tercih etme
- Tek başına olma yerine bağlantılı olma
- Pasif olma yerine aktif olma
- Sabırlı olma yerine ödül beklentisi içinde olma
- Gerçek yerine hayali olanı tercih etme
- Teknolojiyi düşman olarak görme yerine arkadaş olarak görme

Dijital yerlilerin çoklu görev becerilerine ilişkin özellikler bu şekilde belirtilmekte ve Prensky (2001) de teknoloji yönünde zengin çevrede bulunan bireylerin zihinsel yapılarının değiştiğini belirtmektedir. Ancak belirtilen bu durumu destekleyen çalışmaların yapılmamış olması dijital yerlilerin çoklu görev becerilerini yerine getirirken diğer bireylerden nerede farklılaştığı sorusu sorulabilir.

c) İletişimde görselleri kullanma: Prensky (2001), dijital yerlilerin görsel-uzamsal becerilerinin dijital yerli olmayanlarla karşılaştırıldığında çok iyi olduğunu belirtmektedir. Küçüklüğünden itibaren çoklu ortam teknolojilerine maruz kalan dijital yerli bireyler, çevresinde yalnızca yazılı metin olan bireylere göre görselleri kullanma ve yorumlama konusunda daha rahattırlar (Teo, 2015). Berk (2009), dijital yerlilerin iletişimde görselleri kullanmayı tercih ettiklerini belirtirken; Prensky (2001), dijital yerlilerin, bir metni okumadan önce görsel bilgisine odaklandığını belirtmektedir.

d) Anlık memnuniyet ve ödülleri kazanma: Prensky (2001), dijital yerlilerin yaptıkları işlerde anlık olarak bir beklentilerinin olduğunu belirtmektedir. Dijital yerliler, İnternete erişimi olan mobil cihazların bilgiye ve sosyal medyaya her zaman ve her yerde anında erişim özelliğine her zaman gereksinim duymaktadır (Teo, 2015). Dolayısıyla dijital yerliler, dijital ortamlarda anlık olarak memnun olma gereksinimindedirler.

Prensky (2009), zamanla dijital yerliler ile dijital göçmenler arasındaki uçurumun ortadan kalkarak dijital bilgelik kavramını öne sürmektedir.

2.3.2. Dijital bilgelik

Dijital teknolojilerdeki gelişmelerle bilgi kavramı dijital bilgelik olarak isimlendirilmeye başlanmıştır. İnsanın doğuştan getirdiği yeteneklerini geliştirmesini ve bu yeteneklerinin üstüne çıkmasını dijital araç yardımıyla yapması durumu dijital bilgelik olarak tanımlanmaktadır (Prensky, 2009, s. 2). Prensky (2009)'ye göre insan ne kadar bilgi olursa olsun dijital anlamda kendini geliştiremiyorsa diğer insanlara göre daha az bilgi kabul edilebilir. Prensky (2011, s. 20) dijital bilgeliğin, dijital yerlilik ve dijital göçmenlikten farklı olduğunu ve dijital göçmenlerin de dijital bilgi olabileceğini belirtmektedir.

2.3.3. Dijital vatandaşlık

Zamanla vatandaş ve vatandaşlık kavramları teknolojiden etkilenecek farklı şekillerde isimlendirilmiş ve tanımlanmıştır. e-Vatandaş (Türkiye Bilişim Derneği ve Kamu Bilgi İşlem Yöneticileri Birliği, 2003), e-birey (Türkiye 2. Bilim Şurası, 2004) ve dijital vatandaşlık (Ribble ve Bailey, 2007) olarak isimlendirmeler mevcuttur. ISTE (2007)'nin 21. yy'a ilişkin belirlediği yeterlik alanlarına bakıldığında; teknolojiye hâkim olma, yenilikçilik, iletişim ve iş birliği, araştırma ve bilgi edinme yöntemlerine hâkim olma, sorunlara çözüm bulma ve dijital vatandaşlık gibi yeterlik alanlarının olduğu görülmektedir. Dijital vatandaşlık ve sorumlulukları geliştirme yeterliliği ISTE (2008) NETS standartları içerisinde de yerini korumaktadır.

Ribble ve Bailey (2007), dijital vatandaşlığı, teknolojiyi kullanırken temel değerleri göz önünde bulundurarak hareket etmek şeklinde tanımlamıştır. Mossberger, Tolbert ve McNeal (2008), dijital vatandaş, İnternet'teki yazıları okuma, yazma, anlama ve gereken

yerlere yönlendirme becerisine, ekonomik olanaklar ile geniş bant İnternet erişimine sahip olan ve düzenli bir biçimde İnternet'i etkin olarak kullanan kişiler olarak tanımlamıştır. Common Sense Media (2011), dijital vatandaşlığı, teknolojiyi ustalıkla kullanma; uygun araçlarla yeni bir şey oluşturma, araştırma ve iletişim kurma; dijital içerikleri yorumlama ve anlama ve onun inanırılığını değerlendirme; etik fırsatlar ve dijital dünyanın zorlukları hakkında eleştirel düşünme; dijital vatandaşların özelliklerini anlamak için çevrimiçi tercihlere saygılı olma becerileri olarak tanımlamaktadır. Vizenor (2013, s. 63) ise dijital vatandaşlığı, bireyin sosyal, toplumsal ve siyasi faaliyetlerinde yani yaşamsal etkinliklerde teknoloji kullanımı şeklinde tanımlamıştır. Searson vd. (2015, s. 730), dijital vatandaşlığı, bireylerin özellikle işbirlikli ortamlarda bilgisayar, mobil araçlar, cep telefonu ve tablet gibi dijital araçları kullandıklarındaki davranışlarının özelliği olarak tanımlamaktadır. Fingal (2017) iyi bir dijital vatandaşın özelliklerini şu şekilde belirtmektedir:

- Eşit dijital haklar ve herkes için erişimi savunma,
- Bütün perspektifleri anlamaya çalışma,
- Dijital mahremiyete, fikri mülkiyet haklarına ve diğer kişilerin çevrimiçi haklarına saygı gösterme,
- Dijital kanallar aracılığıyla başkalarına karşı empati kurarak iletişim kurma,
- Çevrimiçi kaynaklara eleştirel yaklaşma ve yalan haberler veya reklamlar dâhil olmak üzere güvenilir olmayan kaynakları paylaşmama,
- Sosyal nedenleri savunma ve ilerletme için teknolojiden yararlanma,
- Dijital araçları kullanırken fiziksel, duygusal ve zihinsel sağlığa dikkat etme,
- Başkalarıyla iş birliği yapmak için dijital araçlardan yararlanma,
- Dijital dünyanın kalıcılığını anlama ve dijital kimliği proaktif olarak yönetme

Bu özelliklere sahip olan bireylerin iyi bir dijital vatandaş olabileceği söylenebilir. Ribble (2009), dijital vatandaşlığın boyutları üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda dijital vatandaşlığa ilişkin dokuz boyut belirlemiştir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. *Dijital vatandaşlık boyutları (Ribble, 2009)*

Şekil 2.3'te verilen dijital vatandaşlık boyutlarının dijital etik, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital erişim, dijital ticaret, dijital hukuk, dijital gizlilik ve güvenlik, dijital haklar ve sorumluluklar ve dijital sağlık olduğu görülmektedir. Ribble ve Bailey (2007) dijital vatandaşlık boyutlarını öğrenciler açısından ele almakta ve Şekil 2.4'te görüldüğü gibi sınıflandırmaktadır.

Şekil 2.4. *Öğrenciler açısından dijital vatandaşlık sınıflandırması (Ribble ve Bailey, 2007)*

Öğrencilerin öğrenme becerilerine, okulda ve okul dışında öğrenci çevresine odaklanılarak yapılan sınıflandırma Şekil 2.4'te görüldüğü gibi üçe ayrılmaktadır. Öğrencilerin öğrenmesi temelinde ele alınan boyutta dijital erişim, dijital iletişim ve dijital okuryazarlık boyutlarının olduğu görülmektedir. Öğrenci çevresi temelinde ele alınan boyutta dijital güvenlik, dijital etik ve dijital haklar ve sorumluluklar gibi çocuğun dijital ortamdaki güvenliğine odaklanan boyutların olduğu görülmektedir. Okul

çevresinde ise öğrencilerin dijital hukuk, dijital sağlık ve dijital ticaret gibi boyutların olduğu görülmektedir. Education (2012), dijital vatandaşların, vatandaşlık için saygı ve koruma temelinde ilkeleri takip etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu temelde Ribble (2009) tarafından belirtilen dijital vatandaşlık boyutlarını Education (2012) şu şekilde sınıflandırmaktadır (Şekil 2.5).

Şekil 2.5. Education (2012, s. 37)'nin dijital vatandaşlık boyutlarını saygı ve koruma temelinde sınıflandırması

Şekil 2.5'te görüldüğü gibi Education (2012), Ribble ve Bailey (2007)'nin öğrenciler için önerdiği yapıdan farklı bir gruplandırma yapmakta ve bu bağlamda boyutları şu şekilde açıklamaktadır.

Kendine Saygı ve Kendini Koruma: Dijital İyi Oluş

- Dijital güvenlik: Kendini korumak için elektronik önlemler alma
- Dijital haklar ve sorumluluklar: Dijital dünyada özgürlükleri genişletme
- Dijital sağlık: Dijital dünyada fiziksel ve psikolojik olarak iyi olma

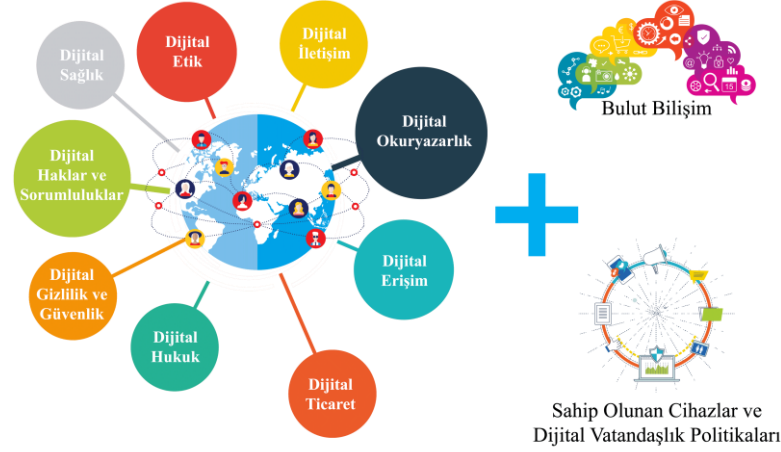
Kendine Saygı ve Kendini Koruma: Dijital Etkileşim

- Dijital iletişim: Bilginin elektronik değişimini gerçekleştirme
- Dijital etik: Çevrimiçi prosedürlere veya yürütme standartlarına uyma
- Dijital erişim: Topluma tamamıyla elektronik katılma

Fikri Mülkiyete ve Diğer Mülkiyete Saygı ve Koruma: Dijital Hazırlık

- Dijital hukuk: Elektronik araç kullanımında eylemler ve işler için sorumluluk alma
- Dijital okuryazarlık: Teknolojinin kullanımı ve teknoloji ile ilgili öğrenme ve öğretme sürecinde bulunma
- Dijital ticaret: Bir şeyleri çevrimiçi alma ve satma

Education (2012), Ribble (2009)'un belirlediği dokuz boyuta ek olarak bulut bilişim ile sahip olunan cihazlar ve dijital vatandaşlık politikaları boyutunu ekleyerek dijital vatandaşlığın 11 boyut olması gerektiğini belirtmektedir (Şekil 2.6).

Şekil 2.6. Education (2012), dijital vatandaşlık boyutları

Dijital vatandaşlık boyutlarının dokuz boyutuna ek olarak eklenen boyutlara bakıldığında;

- *Bulut bilişim*: Bulut bilişim, verileri depolama, yönetme ve işleme için İnternet üzerinden uzak sunucuların kullanılmasını ifade eder. Bulut bilişimin temel bir özelliği, kullanıcı için oldukça şeffaf olma eğilimi göstermesidir. Bununla birlikte, herhangi bir ayrıntı seviyesinde anlaşılması daha net değildir. Yani bulut bilişim sistemi, kullanıcılar için kolay bir hizmettir. Ancak kullanıcılar bulut bilişim sunucularının fiziksel yerini bilmemektedir. Bu nedenle kullanıcılar, bulut bilişimin ayrıntılarına hâkim değildir.
- *Sahip olunan cihazlar ve dijital vatandaşlık politikaları*: Bu boyut öğrenciler bağlamında düşünülmekte ve öğrencilerin okullara kendi kişisel cihazlarıyla gittikleri belirtilmektedir. Öğrenciler ve öğrencilerin etkili öğrenmeleri için fırsatlar sunan okul yetkilileri bu modeli kabul etmektedir. Öğrenimin yalnızca okul sınırlarında olmadığını, öğrenmenin bu gibi cihazlar ile öğrenciler tarafından rahatlıkla kazanıldığı düşünülmektedir.

Ribble (2015, s. 56), Education (2012)’den bağımsız olarak belirlenen dokuz boyutu üç temele indirgeyerek İngilizce isimlerinin baş harflerinden oluşan REPs (Respect, Educate, Protect) yapısını ele almıştır (Şekil 2.7).

Kendine ve Başkalarına Saygı Duyma	Kendini ve Başkalarını Eğitme	Kendini ve Başkalarını Eğiime
• Dijital Etik • Dijital Erişim • Dijital Hukuk	• Dijital Okuryazarlık • Dijital İletişim • Dijital Ticaret	• Dijital Haklar ve Sorumluluklar • Dijital Güvenlik • Dijital Sağlık

Şekil 2.7. Ribble (2015, s. 56) tarafından önerilen REPs yapısı

Ribble (2015), Şekil 2.7’de görülen REPs yapısı içerisinde “saygı, eği ve koru” başlıkları altında dijital vatandaşlık boyutlarını temellendirmiştir. Bu boyutların dijital vatandaşın hem kendini hem de başkalarını bağladığı görölmektedir.

2.3.3.1. Kendine ve başkalarına saygı duyma

Kendine ve başkalarına saygı boyutuna bakıldığında dijital etik, dijital erişim ve dijital hukuk boyutlarının olduğı görölmektedir. Kişi hem gerçek ortamda hem de dijital ortamda saygı gereksinimini gözetmektedir. Kendisine saygı gösterilmesini isteyen birey beklediğı saygıyı başkalarına karşı da göstermelidir. Bu bağlamda bakıldığında boyutta bulunan etik, erişim ve hukuk boyutlarının saygı ile ilişkili olduğı görölmektedir.

2.3.3.1.1. Dijital etik

Teknolojinin kişiselleşmesiyle sonuçlarının başkalarına etkisi unutulmuş davranışlar sergilenmekte ve böylece yeni ve önemli etik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Amerika Sosyoloji Derneğı (2002) İnternet’te dikkat edilmesi gereken etik kuralları şu şekilde belirtmektedir:

- İnternet ortamındaki diğere bireylere saygı gösterme,
- Diğere kullanıcıların gizlilik ve güvenliklerini tehdit etmeme,
- İnterneti diğere kullanıcıların iyiliğine yönelik olarak kullanma,
- Yasalara göre davranma ve adaletli olma.

Gerçek ortamda tanınmayan kişilerin cebinden parası, elinden eşyası alınamıyorsa ya da kişisel alanına müdahale edilemiyorsa dijital ortamda da ona uygun davranılması gereken kurallar olmalıdır. Dijital etik bu bağlamda ortaya çıkan bir kavramdır. Dijital etik, dijital içeriklerde beklenen davranışların yapılması gereken standartlardır (Ribble, 2009).

2.3.3.1.2. Dijital erişim

Cinsiyet, ırk, yaş, etnik kimlik, fiziksel ve zihinsel farklılıkları önemsemeyen dijital topluma katılımın sağlanmasıdır (Ribble, Bailey ve Ross, 2004). Dijital topluma ya da dijital ortamlara katılım için İnternet erişiminin olması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (2011)'e göre İnternet'e erişim, temel insan hakları arasında gösterilmektedir. İnternet'e erişim temel insan hakları arasında gösterilirken; TÜİK (2017) tarafından yayınlanan Hanehalkı Bilişim Raporu'na göre bilgisayar kullanma, İnternet kullanma ya da hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranları kent ve kırsal olarak karşılaştırıldığında kentte dijital araçlara erişim yüksekken kırsalda düşük seviyelerdedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde dijital erişimin herkes için eşit sağlanamadığı gözlenmektedir. Intel (2009) tarafından yapılan Türkiye Bilgisayar Tutum ve Kullanım Araştırması sonuçları da dijital erişim açısından farklılığı ortaya koymaktadır. Ribble (2009) dijital erişim için okullara yönelik önerileri arasında öğrencilerin teknolojiye eşit bir şekilde erişebilmesinin sağlanması ve öğrencilerin özel gereksinimlerinin karşılanması gerektiğini belirtmektedir.

2.3.3.1.3. Dijital hukuk

Dijital hukuk, dijital ortamlarda olması gereken yasal gereksinimler, kararlar ve etik kurallar ile ilişkilidir (Education, 2012). Ribble (2015, s. 57), fiziksel olarak var olmayan bir şeyin değerinin olmadığı düşüncesinde olunmamasını ve bu tür şeylerin izinsiz alınmasının hırsızlıkla eş olabileceğinin hatırlanmasını belirtmektedir. Yani gerçek yaşamda yapılması suç olan davranışlar gibi çevrimiçi ortamlarda da yapılması suç olan davranışlar bulunmaktadır. Bunlar yasadışı bir biçimde indirme yapmak (download), intihal yapmak, sitelere korsanlık yapmak (hacklemek), virüs oluşturmak, istenmeyen e-postalar (spam) yollamak, kimlik hırsızlığı, siber zorbalık gibi durumlardır.

2.3.3.2. Kendini ve başkalarını eğitme

Kendini ve başkalarını eğitme boyutuna bakıldığında dijital vatandaşlık boyutlarından dijital okuryazarlık, dijital iletişim ve dijital ticaret boyutları yer almaktadır. Kişi kendi eğitimini önemserken başkalarını da düşünmelidir. Eğitim, her birey içindir. Bu bağlamda bir birey hem gerçek okuryazarlığını hem de dijital okuryazarlığını geliştirmeyi düşündüğünde başkalarını da düşünmelidir.

2.3.3.2.1. Dijital okuryazarlık

Dijital okuryazarlık boyutu, teknolojiyi ne zaman ve nasıl kullanacağını bilerek kullanma yeteneği olarak tanımlanmaktadır Ribble (2009). Hemen hemen bütün boyutlarda bulunması gereken bir özellik olan okuryazarlık, dijital ortamla ilgili temel konuların öğrenilmesi, çevrimiçi kaynakları değerlendirme ve çevrimiçi eğitim ve uzaktan eğitimi geliştirme konularını kapsamaktadır (Ribble ve Bailey, 2004). Dijital okuryazarlık, gerçek dünyadaki kaynaklarda yer alan çok geniş yelpazedeki bilgilerin bilgisayar ve İnternet aracılığı ile elde edilerek anlaşılması ve kullanılması yeteneğidir (Smith, 2002). Farklı kaynaklardan gelen bilgilere teknolojik bir araç ile ulaşma, bu bilgileri bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor beceriler kullanarak algılama, bilgisayar programlarını fiziksel kullanım yeterliklerinin ötesinde zihinsel beceri gerektiren problemlerin çözümünde kullanma, çoklu ortam mesajlarını analitik ve eleştirel olarak değerlendirme dijital okuryazar bireyin özellikleri arasında sayılmaktadır (Eshet, 2002). Ribble (2015, s. 57), öğrenmenin yalnızca sınıfta gerçekleşmediğini, arkadaşlardan, aileden ve çevrimiçi ortamlardan öğrenilebileceğini ancak bu bilginin her zaman doğru olamayacağını belirtmektedir.

2.3.3.2.2. Dijital iletişim

İnsanoğlu varolduğu günden itibaren birbiriyle etkileşim halinde olmak ve iletişim kurmak istemiştir. İletişim, toplumsal nitelikli bir etkileşim, değiş tokuş ve paylaşımı içermektedir (Zıllıoğlu, 2003, s.2). İnsanlar aynı ortamda bulunduğu anda sözlü ya da sözsüz iletişim sağlarken; farklı ortamlarda teknolojinin elverdiği ölçüde iletişimini sağlamaya çalışmıştır. İletişim için duman, davul, postacı güvercinler gibi farklı araçları kullanırken; teknolojinin gelişmesiyle birlikte telgraf, telefon gibi dijital araçları kullanmaya başlamıştır. İletişim son 20 yılda cep telefonları, akıllı telefonlar, web 2.0

araçları ile hızlı bir değişikliğe uğramıştır (Education, 2012, s. 20). Dijital araçları kullanan bireylerin iletişim kurma biçimi değişmekte ve dijital iletişim yani elektronik ortamda gerçekleştirilen bilgi alışverişi şekli ortaya çıkmaktadır (Ribble, 2009).

2.3.3.2.3. Dijital ticaret

Dijital teknolojilerdeki gelişmeler ticareti de etkilemiş ve dijital ticaret kavramı ortaya çıkmıştır. Malların alışı ve satışı çevrimiçi bir şekilde dijital ortamlarda gerçekleşmektedir. İnternetin sağladığı olanaklar ile hem kamu hem de özel sektör mevcut işlerini dijital ortama taşımıştır (Artan ve Kalaycı, 2009, s. 176). İnternette yapılan alışverişin üretici ve tüketici açısından sağladığı yararlar şu şekildedir:

Üreticiler açısından;

- Yeni bir satış kanalıdır.
- İyi bir reklâm aracıdır.
- Değişimlere hızlı uyum sağlayabilme olanağı sağlar.
- Mekân ve yer sınırı olmayan bir ortamda kuruludur.
- Ürün satışlarının artırılması daha kolaydır.
- Birebir pazarlama olanağı sağlar.
- İşletim giderlerini azaltır.
- Yeni müşteri potansiyeline her zaman açıktır.
- Binlerce ürün için satış olanağı vardır.
- Birebir müşteri ilişkileri yürütülebilir.
- Stok maliyetleri azalır.

Tüketiciler açısından;

- Evden çıkmadan alışveriş olanağı sağlar.
- Ulaşım için harcanan giderler azalır.
- Ürün çeşitleri daha rahat görülebilir.
- En uygun ürünü bulma şansı artar.
- Zaman kaybı azalır.
- Ürün ile ilgili daha rahat bilgi alınabilir (Elektronik Ticaret Rehberi, 2006)

Hem tüketici hem de üretici açısından yararlarının olduğu dijital ticaret, ulusal ve uluslararası boyutta hızla gelişmektedir. TÜİK (2017) verilerine göre her dört kişiden biri

İnternet'ten alışveriş yapmaktadır. Alışveriş yapan bireylerin %62,3'ünün giyim ve spor malzemesi, %25,3'ünün ev eşyası, %24,1'inin seyahat bileti veya araç kiralama, %21,9'unun gıda maddeleri ile günlük gereksinimler ve %19'unun elektronik araç satın aldıkları belirtilmektedir. Dijital ticaret içerisinde sayılabilecek İnternet bankacılığı hizmetini kullanan bireylerin oranının %31'e ulaştığı görülmektedir (TÜİK, 2016). Bu artışın sebepleri arasında işlemlerin daha hızlı ve hatasız bir şekilde gerçekleştirebiliyor olması bulunmaktadır (Artan ve Kalaycı, 2009).

Dijital ortamlarda bireyin kendini ve başkalarını eğitme başlığı altında yer alan dijital okuryazarlık, dijital iletişim ve dijital ticaret gibi boyutlarda bireylerin dijital becerilerini geliştirebilmeleri yer almaktadır. Kendini ve başkalarını eğiten bireyler dijital ortamlarda kendini ve başkalarını korumak için de sahip olmaları gereken dijital vatandaşlık gereksinimleri bulunmaktadır.

2.3.3.3. Kendini ve başkalarını koruma

Kendini ve başkalarını koruma boyutuna bakıldığında dijital haklar ve sorumluluklar, dijital güvenlik ve dijital sağlık boyutları yer almaktadır. Bu boyutlarda kişi kendisinin korunması için istediklerini başkaları için de gözetmelidir. Bireylerin hem gerçek yaşamda hem de dijital ortamlarda kendi hakları ve sorumlulukları olduğu gibi başkalarının da hem gerçek yaşamda hem de dijital ortamlarda hakları ve sorumlulukları vardır.

2.3.3.3.1. Dijital haklar ve sorumluluklar

Ribble (2009, s. 95) dijital hakları her öğrencinin, yöneticinin, öğretmenin, ailenin veya toplumun her bir ferdinin dijital ortamdaki özgürlüklerine değer verme olarak tanımlamaktadır. Dijital sorumluluklar ise teknolojinin etik kullanımının üstesinden gelmektir (Ribble ve Bailey, 2004). Gerçek yaşamda sahip olunan haklar ve sorumluluklar gibi dijital ortamda da sahip olunan haklar ve sorumluluklar bulunmaktadır. Bu haklar ve sorumluluklar şu şekilde sınıflandırılabilir (Eurocities, 2005; Ferris, 2011; Westen, 2006):

Dijital haklar;

- İfade özgürlüğü
- Gizlilik

- Dijital erişim
- Bilgi edinme
- Şeffaflık
- Dilekçe verme
- Oy kullanma
- Toplanma
- Çevrimiçi hizmetlere erişim
- Çevrimiçi katılım

Dijital sorumluluklar ise;

- Zorbalık, taciz, cinsiyet veya kimlik hırsızlığı bildirme
- Kaynak ve araştırma için kullanılan eserlerden alıntı yapma
- Yasal olarak müzik, video ve diğer materyalleri indirme
- Teknoloji kullanımında öğrenci beklentilerini modelleme ve öğretme
- Verileri / bilgileri korsanlardan (hackerlardan) koruma
- Kimlik bilgilerini herhangi bir şekilde tahrif etmeme

Yukarıda sayılan dijital haklar ve sorumlulukların bilincinde olan bireyler dijital güvenliğine de dikkat ederler.

2.3.3.3.2. Dijital gizlilik ve güvenlik

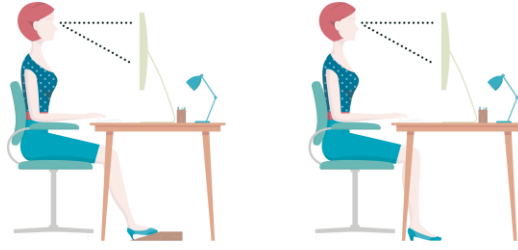
Dijital gizlilik, dijital güvenlikle ilgili alınması gereken önlemleri alma ve gizli bilgileri paylaşmama olarak tanımlanırken; dijital güvenlik ise dijital ortamdaki tehlikelere karşı gerekli önlemleri almaktır (Ribble ve Bailey, 2004, s. 15). Dijital ortamlarda gizliliğin ve güvenliğin sağlanabilmesi için alınabilecek önlemler;

- bilgisayarların korunması,
- hassas bilgileri paylaşırken dikkatli olunması,
- tıklamadan önce düşünülmesi,
- güçlü şifrelerin kullanılması,
- istenmeyen e-postaların (spamlerin) engellenmesi,
- dolandırıcılığa karşı dikkatli olunması ve
- verilerin korunmasının sağlanması

şeklinde sıralanabilir.

2.3.3.3. Dijital sağlık

Dijital sađlık, dijital dűnyada fiziksel ve psiko-sosyal anlamda iyi oluřtur (Ribble, 2009). Dijital araçlar birçok olanak sađlamakta ancak fiziksel ya da zihinsel hasarlara da sebep olabilmektedir (Ribble, 2015, s. 58). Dijital araçları kullanırken fiziksel anlamda sorunlar yařamamak için řekil 2.8’da gűrűldűđű gibi dijital araçları kullanım pozisyonu tercih edilmelidir.

şekil 2.8. Dijital araç kullanırken uygun olan pozisyon

Dijital araçları kullanırken vűcudun duruřu űnemlidir. űnkű dijital araçları kullanırken yapılan oturuř bozuklukları nedeniyle kas ve iskelet sisteminde rahatsızlıklar gűzlenmekte ve vűcutta gerginlik ve tutulmalar yařanmaktadır (Akbulut, 2013). Dijital araçları kullanmak fiziksel sorunların yanı sıra zihinsel sorunları da beraberinde getirmektedir. řekil 2.9’da gűrűldűđű gibi dijital araçların ařırı kullanımı bađımlılıđa yol açmaktadır.

şekil 2.9. Dijital araç bağımlılığı

Bařbakanlık Aile ve Sosyal Arařtırmalar Genel Műdűrlűđű (2008) tarafından hazırlanan raporda uzun sűrelerde ve kontrolsűz bir řekilde bilgisayar ve İnternet kullanımının çocuklarda biliřsel, fiziksel ve psiko-sosyal açılardan sorunlara yol açtıđını

belirtilmektedir. Aynı şekilde madde bağımlılığı ile mücadele eden bir kurum olarak bilinen Türkiye Yeşilay Cemiyeti (2014) teknoloji bağımlılığını da madde bağımlılığı statüsünde değerlendirmekte ve İnternetin Bilinçli Kullanımı ve Teknoloji Bağımlılığı Çalıştay raporunda konuya yer vermektedir. Karayağız Muslu ve Bolışık (2009, s. 446-448), bilişsel olarak bilgisayar oyunu ve gerçek dünyayı ayırt edememe, İnternet bağımlılığı sonucunda akademik başarının düşmesi, ödevlerde kolaycılığa kaçma gibi sorunlarla da karşılaşıldığını belirtmektedir. Dijital araç kaynaklı sağlık sorunlarının en aza indirilebilmesi için öneriler şu şekilde sıralanabilir (Akbulut, 2013):

- Dijital araç, masa, sandalye ve kullanılan diğer araçlar bu aracı kullanacak olan çocuk veya ergenin fiziksel yapısına ve yaşına uygun biçimde konumlandırılmalıdır.
- Dijital araç kullanımı sırasında ara vermenin sağlık için ne denli önemli olduğu konusunda çocuk ve ergenler bilinçlendirilmelidir.
- Dijital araç kullanım zamanları ve süreleri hakkında sınırlar net bir biçimde belirlenmeli, bu sınırların çocuk ve ergen için neden gerekli olduğu açıklanarak kendisiyle anlaşmaya varılmalıdır.

Dijital teknolojilerin gelişmesi ve yaşamın her alanına girerek bazı dönüşümler yapmasıyla birlikte dijital yerli, dijital göçmen, dijital bilge dijital vatandaş gibi sınıflandırmalar yapılmıştır. Dijital dünyanın bireyi olan ebeveynler de dijital ebeveyn diye anılmaya başlamıştır.

2.3.4. Dijital çağda ebeveynlik

Ebeveyn, çocuğun fiziksel ve ruhsal anlamda gelişmesinden birinci derecede sorumlu anne ve babadır. Dijital teknolojilerde meydana gelen gelişmeler, toplumlarda dönüşümlere yol açmakta, bu durum ebeveyn rollerindeki değişimleri de beraberinde getirmektedir. Teknolojideki gelişmeler paralelinde çocuklar, dijital ortamları gittikçe artan oranlarda kullanmaktadır (EU Kids Online II Türkiye, 2010). Ebeveynler, çocuklarının İnternet bağımlılığı ve sosyal ağ sitelerinde tehditlere/zorbalıklara maruz kalmasından endişe duymaktadırlar (Liu vd., 2012). Dolayısıyla çocukların dijital ortamlarda iyi oluşlarını sağlamak; dijital ortamların sunduğu fırsatlardan yararlanırken karşılaşılabilecekleri tehditlerden korumak ebeveynlerin görev tanımları arasına eklenmiştir (Clark, 2011; Appel vd., 2014). Bu doğrultuda ebeveynlerin çocuklarının

olumlu İnternet kullanım deneyimlerine ortak olarak, onların İnternet güvenliğine katkıda bulunmaları gerekliliği ortaya çıkmıştır (Vidgor ve Ladd, 2010; Palfrey ve Gasser, 2013; Livingstone ve Bulger, 2014).

Çocuğun gelişiminden birinci derecede sorumlu olan ebeveynlerin dijital çağdaki görevleri çocuğuna yalnızca bilgisayar ve İnternet gibi ortamları sunmak ve tanıtmak değildir (Canbek ve Sağıroğlu, 2007). Çocuğa sunulan bu ve benzeri araçlar ve ortamlar, çocuklar tarafından denetimsiz kullanılarak riskleri beraberinde getirmektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Valcke vd. (2010) yaptıkları çalışmada İnternet ebeveynlik stili (İnternet Parenting Style) perspektifinden hareket ederek İnternet ebeveynlik stili ile çocukların İnternet kullanımları arasındaki ilişkiye bakmıştır. Lou vd. (2010), yaptıkları çalışmada İnternet ebeveynliğinde (İnternet Parenting) İnternet okuryazarlığı ve ebeveynlik stilini incelemiştir. Rode (2009), çalışmasında ev içi mahremiyet ve güvenlik konularında çocukların ve ebeveynlerin etnografik bakışlarını tanımlamıştır. Livingstone ve Helsper (2008), ergenlerin çevrimiçi becerilerine bağlı İnternet okuryazarlıkları ölçümünü incelemiştir. Sharples vd. (2009), sosyal ağlar, medya yaratıcılığı ve okulda ve evde çalışmalarda güvenlik tutumu için araştırma yapmışlardır. Eastin, Greenberg ve Hofschire (2006), yaptıkları çalışmada ebeveynlik tarzı ve evde İnternete ulaşma seviyesinin etkisini araştırmışlardır.

Lou vd. (2010), ebeveynlerin İnternet okuryazarlıklarını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada ebeveynlerin %31'inin düşük seviyede, %39'unun orta seviyede ve %30'unun da yüksek seviyede İnternet okuryazarlığı becerisine sahip olduğunu belirlemişlerdir. Yapılan çalışmalarda ebeveynlerin, dijital araç kullanımında çocuklarından etkilendikleri görülmektedir. Çocuklar, ailede yeni bir medyayı tanıtan ve ebeveynlerini bu medyayı benimsemeye ve kullanmaya yönlendiren konumundadırlar (Nelissen ve Van den Bulck, 2017). EU Kids Online II Türkiye (2010) sonuçlarına göre çocukların, İnternet kullanımı sırasında olumsuzlukla karşılaşınca aileleri yerine arkadaşlarını tercih ettiği ve onlardan yardım aldıkları görülmektedir. Kenley (2011), bu soruna farklı bir açıdan yaklaşmakta ve çocukların bu konularda ebeveynlere danışmaları halinde ellerindeki dijital teknolojileri kaybetme ihtimalinin, çocukları bu konularda ailelerinden uzaklaştırdığını belirtmektedir. Bu bağlamda yine bilgi eksikliği nedeniyle ailelerin alabileceği dijital göçmenlere özgü önlemlerin çocukları ailelerinden uzaklaştırdığı görülmektedir. Kadll, Kumba ve Kanamad (2010)'un yaptıkları çalışmada

da çocukların çoğunun, ebeveynleri veya eğitimcileri tarafından İnternet kullanımında yönlendirilmediklerinden dolayı kendi çabalarıyla ya da arkadaşları aracılığıyla bilgi edindikleri görülmektedir. Sonck vd. (2011) yaptıkları çalışmada “ben ailemden daha iyi İnternet biliyorum” sorusuna 9-12 yaş grubundaki erkeklerden %48’i, kadınlardan %52’si “hayır” derken; 13-16 yaş grubundaki erkeklerden %52’si, kadınlardan %48’i “evet” demiştir. Ebeveynlerin, İnternet kullanım oranlarının düşük olmasına ve çocukları ile aralarında dijital uçurum olmasına rağmen Türkiye’de yapılan çalışmada ebeveynlerin %72’den çoğunun çocuklarının İnternet’te herhangi bir sorunla karşılaştıklarında kendilerinin yardım edebileceğini ve kendilerine bu konuda güvindiklerini belirtmişlerdir (Kaşıkçı vd., 2014). Aynı çalışmada ebeveynlerin %60’ının çocuklarına İnternet’i güvenli kılma hakkında yol gösterdiği ve %56’sının da çocuklarının İnternet’te zorlandığı bir durumda çocuğuna yardım ettiği belirtilmiştir. EU Kids Online II Türkiye (2010) sonuçlarına göre ebeveynlerin %82’sinin çocuklarıyla İnternet’te ne yaptıkları hakkında konuştuğu; %58’inin çocukları çevrimiçi ortamdayken yanında bulunduğu ve %52’sinin çocuğunu rahatsız edebilecek konular hakkında konuştuğu belirlenmiştir. Aynı çalışmanın diğer sonuçlarına göre ebeveynlerin %85’inin çocuklarının kişisel bilgilerini çevrimiçi ortamlarda açıklamalarına; %57’sinin çocuklarının İnternet’ten bir şeyler indirmesine kısıtlama getirdiği belirtilmektedir. Ebeveynlerin yalnızca %24’ü çocuklarının ziyaret ettiği web sitelerini takip ettiğini belirtmişlerdir. Duerager ve Livingstone (2012) tarafından yapılan çalışmada çocuğunun, kişisel bilgiler verip vermemesi hakkında kurallar koyan ebeveyn oranının %89 olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar Symantec (2014)’in ebeveynlerin yalnızca %45’inin çocuklarının İnternet başında olumsuz deneyimler yaşadıklarının farkında olduğu sonucunu desteklediğini göstermektedir. Ebeveynlerin çocuklarını takip edip İnternet kullanım risklerinden korumak için kurallar koymanın etkili olduğu da görülmektedir (Tynes, 2007, s. 576). Bu bağlamda, çocukların teknolojiyi kullanmalarının, ebeveynlerin teknoloji bilgisine bağlı olmadığı gözlenmektedir.

Ebeveynlerin, akademik başarıyı arttırdığına ve çağdaş yaşamın bir gerekliliği olduğuna inandıkları İnternet’i ve bilgisayarı çocuklarına sağlamaları ebeveynlerin görevleri arasında yer almaktadır (Canbek ve Sağıroğlu, 2007; Cömert ve Kayıran, 2010; Odabaşı, Kabakçı ve Çoklar, 2007). Ancak dijitalleşen çağda gereksinim duyulan teknolojilerin çocuklara sunulması, çocukların dijital dünyada iyi oluşlarının sağlanması

açısından yeterli değildir. Ebeveynler, çocuklara dijital teknolojileri sağlamanın yanı sıra çocuklarının bu teknolojileri güvenli, etkili ve bilinçli kullanımlarını sağlamakla da yükümlüdür. Bununla birlikte araştırma sonuçları ebeveynlerin bu konuda bilgi eksikliği yaşadıklarını, kaygı duyduklarını, önlem alma konusunda yetersiz hissettiklerini ve daha çok bilgilendirme isteğinde olduklarını göstermektedir (Huang vd., 2009; Lou vd., 2010). İngiltere’de Ekonomik ve Sosyal Araştırma Konseyi’nin yapmış olduğu bir araştırmada ebeveynler, çevrimiçi hizmetlerde, özellikle çevrimiçi pornografi konusunda daha sıkı kanunların ve düzenlemelerin getirilmesini; okullarda çocuklara eğitim ve rehberlik hizmeti verilmesini isterken; kendilerine bu konuda yardımcı olacak önerilerin sunulmasını, çocuklara yönelik daha çok web sitesinin geliştirilmesini ve daha gelişmiş teknolojiye sahip filtreleme, ebeveyn denetim ve izleme yazılımlarının sunulmasını istediklerini belirtmişlerdir (Livingstone ve Bober, 2005). Eurobarometer (2008) tarafından 27 Avrupa Birliği ülkesinde gerçekleştirilen farklı bir çalışmada, İnternet kullanmayan ebeveynler, okullarda İnternet kullanımı konusunda daha çok ve etkili eğitimlerin verilmesiyle çocukların İnternet’te daha güvenli olabileceklerini belirtmişlerdir. Manouselis vd. (2009) çalışmalarında ebeveynlerin, çocuklarının karşı karşıya kaldığı İnternet risklerinden kaygı duyduklarını ancak ne gibi önlemler alacaklarını bilmediklerini raporlamıştır. Benzer şekilde Kenley (2011) ailelerin, çocuklarının gündelik dijital yaşamlarının bir parçası haline gelmiş siber zorbalık gibi İnternet riskleri konusunda çok az bilgi sahibi olduklarını ve bu risklere karşı neler yapabileceklerini bilmediklerini belirtmektedir.

Günümüz ebeveynleri çocuklarını gerçek yaşama hazırlama becerilerine (etik davranma, sosyal yaşam becerisi kazanma, meslek edinme vb.) ek olarak dijital ortam becerilerini de kazanmaya hazırlamakla yükümlüdürler. Özellikle İnternet ile hızlı bir değişim sürecine giren dijital yaşam, gerçek yaşama oranla çok daha yeni olması açısından aile yaşamına sonradan girmiş, kendi değerlerini oluşturmaya başlamıştır. Yaşanan hızlı değişim konusunda da ebeveynlerin özellikle ebeveyn sorumlulukları gereği yeni yeterlikler kazanmaları gerekir. Bunlardan biri de gerçek yaşamda çocuğunu bekleyen tehlikelerin farkında olma ve önlem alma becerisine benzer şekilde dijital dünyadaki tehlikelerin de farkında olma ve çocukları için önlem alabilmedir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Ebeveynlerin, dijital ortamlara uyumlarıyla ilgili alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde ebeveynlerin dijital araç kullanım düzeylerine, dijital ortamlardaki risk/tutum/tehdit gibi algılarına ve ebeveynlik türlerine göre çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda bu bölümde alanyazında yapılan çalışmalar bu başlıklarda ele alınmıştır.

2.4.1. Ebeveynlerin dijital araç kullanım durumlarına göre yapılan alışmalar

Livingstone vd. (2018) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin dijital araçları kullanımda göz önünde bulundurdıkları fırsatları belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma sonucunda ebeveynlerin yarısının ayda en az bir kez İnternet'i ebeveynlik etkinliklerini desteklemek için kullandıkları belirlenmiştir. Ebeveynlerin yarısı eğitsel amaçlı olarak İnternet'i kullandığını belirtirken %40'ı çocukları için yerel etkinlikleri aramak için, %30'u da çocukları ile ilgili sağlık bilgisi ve tavsiye bulmak için İnternet'i kullandığını belirtmektedir. Ebeveynlerin İnternet kullanım durumları çocuklarının yaşlarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin çocuklarının yaşı 0-4 ve 5-8 arasında değişen ebeveynlerin neredeyse yarısı çocukları için video, uygulama veya oyun indirmek ve yükleme için İnternet'i kullandığı belirlenmiştir. Dijital araçlar ve özelikle İnternet kullanımı cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek ve finansal yapıyla ilişkilidir.

Baker, Sanders ve Morawska (2017) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek ve finansal yapı gibi demografik bilgiler ile ebeveynlerin dijital araçları kullanım durumları değişkenlerine göre farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Çalışmada katılımcıların demografik bilgilerine ve ailelerin ekonomik durumlarına ve eğitim temelinde genel İnternet erişimine ve kullanıma bağlı dijital bölünme belirtileri bulunmamıştır. Düşük eğitim seviyesi ve az gelirin evrimii kaynakları kullanımla ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Net Children Go Mobile Project kapsamında Mascheroni ve lafsson (2016) tarafından yapılan çalışmada da ailenin sosyo-ekonomik durumunun akıllı telefon gibi dijital araç sahipliği ile farklılaşma olmadığını göstermektedir.

Kaşıkçı vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada çocuklar ile ebeveynlerinin İnternet kullanımları, ocukların İnternet faaliyetleri, İnternet'te karşılaştıkları riskler ve ebeveynlerin, çocuklarının İnternet deneyimlerine ilişkin farkındalıkları belirlenmiştir.

Türkiye’deki çocukların büyük çoğunluğu İnternet hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmelerinin yanı sıra ebeveynlerinden de daha çok bilgiye sahip olduklarını belirten çocukların oranı yüksektir. İnternet hakkında bilgi sahibi olduklarını söyleyen çocukların oranının yüksek olmasına rağmen bilişim yeteneklerine güvenlerinin İnternet’te riskli bir durumla karşılaşıldığında üstesinden gelebilmeleri için yeterli olmadığı belirlenmiştir.

2.4.2. Ebeveynlerin dijital ortamlardaki risk/tutum/tehdit algılarına göre yapılan çalışmalar

Ebeveynlerin dijital risklere ve bu risklere yönelik olarak önlem alma durumlarının incelendiği çalışmada ebeveynlerin, riskler hakkında bilgi sahibi oldukları ve risklere karşı önlem alma konusunda yeterli oldukları belirlenmiştir (İnan Kaya, Mutlu Bayraktar ve Yılmaz, 2018). Ancak ebeveynlerin dijital ortamlardaki risklere karşı çocuklarını koruma yolları farklılık göstermektedir. Racz vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin, çocukları evde olmadıklarında onlarla cep telefonu ve yazılı mesaj ile iletişim kurdukları ve çocuklarına “neredesin, kiminlesin” gibi sorular sordukları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin, çocukları ile sosyal medya ortamlarında arkadaş oldukları ve çocuklarının paylaşımlarını kontrol ettikleri belirlenmiştir. Ebeveynlerin, çocuklarını çevrimiçi ortamlarda takip etmeleri sorun yaşadıklarında sorunu fark etmelerini sağlayacaktır. Çocuklar, çevrimiçi ortamlarda ebeveynlerine gitmemeyi tercih edebilmektedir.

Wisniewski vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada çocukların çevrimiçi risk deneyimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmada çocukların çoğunun çevrimiçi bir risk ile karşılaştıklarında ebeveynleri ile çok az iletişim kurduklarını göstermektedir. Çalışmada ebeveynler, aktif arabuluculuğu ve izleme davranışlarını sergilediklerini belirtmelerine rağmen çocuklar, ebeveynlerinin sınırlayıcı arabuluculuğu tercih ettiklerini belirtmektedir. Buna bağlı olarak çocukların, çevrimiçi risklerle karşılaştıklarında ebeveynleri ile iletişim kurmamasının nedeni ebeveynlerin sınırlayıcı arabuluculuğu tercih etmeleri gösterilebilir. Ebeveynler farklı yollar ile çocuklarını izleme davranışı sergilemektedir.

Anderson, Smith ve Page (2016) tarafından yapılan çalışmada yaşları 13-17 arasında çocukları olan ebeveynlerin, çocuklarını sayısız yoldan izlediği belirlenmiştir. Çalışmada ebeveynlerin %61’inin çocuklarının ziyaret ettiği web siteleri, %60’ının

çocuklarının sosyal medya profilini kontrol ettiği, %56'sının sosyal medya platformlarında çocukları ile arkadaş olarak veya takip ederek onları izlediği ve %48'inin çocuklarının telefon arama kayıtlarını veya yazılı mesajlarını inceledikleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin %48'i çocuklarının e-posta hesaplarının şifresini, %43'ü çocuklarının cep telefonlarının şifresini ve %35'i çocuklarının sosyal medya hesaplarından en az birinin şifresini bildiği belirlenmiştir. Ebeveynler takip etme davranışının yanı sıra engelleme ya da sınırlama davranışı da sergilemektedir. Örneğin ebeveynlerin %39'u çocuklarının çevrimiçi etkinliklerini engellemek, filtrelemek ya da izlemek için ebeveyn kontrolünü kullandığını belirtirken ebeveynlerin %16'sı da çocuklarının cep telefonu kullanımını sınırlamak için ebeveyn kontrolünü kullandığını belirtmektedir. Ebeveynlerin, çocuklarının dijital araç kullanımlarını sınırlamalarının yanı sıra onlarla çevrimiçi davranışları hakkında konuştukları da çalışmanın diğer sonuçları arasında yer almaktadır. Ebeveynlerin %94'ünün çocuklarıyla çevrimiçi paylaşımlarının uygunluğu hakkında konuştuğu ve bunu sıklıkla yapanların oranının %40 olduğu belirtilmektedir. Çocukların çevrimiçi görüntüledikleri içeriklerin uygunluğu hakkında çocuğuyla konuşan ebeveyn oranı %95 olarak belirlenirken bu durumu sıklıkla yapanların oranının %39 olduğu belirtilmektedir. Ebeveynlerin %95'inin çocuklarıyla kullandıkları dijital araçların uygunluğu hakkında konuştuğu ve bunu sıklıkla yapan ebeveyn oranının %36 olduğu belirlenmiştir.

Wong, Ho ve Chen (2015) tarafından yapılan çalışmada Şangay'daki ebeveynlerin, çocuklarının İnternet kullanımını denetlemeleri, ebeveynlerin çocuklarına İnternet'ten yararlandırmada kendilerine güvenleri ve ebeveyn uygulamalarında ebeveynlerin güvenlerinin etkileri araştırılmaktadır. Yaşları 9-17 arasında değişmekte olan çocukların ebeveynleri ile yapılan araştırmanın sonuçlarına göre Şangay'daki ebeveynlerin, İnternet denetlemede çoğunlukla kısıtlayıcı oldukları belirlenmiştir. Ebeveynlerin beşte biri çocuklarına İnternet'in yararları hakkında yardımcı olacağına inanırken sekizde biri İnternet'in olası tehditlerine karşı çocuklarını koruyacağına inanmaktadır. Araştırmanın bir diğer çarpıcı sonucu ise İnternet bilgisi daha iyi olan ebeveynlerin otoriter ebeveynlik stilinde olduğudur. Ebeveynler, çocuklarını korumak için farklı ebeveynlik stillerini tercih ederken, çocuklarının dijital araç kullanımlarından kaygı ve endişe de duymaktadırlar.

Sorbring (2014), ebeveynlerin ergen çocuklarının İnternet kullanımı ile ilişkili endişelerinin ve kaygılarının araştırılması amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında ebeveynlerin kaygısının ve endişesinin çocuğun yaşı ve cinsiyetine göre değişiklik gösterdiğini belirlemiştir. Ebeveynlerin kendi İnternet becerileri, İnternet kullanım deneyimleri ve İnternet'e karşı tutumları kaygılarının ve endişelerinin doğasıyla ve türüyle ilişkilidir. Ebeveynlerin inançları, ergen çocuklarının İnternet kullanım becerileri ve ergen çocuklarının İnternet kullanım ve deneyimleri ebeveynlerin kaygılarıyla ilişkilidir. Çalışma sonucunda ebeveynlerin üç farklı gruba ayrıldığı görülmektedir: (a) İnternet'in sınırlıkları üstünlüklerinden çoktur diyenler (b) İnternet'in üstünlüğü olduğu kadar sınırlıkları da vardır diyenler ve (c) İnternet'in üstünlükleri sınırlıklarından çoktur diyenlerdir. Bu gruplardan İnternet'in sınırlıkları üstünlüklerinden çoktur diyenlerin daha çok kaygılı oldukları görülmektedir. Dijital araçlar hakkında kaygılı ve endişeli olan ebeveynler, çocuklarının bu tür araçları kullanımı konusunda sınırlamalar getirmektedir.

EU Kids Online Projesi'nin İngiltere sonuçlarının yer aldığı çalışmaya yaşları 9-16 arasında değişen çocuklar ve onları ebeveynleri katılmıştır (Livingstone vd., 2010). Çocuklarının dijital ortamlarda rahatsız edildiğini söyleyen ebeveynlerin oranı %6'dır. İngiliz ebeveynlerin çoğunluğu (%74) çocuklarıyla İnternet'te ne yaptıkları hakkında konuştuklarını ve küçük çocuklarının İnternet kullanımında aktif arabuluculuğu tercih ettiklerini belirtmektedir. Ebeveynler, çocuklarıyla konuşma, yanlarında durma, İnternet kullanımında onları cesaretlendirme gibi davranışlar sergilemektedirler. Ancak ebeveynlerin onda biri (%11) hiçbir şey yapmamaktadır. Ebeveynler arasında web sitelerinin niçin iyi ya da kötü olduğunu açıklayan (%73), İnternet'in nasıl güvenli şekilde kullanılacağına önerilerini sunan (%71) ve zor bir durumla karşılaştıklarında ne yapmalarını gerektiğine yardımcı olan (%73) güvenli arabulucu ebeveynlik stratejileri yaygındır. İzleme stratejileri İngiliz ebeveynlerin yarısından çoğu (%55) tarafından benimsenmektedir. Ebeveynlerin %54'ü İnternet sitelerini yasaklıyor ya da filtreliyor ve %46'sı çocukları tarafından ziyaret edilen web sitelerini izlemeye alıyorlar. Ebeveynlerin %90'ı eğer çocukları çevrimiçi bir sorunla karşılaşırsa onlara yardım edebileceği konusunda kendilerine güvenmektedirler.

2.4.3. Ebeveynlik türüne göre yapılan çalışmalar

Alanyazında ebeveynlik türü ile ilgili yapılan çalışmalarda dijital ebeveynlik,

internet ebeveynliği ve çevrimiçi ebeveynlik gibi farklı isimlendirmeler olduğu gör÷lmektedir. Ebeveynlik türü ile ilgili yapılan çalışmalar teknoloji merkezli çalışmalardır. Bir başka ifadeyle çalışmalarda, ebeveynlerin teknolojiyi kullanabilmelerine ya da çocuklarının dijital araçları kullanımlarına müdahalelerine odaklandığı belirlenmiştir. Ebeveynlik türünü belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda internet ebeveynlik stili ölçeğinin temel alındığını söylemek mümkündür.

Valcke vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada Flemenk dilinde geliştirilen İnternet Ebeveynlik Stili Ölçeğı (İESÖ) İngilizce diline uyarlanmış ve ebeveynlerin evde İnternet kullanımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. İESÖ müsamahakâr, ihmalkâr, demokratik ve otoriter olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre ebeveynlik türlerinden otoriter ebeveynlik türünün daha çok (%59,4) tercih edildiğı belirlenmiştir. Ebeveyn stillerinin cinsiyet, eğitim durumu ve yaş gibi değişkenlere göre incelendiğinde stillerin farklı olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlik stilleri ayrıca ebeveyn İnternet kullanımı, İnternet tutumu ve İnternet deneyimi seviyesine göre farklılık göstermektedir. Ebeveynlik stilleri, çocukların İnternet kullanım seviyelerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Ebeveynler, müsamahakâr ebeveynlik biçimini benimsediklerinde çocukların İnterneti kullanımı seviyeleri en yüksek seviyede iken; ebeveynler, otoriter İnternet ebeveynlik stilini benimsediklerinde çocukların İnternet kullanım seviyeleri en düşük seviyede belirlenmektedir. İnternet ebeveynlik stili, ebeveyn İnternet davranışı ve ebeveynin eğitim geçmişı gibi değişkenler, evde çocukların İnternet kullanımını önemli ölçüde yordadığı gör÷lmektedir. Flemenk dilinden İngilizce'ye uyarlanan İESÖ'nün Türkçe'ye uyarlanması da gerçekleştirilmiştir.

Ayas ve Horzum (2013) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerinin İnternet tutumlarının belirlenerek İnternet ebeveynlik stili ve İnternet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada İESÖ Türkçe'ye uyarlanmıştır. Çalışma sonucunda ailelerin yarısından çoğunun (%52,5) ihmalkâr, ailelerin %23,5'inin müsamahakâr, ailelerin %20'sinin demokratik ve ailelerin %4'ünün de otoriter İnternet ebeveyn stiline sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bir diğerk sonucuna göre İnternet bağımlılığı üzerinde ihmalkâr İnternet stiline sahip ebeveynlerin rolünün önemli olduğu gör÷lmektedir. Ebeveynlerin İnternet stillerinde cinsiyet, öğrenim gör÷len sınıf ve İnternet kullanım

becerilerinin anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Türkçe'ye uyarlaması gerçekleştirilen İESÖ ile çalışmalar yapılmıştır.

Özgür (2016) tarafından yapılan çalışmada, ebeveynlik stilinin, İnternet kullanımıyla ilişkisinin çocuklar ve ebeveynler tarafından nasıl algılandığını ve çocukların İnternet kullanımını bu stillerin nasıl etkilediğini göstermek amaçlanmıştır. Çalışma sonunda İnternet ebeveynlik stili ve çocuğun cinsiyeti ve annenin eğitim seviyesi arasında belirli bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çocukların yaşı ve eğitim seviyesi arttıkça ebeveynlerin tercih ettiği İnternet ebeveynlik stilinin otoriterden müsamahakâr ebeveyn stiline doğru değiştiği belirlenmiştir. Çocukların bakış açısı ile ebeveynlerin kendilerini açıklamalarına bakıldığında internet ebeveynlik stillerinde farklı kanıda oldukları belirlenmiştir. Örneğin 11 ebeveyn, otoriter ebeveynlik stilini tercih ettiğini belirtirken çocukların yalnızca beşi bu durumu doğrulamaktadır. Benzer biçimde dört ebeveyn demokratik ebeveynlik stilinde olduğunu belirtirken bu durumu yalnızca bir çocuk kabul etmektedir. Alanyazında İESÖ ile yapılan çalışmaların yanı sıra farklı ölçme araçlarıyla da ebeveynlerin tutumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Lou vd. (2010), altıncı sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin İnternet okuryazarlığı ve ebeveyn tutumlarını araştırmak amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada “İnternet parenting questionnaire” anketini kullanmışlardır. Çalışma sonucunda ebeveynlerin İnternet kullanım tutumları, İnternet okuryazarlıkları, ebeveynlik tutumları ve İnternet ebeveynliği arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ebeveynlerin İnternet kullanımı, kullanım süresi ve içeriğinin İnternet ebeveynliği ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Çocukların İnternet kullanımı ile ilgili eğitilmeleri, teşvik edilmeleri de İnternet ebeveynliği davranışıyla önemli derecede ilişkilidir. Çalışmanın bir diğer sonucuna göre ebeveynlerin İnternet okuryazarlığı ve çocuklarının İnternet kullanımına karşı davranışları arasında önemli bir bağlantı vardır. İnternet okuryazarlığı az olan ebeveynler, İnternet okuryazarlığı çok olan ebeveynlere nazaran İnternet gözetiminin sıklığı ve çocukların İnternet kullanımını yönlendirme ve teşvik açısından önemli ölçüde öne çıkmaktadırlar. İnternet okuryazarlığı yüksek olan ebeveynler çocuklarına güvenmekte ve çocukları yöneterek onların İnternet kullanımını katı bir şekilde yönlendirmeye ve teşvik etmeye meyil göstermemektedirler. Bunun aksine, İnterneti çok kullanmayan veya kullanamayan ve İnternet okuryazarlığı az olan ebeveynler, İnternetin çocukların öğrenmesini geliştireceğini kabul ederler. Bu tip ebeveynler, çocukların İnternet

kullanımını teşvik etmeye meyillidirler. İnternet okuryazarlığı yüksek ebeveynler, İnternet'in güvenliği konusunda daha az bilgilidirler ve çocuklarına güvenmeye veya müdahalesiz kalmaya eğilim gösterirler. "ihmalkâr ve umursamaz" ve "müdahalesiz" ebeveynlik yöntemleri olan ebeveynler "sık yönetim" yerine "hiç yönetmeme"ye önemli ölçüde eğilim gösterirler. Katı ebeveynlik yaklaşımı olan ebeveynler, "hiç yönetmemek" yerine "her zaman yönetme"ye daha çok meyillidirler. "Açık görüşlü ve otoriter" ebeveynlik yaklaşımı olan anne babalar ise, "her zaman yönetmek" yerine "sık sık yönetme"ye eğilimlidir. Ayrıca, yalnızca "müdahalesiz" ebeveynlik yapan ebeveynler, önemli derece tavır farklılığı göstermektedirler. Bununla birlikte, çocukların İnternet kullanımına teşviki ve yönlendirilmesi ve anne babaların farklı ebeveynlik yöntemleri de birbiriyle bağlantılı değildir. Dolayısıyla, farklı ebeveynlik yöntemleri olan ebeveynler, yalnızca kullanım zamanı ve kuralları gibi çocukların İnternet kullanım davranışlarını düzenler ve çocukların gezindikleri içerik ve İnternet ile ilgili tutumları gibi çocukların İnternet kullanımını önemli ölçüde etkilemezler.

Özet olarak alanyazın incelendiğinde ebeveynler ile ilgili yapılan çalışmaların var olan durumu belirlemeye yönelik olduğu söylenebilir. Var olan durum belirlenirken değişken olarak ebeveynlerin cinsiyet, yaşı, çocuk sayısı, ekonomik durumu, eğitim durumu ve internet kullanım durumları ele alınmıştır. Çalışmalarda ebeveynlerin ebeveynlik stilleri internet bağlamında değerlendirilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Çalışma kapsamında geliştirilen ölçek kullanılarak Türkiye genelinde ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin incelenmesi gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.1).

Süreç	Çıktı
Türkiye Genelindeki Ebeveynlerin Dijital Vatandaş Yetiştirme Yeterlik Algılarının İncelenmesi	Dijital Ebeveynlik Profili

Şekil 3.1. Araştırma süreci

Araştırma, tekil tarama modeline dayalı olarak desenlenmiştir. Tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Creswell, 2014, s. 376). Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlilik Ölçeği (DEÖYÖ) ile Türkiye genelindeki dijital ebeveyn profili belirlenmiştir.

3.2. Evren ve Katılımcılar

DEÖYÖ'nin geliştirilmesi ve Türkiye genelinden 26 ilden veri toplanmasına kadar geçen süreçte farklı katılımcı grupları ile çalışılmıştır. Bu bölümde araştırmanın katılımcı özellikleri verilmiştir.

3.2.1. Dijital ebeveynlik yeterlikleri ve göstergelerinin belirlenmesi aşaması katılımcıları

Dijital ebeveynlik yeterliklerinin ve göstergelerinin belirlenmesi amacıyla çalıştay gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen çalıştay için Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk ve Bilgi Güvenliği Derneği, Türkiye Yeşilay Cemiyeti, Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Rehberlik ve Araştırma

Merkezi (RAM) ve Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden uzmanlara davet mektubu (Ek 1) gönderilmiştir. Dijital ebeveynlik çalıştay (DEÇ) katılımcı bilgileri Tablo 3.1'de görüldüğü gibidir.

Tablo 3.1. *Dijital ebeveynlik çalıştay katılımcı bilgileri*

Katılımcının Görevli Bulunduğu Birim	Katılımcı Sayısı	Uzmanlık Alanı
Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB)	1	Güvenli İnternet, Bilişim Hukuku, Bilgi Güvenliği
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	1	Aile ve Toplum Hizmetleri
Çocuk ve Bilgi Güvenliği Derneği	1	İnternet, Çocuk
Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı	2	Siber Suçlar, Bilişim Suçları
Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)	1	Çocuk İstismarı
Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	1	Hukuk, Ticari Hukuk
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi	1	İnternet, Çocuk, Aile
Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi	1	Siber zorbalık

Tablo 3.1'de görüldüğü gibi DEÇ'e davet e-postası gönderilen uzmanlardan yedisi ve tez izleme jürisinde bulunan öğretim üyeleri ile 115K479 no'lu TÜBİTAK projesi kapsamında araştırmacı olarak görev yapan iki öğretim üyesi katılmıştır.

3.2.2. Dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesi aşaması katılımcıları

DEÖYÖ'nün geliştirilmesi beş aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalarda izlenen adımlar Şekil 3.2'de görülmektedir.

Şekil 3.2. *Ölçek geliştirme süreci*

Şekil 3.2'de görüldüğü gibi DEÖYÖ geliştirme sürecinde madde havuzu oluşturulmasının ardından uzman görüşü alınması, pilot uygulamanın gerçekleştirilmesi,

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) aşamaları gerçekleştirilmiştir.

3.2.2.1. Aday ölçeğin madde havuzunun oluşturulması aşaması katılımcıları

Aday ölçeğin madde havuzu oluşturulması sürecinde madde yazımı, maddelerin kontrolü, maddelerin düzenlenmesi, danışman görüşü alınması ve maddelere son halinin verilmesi aşaması bulunmaktadır. Aday ölçeğin madde havuzu oluşturulması süreci DEÇ'ten sonra tez jürisi toplantılarıyla gerçekleştirilmiştir. Tez jürisi tarafından madde havuzu 61 maddeden oluşturulmuştur.

3.2.2.2. Aday ölçeğin uzman görüşü alınması aşaması katılımcıları

Aday ölçeğin uzman görüşünün alınması aşamasında Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Anabilim Dalı'ndan ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'ndan ikişer, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'ndan ise bir öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. BÖTE Anabilim Dalı'ndan uzmanların uzmanlık alanları bilişim teknolojileri, güvenli İnternet; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'ndan uzmanların uzmanlık alanları sorunlu İnternet kullanımı, aile, çocuk gelişimi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'ndan uzmanın uzmanlık alanı ise dijital vatandaşlıktır. Uzman görüşü alındıktan sonra Türkçe Eğitimi Bölümü'nde görev yapmakta olan bir öğretim üyesi aday ölçeği dilbilgisi ve anlatım açısından kontrol etmiştir. Uzman görüşü ve dilbilgisi kontrolü sağlandıktan sonra aday ölçeğin yüz görünüş geçerliliği tamamlanmış ve pilot uygulama aşamasına geçilmiştir.

3.2.2.3. Aday ölçeğin pilot uygulaması aşaması katılımcıları

Aday ölçeğin pilot uygulaması 10 ebeveyn ile gerçekleştirilmiştir. Bu ebeveynlere ait özellikler Tablo 3.2'de görüldüğü gibidir.

Tablo 3.2. DEÖYÖ pilot uygulama katılımcı bilgileri

Cinsiyet	Yaş	Meslek (Kendisi/Eşi)		Mezun Olunan Okul (Kendisi/Eşi)		Çocuk Sayısı	Gelir
Kadın	40	Memur	Memur	Lisans	Önlisans	2	4500 TL ve üzeri
Kadın	35	Öğretmen / Akademisyen	Serbest Meslek	Lisans	Önlisans	2	4500 TL ve üzeri

Tablo 3.2. (Devam) *DEÖYÖ pilot uygulama katılımcı bilgileri*

Kadın	43	Diğer	Serbest Meslek	Lisans	Lise	1	4500 TL ve üzeri
Kadın	41	Ev hanımı	Diğer	Lise	Lisans	2	1500-2499
Kadın	38	Serbest Meslek	İşçi	Lise	Ortaokul	1	1500-2499 TL
Kadın	47	Belirtilmemiş	Mühendis	Belirtilmemiş	Lisans	2	4500 TL ve üzeri
Kadın	40	Mühendis	Mühendis	Yüksek lisans	Lisans	2	4500 TL ve üzeri
Kadın	42	Mühendis	Belirtilmemiş	Yüksek lisans	Belirtilmemiş	1	4500 TL ve üzeri
Kadın	-	Memur	İşçi	Lise	Lise	2	3500-4499 TL
Erkek	38	Memur	Memur	Lisans	Lise	1	3500-4499 TL

Pilot uygulamaya katılan katılımcıların dokuzu kadın, biri erkektir. Katılımcıların yaş aralığı 35-47 arasındadır. 10 ebeveyn ile gerçekleştirilen pilot uygulamanın ardından aday ölçeğin AFA aşamasına geçilmiştir.

3.2.2.4. Aday ölçeğin AFA aşaması katılımcıları

Araştırmanın hedef kitlesini çocuğu ortaokula giden ve evinde İnterneti olan ebeveynler oluşturmaktadır. AFA aşamasında hedef evreni temsil etme olasılığını arttırmak için Eskişehir il merkezindeki farklı eğitim bölgelerinde bulunan altı ortaokuldan veri toplanmıştır. Altı ortaokuldaki her kademededen veri toplayabilmek için 200'er adet form gönderilmiştir. Gönderilen 1200 adet formun 587'si (%48,9) geri dönmüştür. Bu formlardan 67'si tüm maddeleri 1, 3 veya 5 işaretleme, şekilsel kodlama yapma, İnternet kullanmama ve kayıp veri gibi nedenlerle çalışma dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak AFA çalışmaları 520 ebeveyne ait veriler ile gerçekleştirilmiştir.

AFA çalışmalarında uygun örneklem büyüklüğü için çeşitli kaynaklarda farklı ölçütler önerilmektedir. Comrey ve Lee (1992) söz konusu analiz için 100 katılımcının yetersiz, 200'ün ortalama, 300'ün iyi, 500'ün "çok iyi" ve 1000 katılımcının ise "mükemmel" olduğunu belirtirken;

- Kass ve Tinsley (1979), 300 katılımcıya ulaşana kadar madde başına 10 katılımcı,
- Gorsuch (1983, s. 332), madde başına 5 katılımcı ve toplamda en az 100 katılımcı,

- Tabacnick ve Fidell (2012, s. 618), Worthington ve Whittaker (2006) ve Field (2009, s. 647) en az 300 katılımcı ve
- Huck (2012) her madde için 10 katılımcı olması gerektiğini belirtmektedir.

Bu bağlamda erişilen 520 kişi AFA için idealdir (Gorsuch, 1983; Comrey ve Lee, 1992; Worthington ve Whittaker, 2006; Field, 2009; Tabachnick ve Fidell, 2012). Bunun yanında, veri setinin analize uygunluğu Kaiser Mayer Olkin (KMO) örneklem uygunluğu katsayısı ile Bartlett Küresellik testi kullanılarak incelenmiştir. KMO katsayısının yorumlanmasında Hutcheson ve Sofroniou (1999, s. 224) 0.5-0.7 arasındaki değerleri normal, 0.7-0.8 aralığını iyi, 0.8-0.9 aralığını çok iyi ve 0.9'dan yüksek değerleri mükemmel olarak kabul ederken;

- Kaiser (1974) 0.5 ve üzerindeki değerleri,
 - Pallant (2001) 0.6 üzerindeki değerleri,
- kabul etmektedir.

Aday ölçeğin KMO ve Bartlett Küresellik testlerinden elde edilen sonuçlar Tablo 3.3'te görülmektedir.

Tablo 3.3. *KMO ve Bartlett Küresellik Testi değerleri*

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uygunluğu Testi		,959
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare	16757,811
	<i>df</i>	1830
	<i>p</i>	,000

Tablo 3.3'te görüldüğü gibi KMO değeri .959'dur ve Bartlett Küresellik testinin sonucu da anlamlı çıkmış ve mükemmel değere sahiptir. İlk aşamada 61 madde olan veri toplama aracı için 520 katılımcıdan toplanan verilerin analizinde alfa değeri .971 bulunmuştur.

Aday ölçeği dolduran ebeveynlerden 331'i anne, 189'u baba rolündedir. Bu katılımcılara ilişkin ayrıntılı bilgi Tablo 3.4'te görüldüğü gibidir.

Tablo 3.4. *Aday ölçeğın AFA aşaması katılımcı bilgileri*

	Anne	Eşi	Baba	Eşi
Yaş Aralığı	29-52		33-59	
Meslek				
Ev Hanımı	228	-	-	118
Serbest Meslek	5	56	25	4
Memur	12	24	32	7
İşçi	53	135	80	36
Öğretmen / Akademisyen	11	8	4	5
Mühendis	-	5	6	-
Doktor	1	1	-	-
Diğer	21	72	30	12
Belirtilmemiş	-	30	12	7
Toplam	331	331	189	189
Mezun Olunan Okul				
İlkokul	107	58	24	74
Ortaokul	42	56	31	35
Lise	111	119	77	47
Önlisans	22	27	22	6
Lisans	38	35	25	11
Yükseklisans	4	8	5	-
Doktora	-	2	-	2
Diğer	4	1	2	2
Belirtilmemiş	3	25	3	12
Toplam	331	331	189	189
İnternet Kullanım Durumu				
0-1 yıl	51		30	
2-3 yıl	58		30	
4-5 yıl	49		36	
6-7 yıl	55		25	
8 yıl ve üzeri	118		68	
Toplam	331		189	
Çocuk Sayısı	1-5		1-5	

Aday ölçeğın AFA aşamasında veri analizi sürecine tabi tutulan veri sayısı 520’dir. 520 katılımcının 331’i (%63,7) anne rolünde iken 189’u (%36,3) baba rolündedir. Katılımcılardan annelerin mesleklerine bakıldığında %68,8 gibi çoğunluğunun ev hanımı olduğu bunu %16 ile işçi mesleğının takip ettiği görülmektedir. Baba rolündeki 189

katılımcının meslek dağılımına bakıldığında %42,3 ile işçiliğin en çok olduğu görülürken bunu %16,9 ile memurluğun takip ettiği görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeylerine bakıldığında annelerin çoğunluğunun ilkokul (%32,3) ve lise (%33,5) eğitimi aldıkları görülürken, doktora düzeyinde eğitim alan annenin olmadığı görülmektedir. Baba rolündeki katılımcılara bakıldığında lise (%40,7) eğitimi düzeyinin en çok olduğu görülürken bunu ortaokul (%9,36) takip etmektedir. Anne rolündeki katılımcılarda olduğu gibi baba rolündeki katılımcılardan da doktora düzeyinde eğitim alan katılımcı olmadığı görülmektedir. Katılımcıların İnternet kullanım durumları incelendiğinde hem annelerde (%40,1) hem de babalarda (%32,8) çoğunluğun 2-3 yıl aralığında bir deneyime sahip oldukları gözlenmektedir. Annelerde 8 yıl ve üzeri süredir İnternet kullanım oranı %37,7 iken; babalarda bu oran %10'dur. Katılımcıların çocuk sahiplik durumlarına bakıldığında 1 ila 5 arasında çocuk sahiplik durumları olduğu görülmektedir. AFA aşaması bilgileri Tablo 3.4'te verilen katılımcılarla gerçekleştirildikten sonra DFA aşamasına geçilmiştir.

3.2.2.5. Aday ölçeğin DFA aşaması katılımcıları

AFA aşamasında kullanılan verilerle değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmaktadır. Bu nedenle AFA aşamasında kullanılan verilerin, DFA aşamasında da kullanılmaması önerilmektedir (Fokkema ve Greiff, 2017; Worthington ve Whittaker, 2006, s. 815). DFA aşamasında, evreni temsil etme durumuna bakılarak Eskişehir il merkezinde bulunan ve AFA için seçilen okulların dışında farklı eğitim bölgelerinde bulunan altı ortaokul belirlenmiştir. Altı ortaokuldan her kademedan 50'şer veri olmak üzere 200'er veri toplamak amaçlanmıştır. Dağıtılan 1200 adet veri toplama aracından 656'sı (%54,66) geri dönmüştür. Bunlardan 100'ü değerlendirmeye alınmamıştır. Değerlendirmeye alınmama gerekçeleri verilen veri toplama araçları çıkarıldıktan sonra 556 kişiye ait veri elde edilmiştir. DFA aşamasında örneklem büyüklüğüne ilişkin alanyazında farklı öneriler bulunmaktadır. Bunlar;

- Worthington ve Whittaker (2006) madde başına beş katılımcı sayısını yeterli, madde başına 10 katılımcı sayısını,
- Kline (2012, s. 12) 100 – 200 arasındaki katılımcı sayısını ve
- Bryant ve Yarnold (1995) formdaki madde başına 5 – 10 arasında katılımcı sayısını

uygun görmektedir.

Bu bağlamda bakıldığında analize tabi tutulacak 556 kişilik veri seti DFA için uygundur. Bu katılımcılara ilişkin ayrıntılı bilgi Tablo 3.5'te görüldüğü gibidir.

Tablo 3.5. *Aday ölçeğin DFA aşaması katılımcı bilgileri*

	Anne	Eşi	Baba	Eşi
Yaş Aralığı	27-57		32-61	
Meslek				
Ev Hanımı	273	-	-	131
Serbest Meslek	13	77	24	3
İşçi	59	165	79	20
Polis/Asker	1	18	12	3
Öğretmen / Akademisyen	11	8	12	5
Mühendis	1	3	1	1
Doktor	-	-	1	-
Emekli	3	24	13	3
Diğer	15	54	35	8
Belirtilmemiş	-	25	3	8
Toplam	376	376	180	180
Mezun Olunan Okul				
İlkokul	171	99	38	78
Ortaokul	74	72	26	32
Lise	89	126	66	35
Önlisans	23	25	14	5
Lisans	17	19	28	11
Yükseklisans	1	6	5	3
Doktora	-	-	1	-
Diğer	1	-	1	-
Belirtilmemiş		27	1	18
Toplam	376	376	180	180
İnternet Kullanım Durumu				
0-1 yıl	78		29	
2-3 yıl	90		35	
4-5 yıl	61		28	
6-7 yıl	51		16	
8 yıl ve üzeri	96		72	
Toplam	376		180	
Çocuk Sayısı	1-9		1-6	

DFA için dağıtılan veri toplama aracını dolduran ebeveynlerden 374'ü (%67,26) anne, 182'si (%32,74) baba rolündedir. Katılımcılardan annelerin mesleklerine bakıldığında %73 gibi çoğunluğunun ev hanımı olduğu bunu %15,2 ile işçi mesleğinin takip ettiği görülmektedir. Baba rolündeki 182 katılımcının meslek dağılımının bakıldığında %44,5 ile işçiliğin en çok olduğu görülürken bunu %19,2 ile diğer meslek gruplarının takip ettiği görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeylerine bakıldığında annelerin çoğunluğunun ilkokul (%45,7) ve lise (%23,2) eğitimi aldıkları görülürken doktora düzeyinde eğitim alan annenin olmadığı görülmektedir. Baba rolündeki katılımcılara bakıldığında lise (%37,3) eğitimi düzeyinin en çok olduğu görülürken bunu ilkokul (%20,8) takip etmektedir. Anne rolündeki katılımcılarda doktora düzeyinde eğitim alan katılımcı yokken; baba rolündeki katılımcılardan yalnızca bir kişinin doktora düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir. Katılımcıların İnternet kullanım durumları incelendiğinde hem annelerde (%25,4) hem de babalarda (%40,1) çoğunluğun 8 yıl ve üzeri bir deneyime sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların çocuk sahiplik durumlarına bakıldığında anne katılımcılarının 1 ila 9 arasında çocuk sahiplik durumları olduğu görülürken; baba rolündeki katılımcıların 1 ila 5 arasında değişen sayıda çocuk sahiplik durumları olduğu görülmektedir. DFA aşaması tamamlandıktan sonra Türkiye geneli durumu belirlemek amacıyla Türkiye geneli veri toplama aşamasına DEÖYÖ ile geçilmiştir.

3.2.3. Türkiye geneli durumun ortaya konması aşaması katılımcıları

DEÖYÖ'nün geliştirme aşaması Eskişehir il merkezinde tamamlandıktan sonra Türkiye geneli dijital ebeveynlik profilinin belirlenmesi aşamasına geçilmiştir. Türkiye geneli veri toplama sürecinde yedi coğrafi bölgeden birer il seçilmesi evrene genellenemenin sağlıklı olmayacağından dolayı TÜİK tarafından açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nde (2011) bulunan yerleşim yeri ölçütü dikkate alınmıştır. Buna göre İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 2. Düzey'de 26 bölge bulunmaktadır. İBBS 2. Düzey'de bulunan 26 bölgede illere ilişkin bilgi Tablo 3.6'da görüldüğü gibidir. İBBS 2. Düzey'de bulunan 26 bölgeden rastgele olarak birer il seçilerek evreni temsil etme sağlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 3.6. İBBS 2. düzeye göre seçilen iller

İBBS 2. Düzey Bölge Kodu	İBBS 2. Düzey Bölge İsmi	İBBS 2. Düzeydeki İller	Seçilen İl
TR62	Adana alt bölgesi	Adana, Mersin	Adana
TRC1	Gaziantep alt bölgesi	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	Adıyaman
TR33	Manisa alt bölgesi	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	Afyonkarahisar
TRA2	Ağrı alt bölgesi	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	Ağrı
TR51	Ankara alt bölgesi	Ankara	Ankara
TR81	Zonguldak alt bölgesi	Zonguldak, Karabük, Bartın	Bartın
TRC3	Mardin alt bölgesi	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	Batman
TR41	Bursa alt bölgesi	Bursa, Eskişehir, Bilecik	Bilecik
TR42	Kocaeli alt bölgesi	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	Bolu
TR61	Antalya alt bölgesi	Antalya, Isparta, Burdur	Burdur
TR22	Balıkesir alt bölgesi	Balıkesir, Çanakkale	Çanakkale
TR83	Samsun alt bölgesi	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	Çorum
TRC2	Şanlıurfa alt bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır	Diyarbakır
TRB1	Malatya alt bölgesi	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	Elazığ
TRA1	Erzurum alt bölgesi	Erzurum, Erzincan, Bayburt	Erzincan
TR90	Trabzon alt bölgesi	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	Gümüşhane
TR10	İstanbul alt bölgesi	İstanbul	İstanbul
TR31	İzmir alt bölgesi	İzmir	İzmir
TR63	Hatay alt bölgesi	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	Kahramanmaraş
TR52	Konya alt bölgesi	Konya, Karaman	Karaman
TR21	Tekirdağ alt bölgesi	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	Kırklareli
TR32	Aydın alt bölgesi	Aydın, Denizli, Muğla	Muğla
TR71	Kırıkkale alt bölgesi	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	Nevşehir
TR82	Kastamonu alt bölgesi	Kastamonu, Çankırı, Sinop	Sinop
TR72	Kayseri alt bölgesi	Kayseri, Sivas, Yozgat	Sivas
TRB2	Van alt bölgesi	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	Van

Seçilen illerden evinde İnternet bağlantısı olan ve çocuğu ortaokula giden ebeveynlerden veri toplanmıştır. Ortaokuldaki ğrenci sayılarını belirlemek amacıyla Milli Eğitim İstatistikleri'nden (2016) yararlanılmış ve evinde İnterneti olan bireylerin oranı için de TİİK (2017) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçları temel alınmış ve %90 güven düzeyi ve 1,5 güven aralığına göre hesaplamalar yapılarak Tablo 3.7'de grldğu biçimde veriler toplanmıştır.

Tablo 3.7. *Veri toplanan iller*

İl	İBBS 2. Düzey Bölge Kodu	Toplanan Veri Sayısı
Adana	TR62	520
Adıyaman	TRC1	289
Afyon	TR33	233
Ağrı	TRA2	154
Ankara	TR51	446
Bartın	TR81	76
Batman	TRC3	304
Bilecik	TR41	292
Bolu	TR42	290
Burdur	TR61	226
anakkale	TR22	107
orum	TR83	230
Diyarbakır	TRC2	485
Elazığ	TRB1	160
Erzincan	TRA1	110
Gümüşhane	TR90	219
İstanbul	TR10	1260
İzmir	TR31	344
Kahramanmaraş	TR63	166
Karaman	TR52	213
Kırklareli	TR21	110
Muğla	TR32	210
Nevşehir	TR71	132
Sinop	TR82	51
Sivas	TR72	215
Van	TRB2	308
Toplam		7150

Tablo 3.7'de görülen 7150 kişinin 3242'si (%45,35) anne rolünde katılımcılar iken 3908'si (%54,65) de baba rolündeki katılımcılardır. Bu katılımcılara ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 3.8'de grldğu gibidir.

Tablo 3.8. *Türkiye geneli katılımcıların özellikleri*

	Anne	Baba
Yaş Aralığı	25-62	32-61
Meslek		
Ev Hanımı	2117	-
Serbest Meslek	154	1209
İşçi	238	1455
Memur	111	429
Polis / Asker	2	45
Öğretmen / Akademisyen	303	269
Mühendis / Tekniker	42	121
Doktor / Hemşir(e)	135	58
Avukat	7	21
Emekli	21	101
Uzman	90	113
Yönetici	17	36
Çalışmıyor / Geliri Var	3	51
Belirtilmemiş	2	3
Toplam	3242	3908
Mezun Olunan Okul		
Okuma Yazma Bilmiyor	7	3
Eğitim Durumu Yok / Okuma Yazma Biliyor	41	21
İlkokul	922	865
Ortaokul	382	554
Lise	943	1202
Önlisans	191	259
Lisans	662	840
Yükseklisans	86	136
Doktora	8	28
Toplam	3242	3908
İnternet Kullanım Durumu		
0-1 yıl	297	255
2-3 yıl	732	631
4-5 yıl	705	708
6-7 yıl	348	419
8 yıl ve üzeri	1160	1895
Toplam	3242	3908
Çocuk Sayısı	1-12	1-15

DEÖYÖ ile Türkiye genelinden toplanan veri sayısı 7150'dir. 7150 katılımcının 3242'si (%45,35) anne rolünde iken 3908'i (%56,65) baba rolündedir. Katılımcılardan annelerin mesleklerine bakıldığında %65 gibi çoğunluğunun ev hanımı olduğu bunu %9,3 ile öğretmen/akademisyen mesleğinin takip ettiği görülmektedir. Baba rolündeki 3908 katılımcının meslek dağılımına bakıldığında %30,9 ile serbest mesleğin en çok olduğu görülürken bunu %11 ile memurluğun takip ettiği görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeylerine ilköğretim (%38), ortaöğretim (%30) ve yükseköğretim (%31) bağlamında bakıldığında eşit dağılım olduğu söylenebilir. Eğitim düzeyinde geriye kalan %1'lik kısım okuma yazma bilmiyor veya eğitim durumu yok/okuma yazma biliyor kısmına aittir. Annelerin çoğunluğunun lise (%29) ve ilkokul (%28,4) eğitimi aldıkları görülmektedir. Baba rolündeki katılımcılara bakıldığında lise (%30,7) eğitimi düzeyinin en çok olduğu görülürken bunu ilkokul (%22,1) takip etmektedir. Anne rolündeki katılımcılarda yedi kişi okuma yazma bilmiyorken; baba rolündeki katılımcılardan üç kişinin okuma yazma bilmediği görülmektedir. Katılımcıların İnternet kullanım durumları incelendiğinde hem annelerde (%35,7) hem de babalarda (%48,4) çoğunluğun 8 yıl ve üzeri bir deneyime sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların çocuk sahiplik durumlarına bakıldığında anne katılımcılarının 1 ila 12 arasında çocuk sahibi olduğu görülürken; baba rolündeki katılımcıların 1 ila 15 arasında değişen sayıda çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Veri toplama süreci araştırma sürecinde belirtilen

- a) Ebeveynlerin dijital vatandaş yetiştirme yeterlikleri ve göstergelerinin belirlenmesi ve
 - b) Türkiye genelinde ebeveynlerin dijital vatandaş yetiştirme yeterlik algı düzeylerinin incelenmesi
- aşamalarına göre ele alınmıştır.

3.3.1. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik yeterliklerinin ve göstergelerinin belirlenmesi

Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik yeterliklerinin ve göstergelerinin belirlenmesi amacıyla bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştay öncesinde çalıştayın gerçekleştirildiği

ortam da oturma düzeni araştırma ekibi ve katılımcılar karşı karşıya olacak şekilde düzenlenmiştir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Dijital ebeveynlik çalıştay oturuma düzeni

Çalıştayın Şekil 3.3'teki gibi katılımcılar ve araştırma ekibinin karşılıklı oturma düzeninde gerçekleştirilmesinin sebebi katılımcılar ile araştırma ekibinin iletişim sorunu yaşamalarını engellemektir. Çalıştay, katılımcıların izni ile video kaydına alınmış ve ses kayıt cihazları ile kaydedilmiştir. Çalıştayın son kısmında katılımcılardan, dosyalarında bulunan ebeveynlerin dijital vatandaş yetiştirme yeterlik alanları ile göstergelerini yazmaları için hazırlanmış çalışma kâğıtlarını doldurmaları istenmiştir (Ek 3). Uzmanlar bu formlara göstergeleri yazmışlardır. Çalıştay bir gün boyunca devam etmiş ve teşekkür belgelerinin dağıtılması ile sona ermiştir. Gerçekleştirilen DEÇ'in ardından DEÖYÖ'yü geliştirme aşamasına geçilmiştir.

3.3.2. Dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesi

DEÖYÖ'nün geliştirilmesinde Şekil 3.2'deki yapı göz önünde bulundurulmuştur.

3.3.2.1. Dijital ebeveynlik çalıştay ve aday ölçeğin madde havuzunun oluşturulması

DEÇ'te dijital ebeveynlik yeterlik ve göstergelerinin belirlenmesi ve ardından belirlenen göstergelere paralel olarak aday ölçeğin madde havuzunun oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda DEÇ gerçekleştirilmiştir.

3.3.2.1.1. Ebeveynlerin dijital vatandaş yetiştirme yeterlikleri ve göstergeleri

Ebeveynlerin dijital vatandaş yetiştirme yeterlikleri ve göstergelerinin belirlenmesi amacıyla uzmanların katılımıyla gerçekleştirilen “Dijital Vatandaşlık Çalıştay”

sonucunda dijital vatandaşlık boyutlarından dijital etik, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital erişim, dijital ticaret, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital hukuk, dijital gizlilik ve güvenlik ile dijital sağlık boyutlarının yanı sıra bilgi okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık ve medya okuryazarlığı yeterlik alanları çıkmıştır.

Dijital etik

Dijital etik boyutunda Tablo 3.9’da görüldüğü gibi dört yeterlik alanı belirlenmiştir.

Tablo 3.9. *Dijital etik yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Doğruluk	Dijital ortamlarda doğru bilgi paylaşımında model olma
Telif Hakları	- Erişilen içeriğin meta değeri olduğu bilinciyle içerikleri kullanma - Çocuklara ödevleri konusunda yardım ederken erişilen kaynakları kullanmada model olma
Kişisel Bilginin Gizliliği	Kişisel bilgilerin paylaşımında hangi bilgilerin ne ölçüde paylaşılabilirliğini bilme
Dijital Değerler	Gerçek dünyanın kültürel değerlerini dijital ortamlara aktarma
Dijital Ayakizi	Çocuklara dijital ayak izi oluşturmada model olma

Dijital etik yeterlik alanı Mason (1986) tarafından belirlenen PAPA çerçevesinde ele alınmış ve bu bağlamda doğruluk, telif hakları ve dijital bilginin gizliliği yeterlik alanları belirlenmiştir. Dijital değerler ve dijital ayakizi, etik boyutunda ele alınan diğer yeterlik alanları olarak belirlenmiştir.

Dijital iletişim

Dijital iletişim, elektronik ortamda gerçekleştirilen bilgi alışverişidir. Çalışmada dijital iletişime ilişkin olarak iki boyut belirlenmiştir (Tablo 3.10).

Tablo 3.10. *Dijital iletişim yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Dijital iletişim araçları	Dijital ortamları (e-posta, sosyal medya, vb.) kullanarak iletişim kurma
Dijital takip	- Çocukların dijital ortamlardaki paylaşımlarına değer verme - Çocukların dijital ortamlardaki hareketlerini takip etme - Çocuğun dijital ortamlardaki iletişimlerini konusunda cesaretlendirme

Dijital iletişim boyutunda Tablo 3.10’da görüldüğü gibi dijital iletişim araçları ve dijital takip yeterlikleri belirlenmiştir. Dijital iletişim araçları için topluma dijital olarak katılımı sağlayacak e-posta, sosyal medya, WhatsApp gibi temel iletişim araçları ele alınmıştır. Dijital takip boyutunda ise dijital iletişim araçları kullanılarak ebeveynlerin çocukları nasıl izlemeleri gerektiği belirlenmiştir.

Dijital okuryazarlık

Dijital okuryazarlık, gerçek dünyadaki kaynaklarda yer alan çok geniş yelpazedeki bilginin, bilgisayar ve İnternet aracılığı ile elde edilerek anlaşılması, kullanılması ve bu bilginin doğruluğunun değerlendirilmesi yeteneğidir (Ng, 2012). Dijital okuryazarlık boyutunda yeterlik alanı iki olarak belirlenmiştir (Tablo 3.11).

Tablo 3.11. *Dijital okuryazarlık yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Dijital araçlar	• Çocukların kullandıkları dijital araçlar hakkında fikir sahibi olma • Çocukların kullandıkları dijital araçları kullanma
Dijital takip	• Çocukların gezinti geçmişini irdeleme

Dijital okuryazarlık boyutu iki yeterlik ve üç gösterge ile temsil edilmektedir. Dijital araçlar içerisinde ebeveynlerin ve çocukların kullanabilecekleri bilgisayarlar, tablet bilgisayarlar, akıllı telefonlar, oyun konsolları, vb. cihazlar göz önünde bulundurulmuştur. Dijital takip boyutunda ise ebeveynlerin, çocukları bu cihazları kullanırken neler yapabilecekleri belirlenmiştir.

Dijital erişim

Dijital erişim, topluma dijital ortamdan katılım sağlamaktır (Ribble, 2009). Dijital erişime ilişkin olarak yeterlik alanları Dijital Araç Seçimi ve Erişim Güvenliği olacak şekilde iki düzey ve bu yeterlik alanlarına ait dört gösterge olarak belirlenmiştir (Tablo 3.12).

Tablo 3.12. *Dijital erişim yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Dijital araç seçimi	• Çocuğun gelişim düzeyine uygun araç seçme • Güvenli İnternet paketi seçme
Erişim güvenliği	• Çocukların yaşına uygun dijital ortamlara katılmalarını sağlama • Çocukların uygun ortamlarda dijital araçları kullanmalarını sağlama

Dijital erişim boyutunda ebeveynlerin, çocuklarına dijital erişim hakkını sağlarken nasıl davranmaları gerektiği belirlenmiştir. Bu bağlamda öncelikle ebeveynlerin dijital araç seçimi yeterliliğine sahip olmaları gerektiği belirlenmiş ve bu araçların çocuklara sağlanması sonucunda çocukların bu araçları kullanırken güvenlikleri esas alınmıştır. Dijital araç seçiminde çocukların gelişim düzeyleri göz önünde bulundurulmalı ve yaşlarına uygun olarak dijital ortamlara erişimleri sağlanmalıdır.

Dijital ticaret

Dijital ticaret, çevrimiçi bir şekilde malların alışı ve satışıdır (Ribble, 2009). Dijital ticarete ilişkin yeterlik ve göstergeler Tablo 3.13'te görüldüğü gibi iki yeterlik alanı ve dört gösterge olarak belirlenmiştir.

Tablo 3.13. *Dijital ticaret yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Güvenli alışveriş	• E-alışverişte kişisel bilgileri koruma • Güvenlik sertifikalarını bilme • Uygulama içi satın alma araçlarını bilme
Dijital bütçe	• İnternete özel limit koyma

Dijital ticaret boyutu iki yeterlik ve dört gösterge ile açıklanmıştır. Güvenli alışveriş yeterliliğinde ebeveynlerin, dijital platformları kullanırken nasıl davranmaları gerektiği ve bu platformlardan alışveriş yaparken bütçesini belirlemesi gerektiği esas alınmıştır.

Dijital güvenlik

Dijital güvenlik boyutu, dijital vatandaşlığın dokuz boyutundan biri değildir. DEÇ'te uzmanların dijital haklar ve sorumluluklar, dijital hukuk ile dijital gizlilik ve güvenlik boyutlarını iç içe ifade ettikleri belirlenmiştir. Dijital vatandaşlık hakları

içerisinde bilgi edinme hakkı, şeffaflık hakkı, oy hakkı, gizlilik hakkı, erişim hakkı, toplanma hakkı, ifade özgürlüğü, çevrimiçi hizmetlere erişim hakkı, eğitim ve öğrenim hakları, çevrimiçi bilgi hakkı ve çevrimiçi katılım hakları bulunmaktadır. Hukuk, toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünüdür. Dijital gizlilik ve güvenlik, tehlikelere karşı güvenlik önlemleri alma iken; dijital gizlilik ise dijital güvenlikle ilgili gerekli önlemleri alma ve gizli bilgilerin paylaşılmamasıdır. Dijital haklar ve sorumluluklar, dijital hukuk ve dijital gizlilik ve güvenlik boyutları dijital güvenlik çatısı altında birleştirilmiştir. Bu bağlamda dijital güvenlik boyutu Tablo 3.14'te görüldüğü gibi dört yeterlik alanına sahiptir.

Tablo 3.14. *Dijital güvenlik yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Dijital haklar	- Dijital ortamların kişiye hangi hakları sağladığını bilme - Dijital kimlik oluşturma
Dijital sorumluluklar	- Dijital ortamlarda paylaştığı bilgilerin gizliliği ve güvenliğini sağlama - Dijital ortamlarda çocuğun güvenliğini sağlama
Dijital hukuk	- Dijital ortamlarda sorun yaşandığında hukuki yolları bilme - Dijital ortamdan kaynaklı sorunların yaptırımlarını bilme
Dijital mahremiyet	- Özel bilgilerin korunmasını bilme - Çocuğun bilgilerinin korunmasını bilme

Dijital güvenlik boyutu, dijital vatandaşlık boyutlarından dijital haklar ve sorumluluklar, dijital hukuk ve dijital gizlilik ve güvenlik boyutlarının birleşmesinden oluşturulmuştur. Bu yeterlik alanında üç boyutun temsil edileceği dört yeterlik alanı belirlenmiştir. Bu yeterlik alanları; dijital haklar, dijital sorumluluklar, dijital hukuk ve dijital mahremiyettir.

Dijital sağlık

Dijital sağlık, dijital teknolojilerin kullanımı ile ortaya çıkan fiziksel ve psikolojik sağlık unsurlarıdır (Ribble, 2009). Dijital sağlık boyutu iki yeterlik ile açıklanan bir boyuttur (Tablo 3.15).

Tablo 3.15. *Dijital sağlık yeterlik alanına ait yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Fiziksel sağlık	- Dijital araç kullanımında fiziksel yapıya uygun pozisyonu tercih etme - Dijital araçları ergonomik özelliklerine göre seçme
Psikolojik sağlık	Uzun süre dijital araç kullanmama

Dijital sağlık boyutunda iki yeterlik ve üç gösterge bulunmaktadır. Fiziksel ve psikolojik sağlık olarak belirlenen yapıda ebeveynlerin, çocuklarının sağlığı açısından bunlara dikkat etmesi temel alınmıştır.

Bilgi/Eleştirel okuryazarlık

Gerçekleştirilen DEÇ’te uzmanların bilgi / eleştirel okuryazarlık boyutlarına ilişkin olarak doğrudan gösterge yazmadıkları gözlenmiştir. Bu boyutta yazılan göstergeler, dijital sağlık (9), dijital etik (3), dijital okuryazarlık (2), dijital erişim (1) ve dijital gizlilik ve güvenlik (1) yeterlik alanlarından gelen göstergelerdir. (Tablo 3.16).

Tablo 3.16. *Bilgi / Eleştirel okuryazarlık yeterlik alanına ait ilk yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Doğru bilgiyi kullanma	- Ödevlerde İnternet kaynağı kullanımını sınırlayabilme - İnternette her bilginin doğru olmayabileceğini bilme - Dijital ortamlarda edinilen sağlık önerilerini hemen dikkate almama
Bilgiyi sorgulama	- Bilginin doğruluğunu, güvenilirliğini sorgulayabilme - İnternette güvenli ve güvenli olmayan site ayrımını yapabilmek - İnternette edinilen bilginin güvenilirliğinin sorgulanması gerektiğini bilme
Doğru bilgiye ulaşma	- Dijital ortamlarda doğru bilgiye ulaşabilmek için gereken yöntemleri bilme - Online ilaç satın alırken dikkatli olma

Tablo 3.16’da belirlenen yapı uzman panelleri sonucunda belirlenen göstergelerin diğer alanlarla iç içe olmasından dolayı bilgi / eleştirel okuryazarlık yeterlik alanına ait göstergelerin bu çalışma bağlamında diğer boyutların içinde yer almasına karar verilmiştir. Doğru bilgiyi kullanma yeterlik alanındaki göstergeler dijital yeterlilik alanına; bilgiyi sorgulama ve doğru bilgiye ulaşma yeterlik alanındaki göstergeler dijital okuryazarlık alanına aktarılmıştır.

Medya okuryazarlığına ilişkin bulgular

DEÇ'te medya okuryazarlığı boyutuna ilişkin uzmanlar doğrudan gösterge yazmamışlardır. Bu boyutta görülen beş gösterge, dijital okuryazarlık (3), dijital haklar ve sorumluluklar (1) ve dijital iletişim (1) boyutlarında yer alan göstergelerden oluşmaktadır. Beş gösterge iki yeterlik ile açıklanmıştır (Tablo 3.17).

Tablo 3.17. *Medya okuryazarlığı yeterlik alanına ait ilk yeterlikler ve göstergeler*

Yeterlikler	Göstergeler
Dijital farkında olma	• Dijital ortamlardaki trolleri fark edebilme • İdeolojik, siyasi veya mali güdülerle oluşturulan içeriklere dikkatli yaklaşma • İnternetteki dezenformasyonların farkında olma
Dijital beceri sahibi olma	• Dijital yerlilerin dilini anlayabilme • e-Devlet işlemleri konusunda bilgi sahibi olma

Tablo 3.17’de belirlenen yapı uzman panellerinde yeniden ele alınmış ve belirlenen göstergelerin diğer alanlarla iç içe olmasından dolayı medya okuryazarlık yeterlik alanına ait göstergelerin bu çalışma bağlamında dijital etik ve dijital okuryazarlık boyutlarının içinde yer almasına karar verilmiştir. Belirlenen yeterlik ve göstergelere paralel olarak DEÖYÖ’nün geliştirilmesi gerçekleştirilmiştir.

DEÇ'te belirlenen yeterlik ve göstergelere paralel olarak madde havuzu oluşturulmuştur (Ek 4). Oluşturulan 44 maddenin kontrolü için tez jürisi toplantısı gerçekleştirilmiş ve maddelere ilişkin kararlar alınmıştır. Aday ölçeğin yeni yapısı araştırma ekibi toplantısında incelenmiş ve bazı maddelere ilişkin dönütler verilmiştir (Ek 5). Maddeler gözden geçirilmiş ve verilen dönütler ile 65 maddeden oluşan bir yapı elde edilmiştir (Ek 6). Nihai aday ölçek yapısı için uzmandan görüş alınmış ve aday ölçek maddelerinden bazılarında iyileştirmeler yapılmış ve ölçek 66 maddeden oluşan bir yapıya dönüşmüştür (Ek 7).

3.3.2.2. Aday ölçeğin madde havuzuna ilişkin uzman görüşü alınması

Aday ölçeğin uzman görüşü alınması ve değerlendirilmesi aşamasında Lawshe (1975) tekniği işe koşulmuştur. Buna göre konu alan uzmanlarından görüş alınmış, alınan uzman görüşlerinden sonra her maddeye ilişkin madde kapsam geçerlik indeksleri $KGO = \frac{N_G}{N/2} - 1$ (NG=Madde gerekli diyen uzmanların sayısı; N=Araştırmaya katılan

uzmanların toplam sayısı) formülü kullanılarak hesaplanmış ve sonuçlar araştırma ekibi tarafından değerlendirilerek (Ek 8) aday ölçek 61 maddeden oluşan yapıya (Ek 9) dönüştürülmüştür. Maddelerin yazımı tamamlandıktan sonra ölçeğin dilbilgisi kontrolü için dilbilgisi alan uzmanından görüş alınmıştır.

3.3.2.3. Aday ölçeğin pilot uygulaması

Aday ölçek maddelerine son şekli verildikten sonra pilot uygulama için çocukları ortaokula giden ve evlerinde İnternet bağlantısı olan 10 ebeveyne ulaşılmıştır. Ebeveynler, aday ölçeği doldururken araştırmacı, ebeveynin yanında durarak anlaşılmayan noktalar, aday ölçeğin doldurulma süresi gibi noktaları belirlemeye çalışmıştır.

3.3.2.4. Aday ölçeğin açımlayıcı faktör analizi süreci

Pilot çalışma tamamlandıktan sonra AFA aşamasına geçilmiş ve Eskişehir il merkezindeki farklı eğitim bölgelerinde bulunan altı ortaokuldaki her kademedan 50 ebeveynden veri toplanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınan izin (Ek 10) ile Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne uygulama için izin alma süreci başlatılmıştır. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden çalışma için gerekli izinler alınmıştır (Ek 11). Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu'ndan ve Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izinler ile Eskişehir il merkezinde farklı eğitim bölgelerinde bulunan altı ortaokula gidilmiş ve okullardan veri toplanmıştır. Veri toplama sürecinin öğretmen, öğrenci, ebeveyn ve yeniden öğrenci, öğretmen sırasında gerçekleşmesinden dolayı %48,91 oranında geri dönüş sağlanmıştır.

Aday ölçek için AFA aşaması kapsamında Eskişehir il merkezindeki altı ortaokuldan toplanan 520 verinin analiz süreci Huck (2012)'nin belirlediği;

- Verinin faktör analizi için uygunluğunun test edilmesi
- Faktör çıkarım yönteminin belirlenmesi
- Faktör döndürme yönteminin belirlenmesi
- Kullanışlı faktör sayısının belirlenmesi
- Faktörlerdeki değişkenlerin belirlenmesi
- Faktörlerin isimlendirilmesi

adımlarına göre gerçekleştirilmiştir.

Aday ölçeğin faktör analizi için uygunluğu test edildiğinde Tablo 3.3'te görüldüğü gibi KMO değeri .959 ve Bartlett Küresellik testinin sonucu da anlamlı çıkmış ve mükemmel değere sahip olduğu görülmektedir. Verilerin AFA aşaması için uygunluğunun test edilmesinde örneklem büyüklüğünün ardından faktör bazlı olarak betimsel istatistik değerlerine bakılmıştır (Tablo 3.18).

Tablo 3.18. Ebeveynlerin yanıtlarının betimsel istatistik değerleri

	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Dijital Etik	4,096	0,781	-1,198	1,607
Dijital İletişim	3,660	0,911	-0,648	-0,078
Dijital Okuryazarlık	3,825	0,902	-0,908	0,325
Dijital Ticaret	3,829	0,897	-0,894	0,571
Dijital gizlilik ve güvenlik	4,127	0,823	-1,263	1,550
Dijital Sağlık	4,187	0,764	-1,476	2,645
Dijital Erişim	4,219	0,854	-1,438	1,945
Toplam	3,992	0,736	-1,127	1,439

Tek değişkenli normallik için sınır çarpıklık değeri ± 3 iken basıklık değeri ± 10 olarak belirtilmektedir (Kline, 2012). Bu bağlamda Tablo 3.18 incelendiğinde çarpıklık değerinin -1,476 ile -0,648 arasında, basıklık değerinin ise -0,078 ile 2,645 arasında olduğu görülmektedir. Buradan hareketle aday ölçeğin AFA aşamasında toplanan verilerin tek değişkenli normallik varsayımlarını sağladığı kabul edilmiştir.

Faktör çıkarım yöntemi olarak Temel Bileşenler Analizi (TBA, Principal Components Analysis) işe koşulmuştur. Temel bileşenler analizi, matematiksel olarak basit, psikometrik olarak güçlü ve potansiyel faktör belirsizliği sorunları ile baş etmede etkili bir yöntemdir (Stevens, 1996). TBA, uygulamada en sık kullanılan ve görece olarak da yorumlanması kolay olan birçok değişkenli istatistik olarak tanımlanmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2012, s. 612). Döndürme tekniği olarak da alanyazında sık kullanılan ve önerilen Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2005; Field, 2009, s. 644; Büyüköztürk, 2011, s. 126; Huck, 2012, s. 489). Bu doğrultuda gerçekleştirilen analiz sonucunda öz değeri birin üzerinde olan ve %60.128 varyans açıklayan dokuz faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Faktör yükü .25'in altında olan ve farklı faktörlerde yakın yükleri bulunan ($<.10$) binişik maddeler, yapının

yorumlanabilir olması ve açıklanabilir olması için geliştirilen aday ölçek yapısından çıkarılmıştır (Worthington ve Whittaker, 2006). Belirtilen maddelerin ölçekten çıkarılması işlemleri yapılarak %49,339 açıklanan varyansa sahip üç faktörlü bir yapıya ulaşılmıştır. Ulaşılan yapıda 40 madde bulunmaktadır. Elde edilen yapıda, iki madde bulundukları faktörde yorumlanabilir olmadıkları için bu iki madde ayrı ayrı ve birlikte aday ölçekten çıkartılarak yapıyı ne derecede etkilediği gözlenmiştir. Bu iki maddenin çıkarılması sonucunda diğer faktörlerde bulunan maddeler arasında değişiklik olmadığı belirlenmiş ve bu nedenle bu iki maddenin de ölçek yapısından çıkartılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin son hali 38 maddeden oluşan ve % 50,557 varyans açıklayan üç faktörlü bir yapıdır (Tablo 3.19).

Tablo 3.19. Aday ölçeğin faktör yapısı

Faktörler ve Maddeler	Öz Değer	Açıklanan Varyans	Ortalama	Standart Sapma	Madde Toplam r	Faktör yükü
Faktör 1 – Dijital Okuryazarlık (Alfa: 0.939)						
Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı cihazlarda tarayıcıların güvenlik ayarlarını yapılandırmak			3.79	1.34	0.76	.788
Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı cihazlarda güvenlik yazılımlarını güncellemek			3.76	1.37	0.72	.760
Çocuğumu İnternetteki hakları konusunda bilinçlendirmek			3.93	1.23	0.72	.723
Çocuğumun kullandığı İnternet uygulamaları içinde (oyun için hak alma, silah alma, vb.) satın alma işlemlerini takip etmek			3.99	1.28	0.72	.698
Çocuğuma gelen istenmeyen mesaj veya e-postaları engellemesine yardımcı olmak	15.06	39.64	4.13	1.21	0.75	.672
Çocuğumun İnternette yaşadığı olumsuz bir durumda gerekli hukuki süreçleri başlatmak			3.84	1.36	0.66	.665
İnternet sitelerin güvenilirliğinin ayırımı yapabilmesi için çocuğumla konuşmak			4.17	1.13	0.70	.659
Çocuğumun girdiği web sitelerini gezinti geçmişinden takip etmek			3.96	1.35	0.66	.650
Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı cihazlarda ebeveyn kontrolü ayarlarını yapılandırmak			3.80	1.33	0.68	.637

Tablo 3.19. (Devam) *Aday ölçeğin faktör yapısı*

Çocuğumun İnternette güvenli gezinimi için tarayıcılarda reklam engelleyici eklentileri kurmak	3.23	1.46	0.62	.623
Çocuğuma Google gibi arama motorlarını kullanarak İnternette arama stratejilerini göstermek	4.13	1.20	0.66	.614
Çocuğumun İnternete bağlandığı cihazlara uygulama yüklemek ve kaldırmak	3.65	1.41	0.64	.597
Çocuğumun ziyaret edebileceği olumsuz içerikteki web sitelerini engellemek	4.14	1.19	0.67	.577
Çocuğumun İnternette ulaştığı bilgilerin doğruluğunu nasıl belirleyebileceğine ilişkin ona bilgi vermek	3.93	1.15	0.66	.575
Çocuğumu, kullandığı sosyal ağ profillerinde gizlilik ve güvenlik ayarlarını yapılandırması konusunda bilgilendirmek	4.09	1.21	0.67	.562
Faktör 2 – Dijital Güvenlik (Alfa: 0.925)				
Çocuğumun uzun süre dijital araçları (bilgisayar, akıllı telefon, tablet, vb.) veya İnterneti kullanması durumunda sağlığının olumsuz etkileneceği konusunda çocuğumu uyarmak	4.54	.88	0.63	.726
Çocuğumun bilmediği İnternet sitelerinden alışveriş yapmamasını söylemek	4.38	1.07	0.69	.717
Çocuğumun sosyal ağlarda tanıştığı kişilerin verdikleri bilgilere (cinsiyet, yaş, vb.) güvenmemesini söylemek	4.55	0.89	0.68	.668
Çocuğumun, bizim bilgimiz olmadan İnternette alışveriş yapmamasını söylemek	4.51	1.03	0.58	.655
Çocuğumla ailemizin ve kendi mahremiyetini içeren fotoğraf ve video gibi öğeleri paylaşmaması hakkında konuşmak	2.29	6.05	4.45	1.01
Çocuğumun yaşına uygun olmayan İnternet sitelerine üye olmasına sınırlama getirmek	4.30	1.16	0.65	.626
Çocuğuma sosyal ağlarda arkadaşlarını üzecek ve küçük düşürecek paylaşımlar yapmamasını söylemek	4.45	1.00	0.63	.605
Çocuğumun İnternette yaşadığı olumsuz durumlarda (tehdit edilmek, uygunsuz içerik istenmesi, vb.) bize gelmesini sağlamak	4.29	1.18	0.60	.597
İnternette işlenen suçların gerçek hayatta yaptırımları olabileceği konusunda çocuğumla konuşmak	4.22	1.15	0.58	.587

Tablo 3.19. (Devam) *Aday ölçeğin faktör yapısı*

Bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi dijital araçların kullanım kurallarını çocuğumla belirlemek	4.06	1.16	0.65	.580		
Çocuğumu, çevrimiçi servislere (ücretsiz oyunlar, sosyal ağlar vb.) üye olurken paylaşmaması gereken bilgiler konusunda bilgilendirmek	4.15	1.24	0.64	.559		
Çocuğuma, İnternet alışverişlerinde yapabileceği hataları anlatmak	4.02	1.25	0.58	.558		
Çocuğumun yaşına uygun dijital araçları (bilgisayar, tablet, akıllı telefon, vb.) seçmek	4.23	1.10	0.56	.550		
Çocuğumun, profili bulunan sosyal ağlarda tanımadığı kişilerden gelen arkadaşlık isteklerini kabul etmemesi konusunda konuşmak	4.48	.98	0.62	.546		
Çocuğumun yaşına uygun olmayan dijital araçları (bilgisayar, tablet, akıllı telefon, vb.) kullanmasına sınırlama getirmek	4.21	1.07	0.60	.542		
Çocuğuma, doğruluğundan emin olduğu bilgiyi paylaşmasını önermek	4.29	1.03	0.57	.532		
Çocuğumun hangi sıklıkta bilgisayar oyunu oynadığını takip etmek	4.33	1.06	0.55	.467		
Çocuğumun gelişimine uygun güvenli İnternet paketi seçmek	4.18	1.09	0.54	.466		
Faktör 3 – Dijital İletişim (Alfa: 0.775)						
Çocuğumun dijital ortamlarda (Facebook, Twitter, İstagram, gibi) yaptığı paylaşımlarını beğenmek	3.62	1.44	0.64	.789		
Çocuğumun kullandığı akıllı telefon, tablet gibi araçları kullanmak	3.89	1.28	0.54	.674		
Çocuğumun, Facebook, WhatsApp, Gmail, YouTube gibi sosyal paylaşım ortamlarında paylaşımlarda bulunmasını desteklemek	1.84	4.86	3.00	1.42	0.52	.665
Çocuğumun paylaşımlarına ilişkin dijital ortamda yorum yazmak	3.32	1.41	0.57	.654		
Çocuğumun kullandığı dijital iletişim ortamlarını (Facebook Messenger, WhatsApp, Viber, vb.) kullanmak	3.78	1.29	0.44	.579		

Verilerin analizi sonucunda Tablo 3.19'daki veriler elde edilmiş ve üç faktörlü yapının isimlendirilmesinde faktörlerdeki maddeler temel alınmıştır. Bu bağlamda Faktör 1'de görülen;

- Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı cihazlarda tarayıcıların güvenlik ayarlarını yapılandırmak
- Çocuğumun girdiği web sitelerini gezinti geçmişinden takip etmek
- Çocuğumun İnternette güvenli gezinimi için tarayıcılarda reklam engelleyici eklentileri kurmak

gibi maddelerin dijital okuryazarlık becerileriyle ilgili olmasından dolayı bu faktöre “Dijital Okuryazarlık” faktörü denilmiştir. Faktör 2'de görülen;

- Çocuğumun uzun süre dijital araçları (bilgisayar, akıllı telefon, tablet, vb.) veya İnterneti kullanması durumunda sağlığının olumsuz etkileneceği konusunda çocuğumu uyarmak
- Çocuğumun bilmediği İnternet sitelerinden alışveriş yapmamasını söylemek
- Çocuğuma, İnternet alışverişlerinde yapabileceği hataları anlatmak

gibi maddeler incelendiğinde dijital ortamdaki güvenlik ile ilgili maddelerin bir arada olmasından dolayı bu faktöre “Dijital Güvenlik” adı verilmiştir. Faktör 3'te ise dijital ortamda kullanılabilecek iletişim araçlarıyla ilgili

- Çocuğumun dijital ortamlarda (Facebook, Twitter, İnstagram, gibi) yaptığı paylaşımlarını beğenme
- Çocuğumun paylaşımlarına ilişkin dijital ortamda yorum yazmak

gibi maddeler olmasından dolayı bu faktöre de “Dijital İletişim” ismi verilmiştir. Geliştirilen aday ölçek formu yorumlanabilir olup kuramsal yapıyla da uyumluluk göstermektedir. AFA aşamasında kuram oluşturulurken DFA aşamasında bu kuramları test etmek amaçlanmaktadır (Huck, 2012). Bu nedenle ortaya konulan kuramın test edilmesi amacıyla DFA aşamasına geçilmiştir.

3.3.2.5. Aday ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi

AFA gerçekleştirildikten sonra analizler yapılmış ve aday ölçek 38 maddeli (Ek 12) üç faktörlü yapıya dönüşmüştür. Bu yapıyı doğrulamak amacıyla DFA aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada da AFA aşamasında gerçekleştirilen veri toplama süreci işe koşulmuştur. Eskişehir il merkezinde AFA aşamasında seçilen okullardan farklı olarak

DFA aşaması için farklı eğitim bölgelerinden seçilen altı ortaokula gidilmiştir. AFA’da olduğu gibi okullarda veri toplama araçları öğrencilere dağıtılarak anne veya babalarının bu veri toplama araçlarını doldurmaları istenmiştir. Öğrenciler, veri toplama araçlarını anne veya babalarına doldurarak öğretmenlerine geri getirmişler ve bu veri toplama araçları okullardan teslim alınmıştır. DFA aşamasında veri toplama araçlarının geri dönüş oranı %54,66’dır.

DFA için Lisrel 9 programı kullanılmıştır. Veri setinin her bir araştırma sorusunda konu edilen değişkene göre dağılımı betimsel istatistikler (% , f) kullanılarak sunulmuştur. DFA’da modelin uygunluğunun test edilmesinde alanyazında sıklıkla kullanılan Chi-Square / degrees of freedom (χ^2/df), Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), Standardized Root Mean Square Residual (SRMR), Normed Fit Index (NFI), Non-normed Fit Index (NNFI) ve Comparative Fit Index (CFI) değerleri göz önünde bulundurulmuştur (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Byrne, 2013). Bu ölçütlerin sınır değerleri olarak Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller (2003)’in önerdiği değerler dikkate alınmıştır (Tablo 3.20).

Tablo 3.20. Uyum değerleri

Uyum İndeksleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df < \chi^2 \leq 3df$
p değeri	$.05 < p \leq 1.00$	$.01 \leq p \leq .05$
χ^2 / df	$0 \leq \chi^2 / df \leq 2$	$2 < \chi^2 / df \leq 3$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR \leq .10$
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI < .95$
NNFI	$.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$.95 \leq NNFI < .97$
CFI	$.97 \leq CFI \leq 1.00$	$.95 \leq CFI < .97$

Verilerin analizinde Tablo 3.20’de verilen uyum değerlerinin yanı sıra alanyazında bulunan uyum değerleri de analiz sürecinde göz önünde bulundurulmuştur.

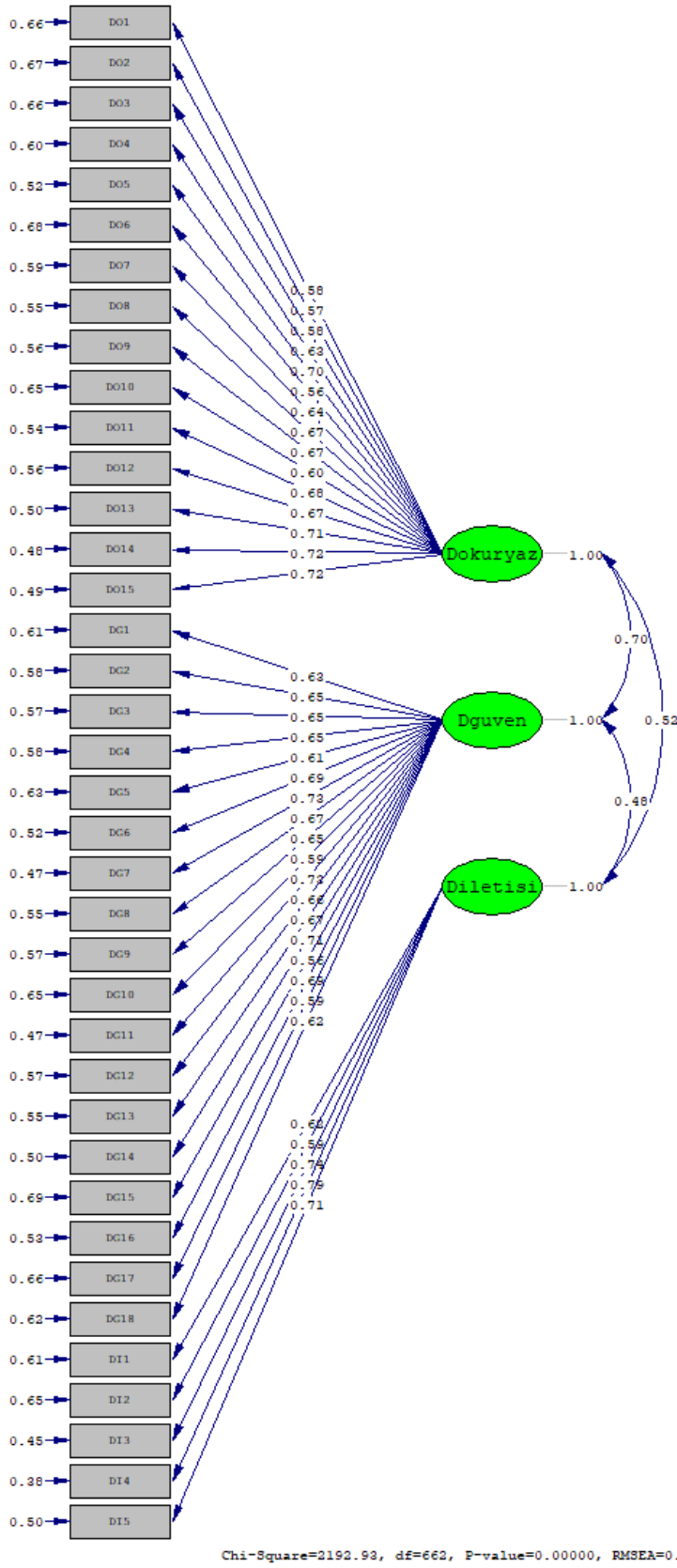
38 maddeli ve üç faktörlü yapıda olan aday ölçeğin DFA aşamasında, Eskişehir il merkezinde bulunan farklı eğitim bölgelerindeki altı ortaokuldan toplanan ve analize tabi tutulmasına karar verilen 556 veri ile analiz gerçekleştirilmiştir (Tablo 3.21).

Tablo 3.21. *Aday ölçeğin 556 kişilik veri seti ile yapılan DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri*

Uyum İndeksi	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Gözlenen Değer
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df < \chi^2 \leq 3df$	2419.27
p değeri	$.05 < p \leq 1.00$	$.01 \leq p \leq .05$	.000
χ^2/df	$0 \leq \chi^2 / df \leq 2$	$2 < \chi^2 / df \leq 3$	3.654
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$	.069
SRMR	$0 \leq SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR \leq .10$	.066
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI < .95$	.949
NNFI	$.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$.95 \leq NNFI < .97$	.960
CFI	$.97 \leq CFI \leq 1.00$	$.95 \leq CFI < .97$	.963

$\chi^2=2419.27$; $df=662$

Aday ölçeğin, DFA aşamasında analizi sonucunda elde edilen verilerin değerlerine bakıldığında RMSEA, SRMR, NFI, NNFI ve CFI değerlerinin kabul edilebilir olduğu görülmektedir. χ^2/df oranının iyi uyum veya kabul edilebilir uyum aralığında olmadığı gözlenmektedir. χ^2 , örneklem büyüklüğünden etkilenen bir indeks olduğundan, serbestlik derecesi (df) ile birlikte yorumlanması önerilmektedir (Kline, 2012). Büyük örneklemelerde χ^2/df değerinin 3 veya daha düşük olmasının iyi; 5'e kadar olmasının da yeterli olduğunu belirtmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010; Meydan ve Şeşen, 2011). Bu bağlamda bakıldığında χ^2/df değerinin Tablo 3.21'de görüldüğü gibi iyi uyum veya kabul edilebilir uyum aralığında olmamasına rağmen alanyazında bulunan kaynaklarda kabul edilebilir olduğu görülmektedir. RMSEA indeksinin değeri sıfıra yaklaştıkça modelin uyumu artmaktadır. Modelde gözlemlenen 0,069 değeri kabul edilebilir olarak değerlendirilmektedir (Sümer, 2000, s. 72; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003, s. 52; Thompson, 2004, s. 130; Brown 2006, s. 81; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008, s. 54;). SRMR değerinin .066 olduğu görülmekte ve bu değerin kabul edilebilir olduğu değerlendirilmektedir. (Hu ve Bentler, 1999, s. 27; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003, s. 52; Brown, 2006, s. 82). RMSEA ve SRMR gibi indekslerin kabul edilebilir uyum değerinde olduğu yapının modeli Şekil 3.4'te görüldüğü gibidir.

Şekil 3.4. Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlilik Ölçeğinin DFA modeli

Şekil 3.4'te görülen DEÖYÖ'nün yol diyagramı Tablo 3.20'de verilen kabul edilebilir uyum değerleri aralığında olduğundan dolayı yapının doğrulandığı görülmektedir. RMSEA ve SRMR değerlerinin yanı sıra NFI, NNFI ve CFI gibi değerler de yorumlanmıştır. Normlaştırılmış uyum indeksi olarak ifade edilen NFI, doymuş model ile bağımsız model arasındaki mevcut modelin göreceli konumudur (Bayram, 2010, s. 75). Modelde NFI değerine bakıldığında .949'dur. Yani iyi uyum değerinde olduğu kabul edilmektedir (Hu ve Bentler, 1999, s. 27; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003, s. 52; Brown, 2006, s. 82). Normlaştırılmamış uyum indeksi olarak bilinen NNFI değerine bakıldığında .960 olduğu görülmektedir. Bu değer, Hu ve Bentler (1999, s. 27), Sümer, (2000, s. 72) ve Thompson, (2004, s.129)'a göre mükemmel uyum olarak kabul edilirken Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, (2003, s. 52)'e göre iyi uyum olarak kabul edilmektedir. Karşılaştırmalı uyum indeksi olarak ifade edilen CFI, model uyumunu gözlemlenen veri ve varsayılan model arasındaki uyumsuzlukları temel alarak kontrol etmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012, s. 269). .97-1 aralığında değer aldığı gözlenen CFI değerinin Hu ve Bentler (1999, s. 27), Sümer, (2000, s. 72) ve Thompson, (2004, s.129)'a göre mükemmel; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, (2003, s. 52)'e göre ise iyi uyum sergilediği görülmektedir. Tablo 3.21'de görüldüğü gibi modelin uyum değerlerinin tümü alanyazında kabul edilen aralıklarda yer almaktadır (Hu ve Bentler, 1999, s. 27; Sümer, 2000, s. 72; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003, s. 52; Brown, 2006, s. 82; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012, s. 269; Meydan ve Şeşen, 2015, s. 33). Bu bağlamda, AFA ile ortaya konan ölçüm modelinin doğrulandığı kabul edilmektedir. Verilerin tamamıyla gerçekleştirilen analizin yanı sıra toplanan verilerden seçkisiz olarak 200'er, 250'şer, 300'er ve 350'şer kişilik rastgele seçimlerle örneklemeler seçilmiştir. Bu örneklemelerde gözlemlenen uyum değerleri Tablo 3.22'de verilmiştir.

Tablo 3.22. DFA aşamasında toplanan veri setinden rastgele seçim ile oluşturulan örneklemelerin analizi sonucunda elde edilen uyum değerleri

Uyum İndeksi	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Örneklem Büyüklüğü (n)	Gözlenen Değer
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df \leq \chi^2 \leq 3df$	200	1762.77
			200	1556.45
			250	1850.74
			250	1556.45
			300	1843.89
			300	1808.68

Tablo 3.22. (Devam) *DFA aşamasında toplanan veri setinden rastgele seçim ile oluşturulan örneklemelerin analizi sonucunda elde edilen uyum değerleri*

			350	1947.78
			350	1898.77
p değeri	$.05 < p \leq 1.00$	$.01 \leq p \leq .05$	200	.000
			200	.000
			250	.000
			250	.000
			300	.000
			300	.000
			350	.000
			350	.000
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 \leq \chi^2/df \leq 3$	200	2.351
			200	2.662
			250	2.795
			250	2.759
			300	2.785
			300	2.732
			350	2.942
			350	2.868
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$	200	.091
			200	.082
			250	.085
			250	.084
			300	.071
			300	.076
			350	.074
			350	.073
SRMR	$0 \leq SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR \leq .10$	200	.084
			200	.078
			250	.075
			250	.076
			300	.072
			300	.079
			350	.071
			350	.069
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI < .95$	200	.868
			200	.910
			250	.917
			250	.928
			300	.931
			300	.929
			350	.940
			350	.930
NNFI	$.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$.95 \leq NNFI < .97$	200	.907
			200	.943
			250	.942
			250	.950
			300	.951
			300	.951
			350	.957
			350	.950

Tablo 3.22. (Devam) *DFA aşamasında toplanan veri setinden rastgele seçim ile oluşturulan örneklemelerin analizi sonucunda elde edilen uyum değerleri*

			200	.913
			200	.946
			250	.945
CFI	$.97 \leq CFI \leq 1.00$	$.95 \leq CFI < .97$	250	.953
			300	.954
			300	.953
			350	.960
			350	.953
$\chi^2=2419.27; df=662$				

Tablo 3.22’de görüldüğü gibi farklı örneklem gruplarından alınan uyum değerlerinin alanyazındaki değerlerle uyduğu görülmektedir (Hu ve Bentler, 1999, s. 27; Sümer, 2000, s. 72; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003, s. 52; Brown, 2006, s. 82; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012, s. 269; Meydan ve Şeşen, 2015, s. 33). χ^2 değerinin örneklem büyüklüğünden etkilendiği ve seçilen örneklemelerde χ^2/df oranının üçten küçük olduğu görülmektedir. RMSEA değerinde küçük örneklemelerde şart sağlanmadığı görülmektedir. RMSEA değeri, örneklemden etkilenen ve küçük örneklem için büyük değerlere sahip olan bir değişkendir (Kline, 2012; Sharma vd., 2005, s. 938).

DEÖYÖ’nün model uyum değerleri değerleri Tablo 3.21’de görüldüğü gibidir. Geliştirilen ölçek ile Tablo 3.7’de görüldüğü gibi Türkiye genelinden 26 farklı ilden veriler toplanmıştır. Toplanan veriler ile gerçekleştirilecek analizlerin gerçek sonuç verip vermediğini belirlemek amacıyla ölçeğin bu örneklem grubunda da doğrulanması gerekmektedir. Bu bağlamda geliştirilen ölçeğin farklı örneklem gruplarında da doğrulanıp doğrulanmadığını gözlemlemek amacıyla Türkiye genelinden 7150 kişiden toplanan verilerden rastgele 200, 250, 300, 350 ve 556 kişilik örneklem seçilmiştir. Seçilen örneklemle analizler gerçekleştirilmiştir (Tablo 3.23).

Tablo 3.23. *Türkiye geneli toplanan verilerden rastgele seçilen örneklemle gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen model uyum değerleri*

Uyum İndeksi	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Örneklem Büyüklüğü (n)	Gözlenen Değer
			200	970.07
			250	1013.68
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df \leq \chi^2 \leq 3df$	300	1268.29
			350	1437.24
			556	2336.82

Tablo 3.23. (Devam) Türkiye geneli toplanan verilerden rastgele seçilen örneklemelerle gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen model uyum değerleri

p değeri	$.05 < p \leq 1.00$	$.01 \leq p \leq .05$	200	.000
			250	.000
			300	.000
			350	.000
			556	.000
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 \leq \chi^2/df \leq 3$	200	1.465
			250	1.531
			300	1.915
			350	2.171
			556	3.529
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$	200	.048
			250	.046
			300	.055
			350	.060
			556	.067
SRMR	$0 \leq SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR \leq .10$	200	.066
			250	.060
			300	.059
			350	.060
			556	.060
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI < .95$	200	.942
			250	.949
			300	.956
			350	.950
			556	.961
NNFI	$.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$.95 \leq NNFI < .97$	200	.980
			250	.981
			300	.977
			350	.970
			556	.970
CFI	$.97 \leq CFI \leq 1.00$	$.95 \leq CFI < .97$	200	.981
			250	.982
			300	.979
			350	.972
			556	.971
$df=662$				

Tablo 3.23'te görüldüğü gibi Türkiye geneli toplanan verilerden 200, 250, 300, 350 ve 556 kişilik rastgele seçilen örneklemelerin analizi sonucunda elde edilen değerlerin modelin değerlerine uygun olduğu görülmektedir (Hu ve Bentler, 1999, s. 27; Sümer, 2000, s. 72; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003, s. 52; Brown, 2006, s. 82; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012, s. 269; Meydan ve Şeşen, 2015, s. 33). Bu veriler de göstermektedir ki geliştirilen DEÖYÖ farklı örneklemelerde de doğrulanmaktadır. Geliştirilen DEÖYÖ'nün ölçmeye yöneldiği yapıyı ölçüp ölçmediğine ilişkin gerçekleştirilen geçerlik ve güvenirlik analiz sonuçları Tablo 3.24'te görüldüğü gibidir.

Tablo 3.24. DEÖYÖ DFA özeti

Değişkenler	Ortalama	SD	Faktör Ortalamaları	SD	Alpha Güvenirliği	Yapısal Güvenirlik	Ortalama Açıklanan Varyans	Madde Yüğü	t değeri	Hata
<i>Dijital Okuryazarlık</i>										
DO1	3.12	1.42						0.48	15.98	1.319
DO2	3.17	1.46						0.46	16.00	1.407
DO3	3.72	1.39						0.51	16.01	1.284
DO4	3.75	1.50						0.62	15.79	1.338
DO5	3.99	1.32						0.64	15.47	0.909
DO6	3.76	1.40						0.55	16.07	1.335
DO7	4.17	1.17						0.66	15.82	0.832
DO8	3.88	1.40	3.68	0.94	0.91	0.89	0.36	0.60	15.53	1.053
DO9	3.60	1.41						0.59	15.50	1.047
DO10	3.11	1.45						0.54	15.91	1.326
DO11	3.82	1.35						0.64	15.47	0.947
DO12	3.63	1.42						0.61	15.55	1.094
DO13	3.91	1.36						0.63	15.34	0.927
DO14	3.80	1.25						0.67	15.21	0.744
DO15	3.80	1.32						0.71	15.26	0.848
<i>Dijital Güvenlik</i>										
DG1	4.61	.82						0.57	15.94	0.408
DG2	4.60	.94						0.60	15.71	0.484
DG3	4.66	.84						0.57	15.96	0.436
DG4	4.67	.85						0.55	15.85	0.424
DG5	4.56	.94						0.54	16.03	0.567
DG6	4.47	.98						0.67	15.57	0.493
DG7	4.58	.83						0.66	15.36	0.323
DG8	4.54	.90						0.63	15.64	0.425
DG9	4.39	1.00	4.42	0.67	0.93	0.92	0.39	0.62	15.89	0.599
DG10	4.17	1.12						0.60	16.13	0.852
DG11	4.28	1.09						0.71	15.54	0.591
DG12	4.33	1.04						0.60	15.91	0.644
DG13	4.33	1.06						0.65	15.72	0.615
DG14	4.56	.87						0.63	15.57	0.38
DG15	4.29	1.06						0.56	16.20	0.79
DG16	4.29	1.04						0.65	15.69	0.58
DG17	4.12	1.17						0.60	15.97	0.84
DG18	4.10	1.23						0.69	15.97	0.93
<i>Dijital İletişim</i>										
DI1	3.87	1.37						0.52	14.67	1.12
DI2	4.02	1.27						0.48	14.94	1.01
DI3	3.18	1.41	3.57	1.08	0.82	0.58	0.22	0.40	12.98	0.90
DI4	3.12	1.48						0.46	11.49	0.81
DI5	3.64	1.47						0.44	13.42	1.04

n: 556; açıklanan varyans: %49,59

Tablo 3.24 incelendiğinde alfa katsayısının üç faktörde de 0.70’ten büyük olduğu görülmektedir. Yapısal güvenirlğe bakıldığında dijital iletişim dışındaki faktörlerin 0.70’ten büyük değere sahip olduğu belirlenmiştir. Söz konusu katsayılara göre ölçme

sonuçlarının güvenilir olabilmesi için Nunnally ve Bernstein (1994) kabul edilebilir minimum değerin .70 olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda DEÖYÖ ile gerçekleştirilen ölçme sonuçlarının güvenilir olduğu söylenebilir.

Ayırt edici geçerlik için ise DEÖYÖ yapısının alt boyutları arasındaki korelasyonlardan ve Ortalama Açıklanan Varyans (OAV) değerlerinin karekökünden yararlanılmaktadır. Buna göre herhangi bir alt boyuttaki OAV'nın karekökü o alt boyutun diğer boyutlar ile aralarındaki ilişkiden ve aynı zamanda 0.50 değerinden küçük olmamalıdır (Fornel ve Larcker, 1981).

Tablo 3.25. DEÖYÖ faktörleri arasındaki korelasyon ve OAV değerleri karekökü

Boyutlar	Sembol	Ortalama	SS	[1]	[2]	[3]
Dijital Okuryazarlık	[1]	3.68	0.94	0.60		
Dijital Güvenlik	[2]	4.42	0.67	0.64**	0.62	
Dijital İletişim	[3]	3.57	1.08	0.46**	0.46**	0.46

** 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3.25 incelendiğinde DEÖYÖ'nün dijital okuryazarlık boyutunun OAV değerinin karekökü .60, dijital güvenlik boyutunun OAV değerinin karekökü .62 ve dijital iletişim boyutunun OAV değerinin karekökü .46 olarak belirlenmiştir. Fornel ve Larcker (1981)'e DEÖYÖ'nün dijital güvenlik boyutunun OAV değerinin karekökü, bir üst boyuttaki dijital iletişim boyutundan büyüktür. Ancak .02'lik büyüklük küçük bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca dijital iletişim boyutundaki değer 0.50 değerinden biraz daha düşük bulunmuştur. Özetle ayırt edici geçerlik bağlamında ölçekte iyileştirmelere de gidilebilir.

3.3.3. Türkiye geneli dijital ebeveynlik profilinin belirlenmesi süreci

Dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesinin ardından Türkiye geneli dijital ebeveynlik profilinin belirlenmesi amacıyla Tablo 3.7'de verilen 26 ilden veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanması sürecinde üç farklı araştırma firmasından teklif alınmış ve en düşük teklifi veren şirket ile veri toplama süreci başlatılmıştır. Veri toplama süreci bu aşamada ebeveynlerle telefon ile görüşmeler ile yürütülmüştür. Veri toplama aracında Ek 13'te görüldüğü gibi giriş kısmı açıklamasında değişiklik yapılmış ve ebeveynin İnternet kullanıp kullanmama durumunun belirlenmesi amacıyla ek bir soru eklenmiştir. İnternet kullanım sorusu hedef kitlenin İnternet

kullanıyor varsayımından dolayı eklenmiştir. Veri toplama sürecine geçilmeden önce pilot çalışma gerçekleştirilmiş ve süreçte araştırma firmasından şu şekilde talepler gelmiştir:

- Anne ve baba yani ebeveyn dışında abla-ağabey ile görüşme yapma
- Anne ve babanın ayrı yaşaması durumunda eşlere ait bilgileri almama
- Fikrim yok yanıtını beşli Likert’e ekleme

Araştırma firmasının yukarıda belirttiği sorunlara ilişkin araştırma ekibi sürecin işletilmesine yönelik şu şekilde düzenlemeleri önerilmiştir:

- Projede ebeveyn olarak çocuğa bakmakla yükümlü kişiler yani anne veya baba olarak belirlenmiştir. Proje amacı kapsamında anne veya babaların teknoloji kullanım durumları ortaya konacak olması nedeniyle anne veya baba dışındaki kişilerden veri toplanmaması
- Anne ve baba ayrı ise çocuğun velayeti üzerinde olan ebeveyn ile görüşme yapma ve eşlere ait bilgileri almama
- Boşanmış anne veya babadan toplanacak verilerin, genel oranın %5’ini (Maksimum 355 kişi) geçmemesi
- Görüşme yapılan kişileri Likertli sorularda 1 ila 5 arasında bir yanıt vermeye yönlendirilme

Pilot çalışmada ortaya çıkan sorunlardan sonra önerilen çözüm önerileri ile veri toplama süreci Haziran 2017’de başlamış ve Eylül 2017’de tamamlanması yönünde karar alınmıştır. Ancak veri toplama süreci araştırma firmasının raporuna göre doğu illerinden veri toplarken yaşanan zorluklardan dolayı Ekim 2017’de tamamlanabilmiştir.

3.4. Veri Analizi

Araştırma sorularına göre izlenen veri analizi yöntemleri Tablo 3.26’da görüldüğü gibidir.

Tablo 3.26. Veri analizi süreci

Araştırma Sorusu	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi
Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri	Dijital Ebeveynlik Öz	Betimsel
• ebeveynlik rolüne (anne, baba)	Yeterlilik Ölçeği	İstatistikler (% , f, $\bar{x}$,
• ebeveynin eğitim düzeyine	(DEÖYÖ)	SS), Bağımsız
• ebeveynin yaşına		

Tablo 3.26. (Devam) *Veri analizi süreci*

• ailedeki çocuk sayısına	Örneklem t Testi,
• ebeveynin İnternet kullanım sıklığına	Tek Yönlü Varyans
• ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?	Analizi (ANOVA), Korelasyon

Tablo 3.26’da görüldüğü gibi DEÖYÖ’nün geliştirilmesi ve Türkiye geneli durumun ortaya konması sürecinde araştırma sorularına göre analizler de farklılaşmaktadır.

3.4.1. Ebeveynlerin dijital vatandaş yetiştirme yeterlikleri ve göstergelerinin belirlenmesi sürecinde veri analizi

DEÇ’te elde edilen video kayıtlarının dökümü NVivo 11 programı ile gerçekleştirilmiştir. Video dökümlerinin (Ek 2) ve uzmanlardan alınan yeterlik alanları belgelerinin (Ek 3) analizinde tümevarımsal analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, önceden belirgin olmayan temaları ve boyutları ortaya çıkarmaya, kavramlara ve ilişkilere ulaşmaya olanak sağlaması ile verilerin derinlemesine çözümlemesini gerektiren bir analiz yöntemidir (Creswell, 2012). Patton (2002), tümevarım analizini veriden gelen analiz olarak tanımlamaktadır. Tümevarım analizi için öncelikle araştırma soru ve sorunlarına dayalı olarak gruplandırılan veriler okunur, verilerin doğası ve genel görünümü ortaya konulur. Ardından, araştırma sorularına dayalı olarak ilgili metin ve veri kaynakları içinden veriler kodlanmış, ilgili alanyazın göz önüne alınarak kodlanan verilerden ana temalar ve alt temalar çıkartılarak, bunlar arasındaki ilişkiler belirlenir (Creswell, 2012). Son olarak, elde edilen bulgular, araştırma sorularını yanıtlamadaki önem derecelerine göre ilgili metinlerle zenginleştirilerek yorumlanmış, doğrudan alıntılar ile bulgular desteklenmiştir.

Gerçekleştirilen çalıştayda çocuklarını dijital vatandaş olarak yetiştirebilmeleri için ebeveynlerin dijital vatandaş boyutlarına ilişkin yeterliklerinin ve göstergelerin çıkması beklenmiştir. Tablo 3.27’de görüldüğü gibi 11 boyutta ebeveynlere ilişkin göstergeler, uzmanlar tarafından belirtilmiştir. Dijital vatandaşlık boyutlarına ilişkin 251 gösterge uzmanlar tarafından yazılmıştır. Verilere ilişkin bilgiler Tablo 3.27’de görüldüğü gibi belirlenmiştir

Tablo 3.27. Dijital ebeveynlik çalıştayından gelen göstergelerin analizi

Boyutlar	Uzmanlardan Gelen Göstergeler	Başka Boyuta Taşınan Göstergeler	Silinen Göstergeler	Başka Boyuttan Taşınan Göstergeler	Kalan Göstergeler
Dijital Etik	31	5	16	2	12
Dijital İletişim	28	2	19	1	8
Dijital Okuryazarlık	30	7	12	2	13
Dijital Erişim	29	2	20	2	9
Dijital Ticaret	31	1	14	1	17
Dijital Haklar ve Sorumluluklar	24	2	16	5	11
Dijital Hukuk	22	3	11	0	8
Dijital Gizlilik ve Güvenlik	31	4	10	1	18
Dijital Sağlık	25	9	10	0	6
Bilgi / Eleştirel Okuryazarlığı	0	0	0	16	16
Medya Okuryazarlığı	0	0	0	5	5

Uzman paneli toplantılarında DEÇ’te katılımcıların yazdıkları göstergelerden bazılarının belirtilen dijital vatandaşlık boyutuyla ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Bu verilerden bazıları silinmiş bazıları da farklı boyutları temsil eden ifadeler oldukları için farklı boyutlar altına taşınmıştır. Elde edilen göstergeler daha sonra yeterlik alanlarına göre gruplandırılmıştır. DEÇ’te elde edilen verilerin analizi sonucunda yeterlik ve gösterge boyutlarında gerçekleşen değişim Tablo 3.28’de görülmektedir.

Tablo 3.28. Yeterlik alanlarına ait yeterlikler ve göstergeler özet

Boyutlar	10 Haziran 2016		Boyutlar	15-16 Ağustos 2016	
	Yeterlikler	Göstergeler		Yeterlikler	Göstergeler
Dijital Etik	3	12	Dijital Etik	5	6
Dijital İletişim	2	7	Dijital İletişim	2	4
Dijital Okuryazarlık	2	11	Dijital Okuryazarlık	2	3
Dijital Erişim	3	7	Dijital Erişim	2	4
Dijital Ticaret	6	17	Dijital Ticaret	2	4

Tablo 3.28. (Devam) *Yeterlik alanlarına ait yeterlikler ve göstergeler özet*

Dijital Haklar ve Sorumluluklar	3	12			
Dijital Hukuk	2	6	Dijital Güvenlik	4	8
Dijital Gizlilik ve Güvenlik	3	10			
Dijital Sağlık	2	6	Dijital Sağlık	2	3
Bilgi / Eleştirel Okuryazarlığı	3	8	Bilgi / Eleştirel Okuryazarlığı	0	0
Medya Okuryazarlığı	2	5	Medya Okuryazarlığı	0	0

Uzmanlardan gelen verilerin 10 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilen analizi sonucunda 11 yeterlik alanında 31 yeterlik ve 101 gösterge ile ifade edilirken; 15-16 Ağustos 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen ikinci veri analizinde yedi yeterlik alanında 19 yeterlik ve 32 gösterge ile ifade edilmiştir. Yani DEÇ ile uzmanlardan alınan görüşler iki uzman paneli ile değerlendirilmiş ve yeterlik ve göstergelere karar verilmiştir. Belirlenen yeterliklere ve göstergelere göre ölçek maddeleri oluşturulmuştur.

3.4.2. Dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde veri analizi

DEÖYÖ'nün geliştirilmesi aşamasında Şekil 3.2'de görülen yapı takip edilmiştir.

3.4.2.1. Aday ölçeğin uzman görüşünün alınması

Aday ölçeğin geliştirilmesi aşamasında uzmanlardan görüş alınmıştır. İkiisi BÖTE'den, ikisi rehberlik ve psikolojik danışmanlık ve biri sosyal bilgiler eğitimi alanından uzmanlardan alınan uzman görüşleri form ile alınmış ve her bir maddeye ilişkin madde kapsam geçerlik oranı hesaplanmıştır (Ek 8).

3.4.3. Türkiye geneli dijital ebeveynlik profilinin belirlenmesi sürecinde veri analizi

Geliştirilen ölçeğin Türkiye geneli durumu ortaya koymak için 26 ilde uygulanmasının ardından toplanan verilerin analizinde Tablo 3.26'de görüldüğü gibi Betimsel İstatistikler (% , f, $\bar{x}$, SS), Bağımsız Örneklem t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)'dan ve korelasyondan yararlanılmıştır. Türkiye genelindeki ebeveynlerin, dijital ebeveynlik durumlarının ortaya konması amacıyla betimsel

istatistiklerden (% , f, $\bar{x}$, SS) yararlanılmıştır. Ayrıca dijital çağda ebeveyn olma rolleri, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlerin yaşı, ailedeki çocuk sayısı, ebeveynlerin İnternet kullanım sıklığı ve ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyleri gibi değişkenlere göre dijital çağda ebeveyn olma rollerindeki farklılığın belirlenmesi amacıyla bağımsız gruplar için tek yönlü varyans analizleri (ANOVA) kullanılmıştır. Verilerin analizinde .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiş ve analizler SPSS programı ile gerçekleştirilmiştir. Anlamlı çıkan sonuçlar için etki büyüklükleri, anlamlı çıkmayan sonuçlar için ise istatistiksel güç değerleri tartışılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen analizler sonucu elde edilen bulgular verilmiştir.

4.1. Türkiye Geneli Dijital Ebeveynlik Profiline İlişkin Bulgular

DEÖYÖ'nün 26 ilde uygulanması sonucunda elde edilen verilere ilişkin bulgular bu bölümde araştırma sorularına paralel olarak sunulmuştur. Türkiye geneli duruma bakıldığında Tablo 4.1'deki gibi bir durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.1. Türkiye geneli DEÖYÖ ortalama puanlar

DEÖYÖ Boyutları	$\bar{X}$	ss	n
Dijital Okuryazarlık	3.788	.789	7150
Dijital Güvenlik	4.214	.703	7150
Dijital İletişim	3.595	.839	7150
Toplam	3.866	.759	7150

Tablo 4.1 incelendiğinde Türkiye geneli DEÖYÖ'ye ilişkin ortalama puanlarda DEÖYÖ'nün dijital güvenlik boyutu en yüksek değere sahipken bu boyutu dijital okuryazarlık ve dijital iletişim boyutları takip etmektedir. Beşli Likert türünde hazırlanan ölçme aracı düşünüldüğünde DEÖYÖ'nün dijital güvenlik ortalama puanının ($\bar{X}=4,124$) Beşli Likert türünde dört değerinin üzerinde olduğundan dolayı iyi düzeyde olduğu söylenebilir. DEÖYÖ'nün dijital okuryazarlık ortalama puanının ($\bar{X}=3,788$) ve dijital iletişim boyutunun ortalama puanının ($\bar{X}=3,595$) iyi düzeyin altında olduğu görülmektedir. DEÖYÖ ile 26 ilden 7150 kişiden toplanan verilerde ölçme aracının maddelerine ilişkin istatistikler Tablo 4.2'de görülmektedir.

Tablo 4.2. Ebeveynlerin DEÖYÖ maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı

Faktör	Madde	Yanıtların Dağılımları (%)							
		n	1	2	3	4	5	$\bar{X}$	ss
	1. Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı cihazlarda tarayıcıların	7150	11	19.1	23.4	29.6	16.9	3.22	1.246
	3. Çocuğumu İnternetteki hakları	7150	5.8	11.2	18.0	35.1	29.9	3.72	1.171

Tablo 4.2. (Devam) *Ebeveynlerin DEÖYÖ maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı*

Dijital Okuryazarlık	4. Çocuğumun kullandığı İnternet uygulamaları içinde	7150	9.0	10.9	12.5	29.0	38.6	3.77	1.305
	5. Çocuğumun İnternette ulaştığı bilgilerin doğruluğunu	7150	5.9	11.8	18.3	36.6	27.4	3.68	1.166
	6. Çocuğumun İnternette yaşadığı olumsuz bir durumda	7150	8.0	11.9	14.2	30.1	35.8	3.74	1.276
	12. Çocuğumun İnternete bağlandığı cihazlara	7150	10.4	12.5	16.6	32.5	27.9	3.55	1.296
	15. Çocuğumu. kullandığı sosyal ağ profillerinde gizlilik ve	7150	6.6	9.8	13.9	33.0	36.7	3.83	1.211
	16. Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı	7150	8.1	12.3	15.6	33.2	30.9	3.67	1.253
	22. İnternet sitelerin güvenilirliğinin ayırmını yapabilmesi	7150	2.6	3.8	9.7	35.7	48.2	4.23	.956
	25. Çocuğuma gelen istenmeyen mesaj veya e-postaları	7150	4.4	6.0	10.8	33.2	45.6	4.09	1.093
	28. Çocuğumun İnternette güvenli gezinimi için	7150	7.7	11.1	16.7	32.7	31.8	3.70	1.236
	34. Çocuğumun girdiği web sitelerini gezinti	7150	7.0	8.3	12.7	31.2	40.7	3.90	1.221
	35. Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı	7150	7.6	10.5	13.6	29.5	38.7	3.81	1.263
	36. Çocuğuma Google gibi arama motorlarını	7150	6.2	8.3	12.9	35.2	37.5	3.90	1.174
	37. Çocuğumun ziyaret edebileceği olumsuz	7150	6.3	7.6	10.4	30.1	45.6	4.01	1.195
Dijital İletişim	7. Çocuğumun kullandığı akıllı telefon, tablet	7150	5.6	6.7	13.9	37.4	36.4	3.92	1.127
	10. Çocuğumun paylaşımlarına ilişkin dijital	7150	14.5	15.7	20.0	28.6	21.2	3.26	1.343
	11. Çocuğumun. Facebook, WhatsApp, Gmail, YouTube	7150	18.3	14.3	23.0	26.7	17.7	3.11	1.355
	33. Çocuğumun dijital ortamlarda (Facebook,	7150	8.9	7.4	16.7	34.3	32.7	3.74	1.236
	38. Çocuğumun kullandığı dijital iletişim ortamlarını (Facebook	7150	6.1	6.1	14.0	35.8	38.0	3.39	1.144
Dijital Güvenlik	2. Çocuğumun uzun süre dijital araçları (bilgisayar, akıllı	7150	3.9	7.4	12.8	37.0	39.0	4.00	1.077
	8. Bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi dijital araçların	7150	4.4	8.6	15.8	37.8	33.4	3.87	1.102
	9. Çocuğumun hangi sıklıkta bilgisayar oyunu	7150	5.6	9.7	14.6	32.8	37.4	3.87	1.179
	13. Çocuğumun yaşına uygun dijital araçları (bilgisayar,	7150	5.3	6.9	12.6	37.0	38.2	3.96	1.124
	14. Çocuğumun gelişimine uygun güvenli İnternet	7150	5.6	7.8	11.8	34.4	40.5	3.97	1.154
	17. Çocuğumun bilmediği İnternet sitelerinden	7150	4.5	3.4	4.7	26.9	60.5	4.35	1.033
	18. Çocuğumun sosyal ağlarda tanıştığı kişilerin	7150	3.2	2.9	5.1	26.4	62.3	4.42	.953
	19. Çocuğumun. bizim bilgimiz olmadan İnternette	7150	3.6	2.1	3.4	24.1	66.9	4.49	.935
	20. Çocuğumla ailemizin ve kendi mahremiyetini	7150	3.0	2.2	5.1	26.2	63.5	4.45	.920
	21. Çocuğumun yaşına uygun olmayan İnternet sitelerine	7150	4.0	3.9	5.9	28.2	58.1	4.32	1.024

Tablo 4.2. (Devam) *Ebeveynlerin DEÖYÖ maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı*

Dijital Güvenlik	23. Çocuğumun İnternette yaşadığı olumsuz 7150 2.6 3.6 7.9 32.1 53.8 4.31 .951	
	24. İnternette işlenen suçların gerçek hayatta yaptırımları 7150 2.9 3.9 7.9 33.9 51.4 4.27 .966	
	26. Çocuğumu. çevrimiçi servislere (ücretsiz oyunlar. 7150 2.8 4.3 8.4 34.0 50.5 4.25 .974	
	27. Çocuğuma. İnternet alışverişlerinde yapabileceği 7150 3.1 3.9 7.7 33.9 51.4 4.27 .977	
	29. Çocuğumun. profili bulunan sosyal ağlarda tanımadığı 7150 3.3 4.0 7.0 28.7 57.0 4.32 .999	
	30. Çocuğumun yaşına uygun olmayan dijital araçları 7150 3.7 4.5 9.2 33.1 49.5 4.20 1.027	
	31. Çocuğuma. doğruluğundan emin olduğu bilgiyi 7150 3.0 4.2 10.2 36.0 46.6 4.19 .983	
	32. Çocuğuma sosyal ağlarda arkadaşlarını üzecek ve 7150 2.5 3.0 6.6 32.0 55.9 4.36 .918	

DEÖYÖ, beşli Likert türündedir ve katılımcılar 1 (hiç yeterli değilim) ile 5 (çok yeterliyim) arasında puan vererek ölçeği doldurmuşlardır. Tablo 4.2’de görüldüğü gibi 7150 katılımcı 38 maddenin hepsine yanıt vermiştir. Katılımcıların maddelere verdikleri yanıtlar incelendiğinde DEÖYÖ’nün dijital okuryazarlık boyutunda ortalaması en yüksek maddelere bakıldığında sırayla 22. madde ($\bar{X}=4,23$), 25. madde ($\bar{X}=4,09$) ve 37. madde ($\bar{X}=4,01$) olduğu belirlenmiştir. Bu maddeler DEÖYÖ’nün dijital okuryazarlık boyutunun Türkiye geneli ortalamasının üzerindedir. DEÖYÖ’nün dijital okuryazarlık boyutunda ortalaması en düşük maddelere bakıldığında sırayla 16. madde ($\bar{X}=3,67$), 12. madde ($\bar{X}=3,55$) ve 1. madde ($\bar{X}=3,22$) olduğu belirlenmiştir. Ortalaması en düşük maddelerden iki tanesi şu şekildedir:

- Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı cihazlarda güvenlik yazılımlarını güncellemek
- Çocuğumun İnternete bağlanmak için kullandığı cihazlarda tarayıcıların (İnternet Explorer, Chrome, Firefox, Opera, Safari vb. gibi) güvenlik ayarlarını yapılandırmak

Bu iki maddenin İnternete bağlanılan cihazlarda güvenlik ile ilgili yapılması gereken beceriler olduğu görülmektedir.

DEÖYÖ’nün dijital güvenlik boyutunda ortalaması en yüksek maddelere bakıldığında sırayla 19. madde ($\bar{X}=4,49$), 20. madde ($\bar{X}=4,45$) ve 18. madde ($\bar{X}=4,42$) olduğu görülmektedir. Dijital güvenlik boyutunda 11 maddenin ortalama puanlarının Türkiye geneli dijital güvenlik boyutunu ortalama puanından ($\bar{X}=4,124$) büyük olduğu

yalnızca yedi maddenin ortalama puanının düşük olduğu belirlenmiştir. Dijital güvenlik boyutunda Türkiye geneli durumunda altında kalan maddelere bakıldığında;

- Çocuğumun gelişimine uygun güvenli İnternet paketi seçmek
- Çocuğumun yaşına uygun dijital araçları (bilgisayar, tablet, akıllı telefon, vb.) seçmek
- Bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi dijital araçların kullanım kurallarını çocuğumla belirlemek
- Çocuğumun hangi sıklıkta bilgisayar oyunu oynadığını takip etmek

gibi maddelerin olduğu ve çocuğun dijital ortamlarda güvenliğini sağlarken çocukla beraber yapılan etkinliklerin ya da çocuğun gelişimsel dönemine ilişkin maddelerin olduğu belirlenmiştir.

DEÖYÖ'nün dijital iletişim boyutunda Türkiye geneli ortalama puanının ($\bar{X}=3,595$) üzerinde yalnızca iki madde bulunmaktadır. Bu maddeler 7. madde ($\bar{X}=3,92$) ve 33. maddedir ($\bar{X}=3,74$). DEÖYÖ'nün dijital iletişim boyutunda bulunan 11. madde hem dijital iletişim boyutunun hem de genel olarak DEÖYÖ'nün en düşük ortalamasına ($\bar{X}=3,11$) sahip maddesi;

- Çocuğumun, Facebook, WhatsApp, Gmail, YouTube gibi sosyal paylaşım ortamlarında paylaşımlarda bulunmasını desteklemek

maddesidir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarını dijital ortamlarda paylaşımları konusunda destekleme konusunda kendilerini yeterli hissetmedikleri belirlenmiştir.

4.1.1. Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyinin ebeveynlik rolüne göre incelenmesi

DEÖYÖ'nün, 26 ilde 3242 kadına (anne) ve 3908 erkeğe (baba) uygulanması sonucunda elde edilen veriler, iki grubun sürekli bir değişken üzerinden aldıkları ortalama puanların karşılaştırılmasını sağlayan bağımsız örneklemeler için t testi (Pallant, 2001, s. 232) analiz edilmiştir. Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyinin ebeveynlik rollerine göre farklılaşma durumları incelenmiştir (Tablo 4.3).

Tablo 4.3. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin ebeveynlik rolüne göre karşılaştırılması

Faktör	Grup	$\bar{X}$	ss	sd	t	p	η^2
Dijital Okuryazarlık	Kadın	3.898	0.742	7087.819	-10.904	.000	0.016
	Erkek	3.697	0.816				
Dijital Güvenlik	Kadın	4.329	0.622	7148	-12.994	.000	0.022
	Erkek	4.118	0.750				
Dijital İletişim	Kadın	3.729	0.810	7003.969	-12.541	.000	0.021
	Erkek	3.483	0.846				

Tablo 4.3'te görüldüğü gibi DEÖYÖ'nün dijital okuryazarlık boyutu ele alındığında kadınların (anne) ortalamasının ($\bar{X} = 3,898$), erkeklerin (baba) ortalamasından ($\bar{X} = 3,697$) büyük olduğu görülmektedir ($t_{(7087,819)} = -10,904$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,016$). Yani DEÖYÖ'nün dijital okuryazarlık boyutunda kadınlar ile erkekler arasında anlamlı bir fark çıkmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı görülen sonucun kuram ve uygulamada önemli olduğu anlamına gelmediği (Huck, 2009) düşünüldüğünde etki büyüklüğüne bakmak ve 0,01 (küçük), 0,06 (orta) ve 0,14 (yüksek) şeklinde yorumlamak gerekmektedir. Bu bağlamda dijital okuryazarlık boyutu ile cinsiyetin etki büyüklüğüne bakıldığında eta kare değerinin 0,016 olduğu görülmektedir. Bu farkın etki büyüklüğü küçük düzeydedir.

DEÖYÖ'nün dijital güvenlik boyutu bağlamında bakıldığında kadınların (anne) ortalamasının ($\bar{X} = 4,329$), erkeklerin (baba) ortalamasından ($\bar{X} = 4,118$) büyük olduğu görülmektedir ($t_{(7148)} = -12,994$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,022$). Ancak bu farkın etki büyüklüğü küçük düzeydedir.

DEÖYÖ'nün dijital iletişim boyutuna bakıldığında da durum değişmemektedir. Kadınların (anne) ortalamasının ($\bar{X} = 3,729$), erkeklerin ortalamasından ($\bar{X} = 3,483$) büyük olduğu görülmektedir ($t_{(7003,969)} = -12,541$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,021$). Ancak bu farkın etki büyüklüğü de küçük düzeydedir.

Sonuç olarak ebeveyn rolü bağlamında katılımcıların, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerine bakıldığında anne rolündeki ebeveynlerin baba rolündeki ebeveynlere oranla dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.1.2. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyinin ebeveynin eğitim düzeyine göre incelenmesi

Eğitim düzeylerine göre ebeveynler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakmak için ilişkisiz iki ya da daha çok grup arasındaki farka bakan bağımsız gruplar için tek faktörlü varyans analizi (One-Way ANOVA) işe koşulmuştur (Büyüköztürk, 2011, s. 48; Tablo 4.4).

Tablo 4.4. Eğitim durumlarına göre ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlilik algılarının karşılaştırılması

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
Dijital Okuryazarlık	Gruplar arası	130.533	8	16.317	26.914	<.001	0.029
	Gruplar içi	4329.176	7141	.606			
	Toplam	4459.709	7149				
Dijital Güvenlik	Gruplar arası	87.693	8	10.962	22.717	<.001	0.040
	Gruplar içi	3445.700	7141	.483			
	Toplam	3533.393	7149				
Dijital İletişim	Gruplar arası	51.863	8	6.483	9.291	<.001	0.010
	Gruplar içi	4982.675	7141	.698			
	Toplam	5034.539	7149				

Analiz sonuçlarına bakıldığında ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algılarının, dijital okuryazarlık ($F_{(8,7141)}=16,317$; $p<0,05$), dijital güvenlik ($F_{(8,7141)}=10,962$; $p<0,05$) ve dijital iletişim ($F_{(8,7141)}=6,483$; $p<0,05$) faktörlerinde eğitim düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Ancak etki büyüklüğüne bakıldığında küçük etki büyüklüğüne (Huck, 2009, s. 238) sahip oldukları görülmektedir (Dijital okuryazarlık için $\eta^2=0,029$; Dijital güvenlik için $\eta^2=0,040$ ve Dijital iletişim için $\eta^2=0,010$). Eğitim düzeylerinin hangileri arasında anlamlı farklılık olduğunu belirlemek için Post-Hoc yapılmalıdır. Varyans eşleşliği sağlanamadığı durumlarda Tamhane's T2 testi kullanılmaktadır (Akbulut, 2010, s.126). Tamhane's T2 sonuçları incelendiğinde dijital okuryazarlık ve dijital güvenlik boyutlarında lise düzeyi ile ilkökul, ortaokul, önlisans, lisans ve yüksek lisans arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Yalnızca doktora ile anlamlı bir farklılığı bulunmamaktadır. Dijital iletişimde ilkökul ile lise, önlisans, lisans ve yüksek lisans arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Özetle eğitim düzeylerine bakıldığında dijital okuryazarlık ve

dijital güvenlik boyutlarında lise düzeyindeki katılımcıların, dijital iletişim boyutunda ise ilkokul düzeyindeki katılımcıların daha yüksek ortalama sahip olduğu söylenebilir.

Eğitim düzeyleri Millî Eğitim Bakanlığı sistemine göre ilköğretim (ilkokul ve ortaokul), ortaöğretim (lise) ve yükseköğretim (ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) olarak ele alınmış ve analizler bu biçimde gerçekleştirilmiştir. Eğitim düzeyinin başlangıcında bulunan ilköğretim seviyesine girmeyen okuma yazma bilmeyenler ile eğitim durumu yok/okuma yazma biliyor olanlar analiz dışında tutulmuştur. Bu biçimde gerçekleştirilen analiz Tablo 4.5'te görüldüğü gibidir.

Tablo 4.5. Eğitim durumlarına (Eğitim düzeyleri gruplandırılarak) göre ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlilik algıları

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
Dijital Okuryazarlık	Gruplar arası	122.098	2	61.049	101.105	<.001	.027
	Gruplar içi	4272.038	7075	.604			
	Toplam	4394.136	7077				
Dijital Güvenlik	Gruplar arası	80.938	2	40.469	84.364	<.001	.023
	Gruplar içi	3393.825	7075	.480			
	Toplam	3474.762	7077				
Dijital İletişim	Gruplar arası	44.024	2	22.012	31.689	<.001	.008
	Gruplar içi	4914.447	7075	.695			
	Toplam	4958.471	7077				

Eğitim düzeyleri ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim şeklinde gruplandırılarak yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlilik algılarının, dijital okuryazarlık ($F_{(2,7075)}=61,049$; $p<0,05$), dijital güvenlik ($F_{(2,7075)}=40,469$; $p<0,05$) ve dijital iletişim ($F_{(2,7075)}=22,012$; $p<0,05$) faktörlerinde eğitim düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Ancak etki büyüklüğüne bakıldığında dijital okuryazarlık ($\eta^2=0,027$) ve dijital güvenlik faktörlerinin ($\eta^2=0,023$) küçük etki büyüklüğüne; dijital iletişim faktörünün ($\eta^2=0,008$) ise küçük etki büyüklüğünün altında olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak eğitim düzeylerinin gruplandırılmadan incelenmesinde ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlilik algı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ancak bu etkinin DEÖYÖ'nün bütün boyutlarında küçük olduğu söylenebilir. Eğitim düzeyleri ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim şeklinde sınıflandırılarak incelendiğinde ise

ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri üzerinde eğitim seviyelerinin anlamlı bir etkiye sahip olduğu ancak dijital okuryazarlık ve dijital güvenlik faktörlerinde küçük etki söz konusu iken dijital iletişim faktöründe küçük etkinin de altında bir etkiden söz edilebilir. Bu etkinin hangi eğitim düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tamhane's T2 işe koşulmuştur. İlköğretim düzeyinde eğitim düzeyi olan katılımcıların dijital okuryazarlık, dijital güvenlik ve dijital iletişim boyutlarında diğer eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark vardır. Yani ilköğretim düzeyinde eğitimleri olan katılımcıların dijital okuryazarlık, dijital güvenlik ve dijital iletişim boyutlarında ortalama puanları diğer eğitim düzeyindeki katılımcıların ortalama puanlarından daha yüksektir.

4.1.3. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyi ile ebeveyn yaşı arasındaki ilişki

Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaş dağılımı 25-62 arasında değişmekte olup 35-45 arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 3.8). Ebeveynlerin yaşları ile dijital ebeveynlik boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. Ebeveynlerin yaşı ile dijital ebeveynlik durumları arasındaki ilişki

n=7150	Ebeveynin Yaşı	Dijital Okuryazarlık	Dijital Güvenlik
Dijital Okuryazarlık	-0.145**	-	-
Dijital Güvenlik	-0.101**	0.809**	-
Dijital İletişim	-0.106**	0.660**	0.593**

** p< 0.01 düzeyinde anlamlıdır

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi ebeveynlerin yaşı ile DEÖYÖ'nün dijital okuryazarlık boyutları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Cohen (1988), r değeri için r ,10-,29 arasında ise r değerinin küçük, ,30-,49 arasında ise r değerinin orta ve ,50-1,0 arasında ise r değerinin büyük kuvvette bağıntıya sahip olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda bakıldığında DEÖYÖ'nün dijital okuryazarlık (r= -0,145), dijital güvenlik (r= -0,101) ve dijital iletişim (r= -0,106) boyutlarının yaş ile ilişkisinin küçük olduğu görülmektedir. Bu boyutların sahip olduğu küçük ilişkinin yönü negatif yönlüdür. Bir başka ifadeyle katılımcıların yaşları arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri düşmektedir.

4.1.4. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri ile ailedeki çocuk sayısı arasındaki ilişki

Ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısının 1-15 arasında değiştiği Tablo 3.8’de görülmektedir. Ancak sahip olunan çocuk sayısının 1-5 arasında yoğunlaştığı gözlenmektedir. 10’un üzerinde uç değerlere de rastlamak mümkündür. Ebeveynlerin çocuk sahipliği durumları ile dijital ebeveynlik öz yeterlik algıları arasındaki ilişkiye bakıldığında Tablo 4.7’deki yapı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.7. Ebeveynlerin yaşı ile dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri arasındaki ilişki (7150 kişilik veri seti)

n=7150	Sahip Olunan Çocuk Sayısı	Dijital Okuryazarlık	Dijital Güvenlik
Dijital Okuryazarlık	-0.154**	-	-
Dijital Güvenlik	-0.140**	0.809**	-
Dijital İletişim	-0.150**	0.660**	0.593**

** p<0.01 düzeyinde anlamlıdır

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi ebeveynlerin yaşı ile paralel bir sonuç elde edilmiştir. Sahip olunan çocuk sayısı ile DEÖYÖ’nün dijital okuryazarlık ($r = -0,154$), dijital güvenlik ($r = -0,140$) ve dijital iletişim ($r = -0,150$) boyutları arasındaki ilişkinin küçük olduğu görülmektedir. Bu boyutların sahip olduğu küçük ilişkinin yönü negatif yönlüdür. Bir başka ifadeyle katılımcıların sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyi düşmektedir.

4.1.5. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin ebeveynin İnternet kullanım deneyimine göre incelenmesi

Araştırmaya katılan ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu (%42,7) İnterneti sekiz yıl ve üzeri süredir kullanmaktadır. Dört yıl ve üzeri sürede İnternet kullanım durumlarına bakıldığında ebeveynlerin yaklaşık %73’ü İnternet kullanımında deneyime sahiptir (Tablo 3.8). Ebeveynlerin İnternet kullanım deneyiminin dijital ebeveynlik durumlarında gruplar arasında anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını araştırmak amacıyla ANOVA işe koşulmuştur (Tablo 4.8).

Tablo 4.8. Ebeveynlerin İnternet kullanım deneyimine göre dijital ebeveynlik öz yeterlik algılarının karşılaştırılması

	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η^2
Dijital Okuryazarlık	Gruplar arası	121.889	4	30.472	50.192	.000*	0.027
	Gruplar içi	4337.820	7145	.607			
	Toplam	4459.709	7149				
Dijital Güvenlik	Gruplar arası	96.640	4	24.160	50.229	.000*	0.027
	Gruplar içi	3436.753	7145	.481			
	Toplam	3533.393	7149				
Dijital İletişim	Gruplar arası	75.035	4	18.759	27.025	.000*	0.014
	Gruplar içi	4959.503	7145	.694			
	Toplam	5034.539	7149				

Ebeveynlerin İnternet kullanım deneyimi bağlamında ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algılarının karşılaştırılması sonucunda dijital okuryazarlık ($F_{(4,7145)}=30,472$; $p<0,05$), dijital güvenlik ($F_{(4,7145)}=24,160$; $p<0,05$) ve dijital iletişim ($F_{(4,7145)}=18,759$; $p<0,05$) faktörlerinde İnternet kullanım yılına bağlı olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Ancak etki büyüklüğüne bakıldığında dijital okuryazarlık ($\eta^2=0,027$), dijital güvenlik ($\eta^2=0,027$) ve dijital iletişim ($\eta^2=0,014$) faktörünün küçük etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak İnternet kullanım deneyimi arttıkça ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

4.1.6. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arasındaki ilişki

Ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumları ile dijital ebeveynlik durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında Tablo 4.9'daki yapı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.9. Ebeveynlerin gelir düzeyi ile dijital ebeveynlik durumları arasındaki ilişki

n=7150	Gelir Düzeyi	Dijital Okuryazarlık	Dijital Güvenlik
Dijital Okuryazarlık	0.131**	-	-
Dijital Güvenlik	0.133**	0.809**	-
Dijital İletişim	0.092**	0.660**	0.593**

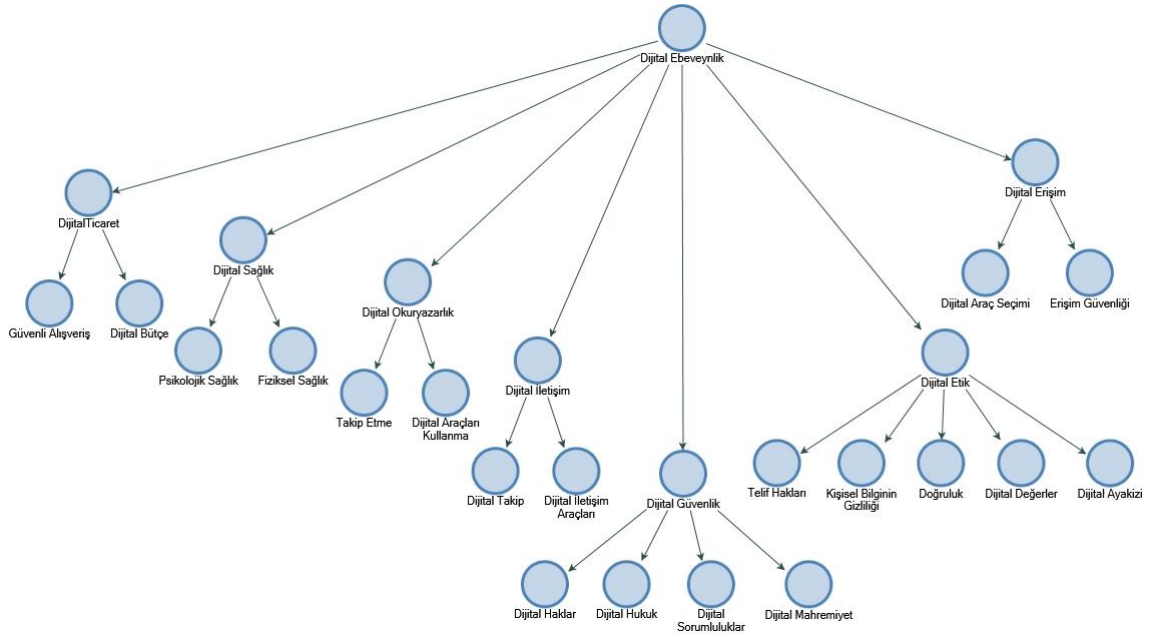
** $p<0.01$ düzeyinde anlamlıdır

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi ebeveynlerin gelir düzeyi ile dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri arasında pozitif yönlü küçük bir ilişki ($r_{\text{dijital okuryazarlık}} = 0,131$, $r_{\text{dijital güvenlik}} = 0,133$ ve $r_{\text{dijital iletişim}} = 0,092$) olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle ebeveynlerin gelir düzeyinin artmasına bağlı olarak dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmaya ilişkin sonuçlar, araştırma soruları temelinde ele alınmaktadır. DEÇ’te uzmanların görüşleri doğrultusunda dijital ebeveynlik yeterlikleri ve göstergeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda dijital ebeveynlik yeterlik ve göstergeleri Şekil 5.1’de görüldüğü gibi belirlenmiştir.

Şekil 5.1. Dijital ebeveynlik yeterlik ve göstergeleri

Şekil 5.1’de görüldüğü gibi dijital ebeveynlik yeterlikleri yedi boyuttur. Bunlar; dijital ticaret, dijital sağlık, dijital okuryazarlık, dijital iletişim, dijital güvenlik, dijital etik ve dijital erişimdir. Bu boyutlara ilişkin alt boyutlara bakıldığında dijital ticaret boyutunda güvenli alışveriş, dijital bütçe; dijital sağlık boyutunda psikolojik sağlık, fiziksel sağlık; dijital okuryazarlık boyutunda takip etme, dijital araçları kullanma; dijital iletişim boyutunda dijital takip, dijital iletişim araçları; dijital güvenlik boyutunda dijital haklar, dijital hukuk, dijital sorumluluklar, dijital mahremiyet; dijital etik boyutunda telif hakları, kişisel bilginin gizliliği, doğruluk, dijital değerler, dijital ayakizi ve dijital erişim boyutunda ise dijital araç seçimi ve erişim güvenliği bulunmaktadır.

Belirlenen yedi boyuta bakıldığında Ribble ve Bailey (2007) tarafından ortaya konan dijital vatandaşlık boyutlarıyla ilişkilendirilebildiği ve ayrışan yönleri olduğu

görülmektedir. Dijital vatandaşlık boyutlarına bakıldığında dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital güvenlik, dijital ticaret, dijital sağlık, dijital erişim, dijital iletişim, dijital hukuk, dijital haklar ve sorumluluklar olduğu görülmektedir (Ribble ve Bailey, 2007). Şekil 5.1'e bakıldığında dijital güvenlik, dijital haklar ve sorumluluklar ve dijital hukuk boyutlarının dijital güvenlik çatısı altında birleştiği görülmektedir.

DEÇ'te belirlenen yeterlik ve göstergeler temelinde ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerini belirlemek amacıyla DEÖYÖ geliştirilmeye çalışılmış ve DFA sonucunda dijital okuryazarlık, dijital güvenlik ve dijital iletişim boyutlarına ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde ebeveynlerin, çocuklarının dijital araç kullanımında nasıl müdahalelerde bulunduklarını incelemeye yönelik ölçekler geliştirilmeye çalışılmıştır. Örneğin Valcke vd. (2010) tarafından Flemenk dilinden İngilizce'ye uyarlanan İnternet ebeveynlik stilleri ölçeği incelendiğinde dört boyuttan oluştuğu görülmektedir. Bu boyutlar müsamahakâr (permissive), ihmalkâr (laissez-faire), demokratik (authoritative) ve otoriterdir (authoritarian). Bu bağlamda bu çalışmada ortaya konulan boyutlar ile dijital ebeveynlik yeterlikleri irdelenerek ebeveyn stilleri ile arasındaki ilişki ve paralelliğin araştırılması önerilebilir.

DEÖYÖ geliştirilirken başlanan yapı Ribble ve Bailey (2007) tarafından ortaya konulan ve dokuz boyuttan oluşan dijital vatandaşlık boyutlarıdır. AFA sonrasında yapı üç faktörlü yapıya dönüşmüştür. AFA'da elde edilen üç faktörlü yapı DFA aşamasında da doğrulanmıştır. AFA aşamasında maddelerin faktörlerdeki durumları incelenmiş ve maddelerin özelliklerine göre faktörler isimlendirilmiştir. Buna göre dijital okuryazarlık, dijital güvenlik ve dijital iletişim boyutları ortaya çıkmıştır. Dijital iletişim boyutunda bulunan beş madde başlangıçta bu boyutta yazılan maddeleri içermektedir. Ancak dijital okuryazarlık boyutundaki 10 maddenin dijital okuryazarlık boyutundan gelen maddeler olduğu görülürken geriye kalan maddelerden ikisinin dijital etik, ikisinin dijital güvenlik ve birinin de dijital ticaret boyutunda yazılan maddeler olduğu görülmektedir. Sonuçta dijital okuryazarlık olarak isimlendirilen boyutta dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital güvenlik ve dijital ticaret maddeleri bulunmaktadır. DFA aşamasında doğrulanan yapıdaki dijital güvenlik boyutunda ise beş madde dijital güvenlik, üçer madde dijital sağlık, dijital erişim, dijital ticaret ve dijital etik boyutlarından ve bir madde de dijital okuryazarlık boyutundan gelmektedir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Faktörlerde yer alan boyutlar

Şekil 5.2’de görüldüğü gibi faktörlerin altında tekrarlayan dijital vatandaşlık boyutları görülmektedir. Ribble (2015), İngilizce isimlerinin kısaltması olan REPs (Respect, Educate, Protect) ile dijital vatandaşlık boyutlarını gruplandırmaktadır. REPs’in yapısına bakıldığında Saygı (kendine ve başkalarına saygı) boyutunda dijital etik, dijital erişim ve dijital hukuk boyutları; Eğitim (kendini ve başkalarını eğit) boyutunda dijital okuryazarlık, dijital iletişim ve dijital ticaret boyutları ve Koru (kendini ve başkalarını koru) boyutunda ise dijital haklar ve sorumluluklar, dijital güvenlik ve dijital sağlık ve iyi olma boyutları bulunmaktadır. Şekil 5.2’de dijital okuryazarlık olarak belirtilen boyut, REPs’te Eğitim boyutuna karşılık gelmektedir. Görüldüğü üzere bu boyutlarda dijital okuryazarlık ve dijital ticaret ortaktır. Şekil 5.2’de belirtilen yapıda bulunan dijital güvenlik ve dijital etik boyutları temel dijital okuryazarlık becerileri olmadan gerçekleştirilemeyecek boyutlardır. Bu nedenle bu boyutta da bulunması düşünülmektedir. DEÖYÖ’nün dijital güvenlik boyutuna bakıldığında REPs modelindeki Koruma boyutuna karşılık gelmektedir. Koruma boyutunda yer alan dijital vatandaşlık boyutlarının hepsinin DEÖYÖ boyutlarından dijital güvenlik içinde yer aldığı görülmektedir. Dijital anlamda güvenliğin sağlanabilmesi için etik anlamda, ticari anlamda ve erişim anlamında da güvenlik önemlidir. Bu nedenle DEÖYÖ’nün dijital güvenlik boyutunda yer alan boyutların uygun olduğu düşünülmektedir.

Türkiye genelinde ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri ebeveynlik rolü, eğitim düzeyi, İnternet kullanım deneyimi, gelir durumu, meslek ve açısından incelenmiştir. Ebeveyn rolüne göre dijital ebeveynlik boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmekte ve anne rolündeki ebeveynlerin baba rolündeki ebeveynlere oranla daha yüksek düzeyde öz yeterlik raporladıkları görülmektedir. Anderson, Smith ve Page (2016)’nın yaptığı çalışmada annelerin babalara göre çocukları ile uygun olan veya uygun olmayan davranışlar konusunda sıklıkla konuştukları görülmektedir.

Çocuklarının çevrimiçi paylaşımları hakkında çocuklarıyla konuşan annelerin oranı %46 iken; babaların oranı %32'dir. Yine aynı çalışmanın bir diğer sonucuna göre çevrimiçi görüntülenen içerikler hakkında çocuklarıyla konuşan annelerin oranının %46, babaların oranının ise %31 olduğu belirtilmektedir. Livingstone, vd. (2018)'in yaptıkları çalışmada çoğunlukla annelerin, İnterneti çocuklarının sağlığı hakkında bilgi bulmak amacıyla babalardan daha çok kullandığı belirlenmiştir. Baker, Sanders ve Morawska (2017) de kadınların (anne) çevrimiçi ebeveynlik kaynaklarını kullanmada erkeklerden daha aktif olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum kadınların hala birincil bakıcı olduklarının işareti olarak yorumlanabilir.

Ebeveynlerin eğitim düzeylerinin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerine ilişkin sonuçlara bakıldığında öz yeterlik algı düzeyleri eğitim düzeyine göre fark göstermiştir. Eğitim düzeyi arttıkça ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlilik düzeyleri de artmaktadır. Baker, Sanders ve Morawska (2017), İnternet kullanımının ebeveynin eğitim durumuyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ebeveynlerin tercih ettikleri İnternet ebeveynlik stiline annenin eğitim seviyesi ile ilişkili olduğunu belirtmektedir (Valcke vd. 2010; Özgür, 2016). Eğitim seviyesinin artmasına paralel olarak tercih edilen İnternet ebeveynlik stiline otoriterden müsamahakâra doğru değiştiği belirtilmektedir.

Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin ebeveynin yaşı ile ilişkisine bakıldığında küçük ve negatif yönlü bir ilişkiden söz edilebilir. Yani ebeveynin yaşı arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyi düşme eğilimindedir. Bu durum Prensky (2001) tarafından tanımlanan dijital yerli olarak sınıflandırılacak ebeveynlere refere edebilir. Çünkü ebeveynler, dijital yerlilikten uzaklaştıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin de düştüğü gözlenmektedir. Baker, Sanders ve Morawska (2017) İnternet kullanımının ebeveynin yaşıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Valcke vd. (2010), İnternet ebeveynlik stillerinin yaş ile ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Ebeveynlerin, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin ailedeki çocuk sayısına ilişkin sonuçlarına bakıldığında dijital ebeveynlik öz yeterlik algısıyla çocuk sayısı arasında negatif yönlü küçük bir ilişkiden söz edilebilir. Alanyazın incelendiğinde ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayısına ilişkin bulguya erişilememiştir. Ancak çocukların statüsüne göre yapılan çalışma bulunmaktadır. Örneğin Ólafsson, Green ve Staksrud (2017) tarafından yapılan çalışmada çocukların çevrimiçi risk ve fırsat deneyimlerinde kardeşlik durumu incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre benzer yaş ya

da daha büyük kardeşlerin varlığında günlük İnternet süresi artabilmekte; büyük kardeş sosyal ağ sitelerinde etkinliklerde bulunduğunda küçük kardeş de sosyal ağlarda etkinlikle bulunmak istemektedir. Buna paralel olarak küçük çocukların, büyük kardeşlerinden dijital ortamlarda bir şeyleri görerek yapmak istemeleri durumunda ebeveynlere sorumluluk düşmektedir. Çocuk sayısı arttıkça negatif yönlü çıkan ilişki durumu küçük çocuğun büyük çocuktan görerek dijital ortamlardaki etkinliklerinin sonuçlarının olumsuz şekilde sonuçlanacağı şeklinde yorumlanabilir.

Ebeveynin İnternet kullanım süresi arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algısının da arttığı söylenebilir. Baker, Sanders ve Morawska (2017)'nin yaptıkları çalışmada İnternet kullanım sıklığının veya çevrimiçi ortamlarda geçirilen sürenin yüksek riskli aileler ile düşük riskli aileler arasında bir farklılık oluşturmadığını belirtmişlerdir. Wisniewski vd. (2017) ebeveynlerin çevrimiçi güvenlikleri için dijital okuryazarlık seviyelerinin iyi olması gerektiğini belirtmektedir. Wong, Ho ve Chen (2015) yaptıkları çalışmada İnternet bilgisi daha iyi olan ebeveynlerin İnternet ebeveynlik stillerinden otoriter ebeveynlik stilini tercih ettiklerini belirtmektedir. Ayas ve Horzum (2013) de ebeveynlerin İnternet stilleri üzerinde İnternet kullanım becerilerinin anlamlı etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bu durum da İnternet gibi dijital ortamlardaki risklerin farkında olan ebeveynlerin çocuklarını bu ortamlardan korumak, bir anlamda dijital güvenliklerini sağlamak için otoriter ebeveynlik stilini tercih ettikleri söylenebilir. Ebeveynlerin İnternet becerileri, İnternet kullanım deneyimleri ve İnternete karşı tutumları, İnternete karşı kaygılarını ve endişelerini şekillendirmektedir (Sorbring, 2014). Lou vd. (2010), ebeveynlerin İnternet kullanım tutumları, İnternet okuryazarlıkları ile ebeveynlik tutumları ve İnternet ebeveynliği arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirtmektedir. Ancak Wong, Ho ve Chen (2015) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarının aksine Lou vd. (2010), İnternet okuryazarlığı yüksek olan ebeveynlerin çocuklarına güvendiğini ve çocuklarını yöneterek onların İnternet kullanımını katı bir şekilde yönlendirmeye veya teşvik etmeye meyil göstermediklerini belirtmektedir.

Üçüncü araştırma sorusunun son alt sorusuna bakıldığında ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin sosyo-ekonomik durumlarıyla ilişkisine bakılmıştır. Sonuçlara bakıldığında ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeylerinin dijital ebeveynlik öz yeterlik algılarıyla pozitif yönlü bir ilişkide olduğu görülmektedir. Livingstone vd. (2018) sosyo-ekonomik düzeyi düşük evlerde çocukların ekrana bakma

sürelerinin önemsiz bir konu olduğunu belirtmektedir. Bu durum düşük gelirli ebeveynlerin dijital araçların risklerinden habersiz oldukları ya da bu riskleri önemsemedikleri şeklinde yorumlanabilir ve dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin de düşük olduğu söylenebilir. Johnson vd. (2014), temel ve işlevsel yeterlikler boyutlarında belirledikleri ebeveynlik yeterliklerinin ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumlarıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir.

5.2. Öneriler

Bu araştırmanın önerileri elde edilen bulgular temelinde ele alınarak kurumlara, uygulamaya ve araştırmacılara yönelik olarak sunulmuştur.

5.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- Ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyinin arttığı belirlenmiştir. Eğitimin farkındalık düzeyini artıran bir değer olmasına bağlı olarak ebeveynlerin farkındalıklarını artırmaya yönelik Halk Eğitim Merkezleri'nde, belediyelerin ücretsiz olarak eğitim verdikleri merkezlerde dijital okuryazarlık, dijital güvenlik ve dijital iletişim boyutlarında eğitimler verilebilir.
- Ebeveynlerin yaşları arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri düşmektedir. Bu bulguya bağlı olarak ebeveynlere yönelik düzenlenecek eğitimlerde içeriğin yanı sıra yetişkin eğitiminin de işe koşulması önerilmektedir.
- İnternet kullanım deneyimi arttıkça ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Bu bulguya göre temel düzeyde internet kullanım deneyimine sahip olan yetişkinler için temel düzeyi içermesi ve deneyim kazandırmaya odaklanması önerilebilir.
- Ebeveynlerin gelir düzeyinin artmasına bağlı olarak dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Bu bulguya bağlı olarak yetişkinlere yönelik erişim olanaklarının artırılması önerilebilir.

5.2.2. Araştırmacılara yönelik öneriler

- Çalışma sonuçlarında dijital vatandaşlık boyutlarının kültürümüzde orijinal

haliyle işlemediği, önerilen boyutların iç içe bir yapı sergilediği görülmektedir. Bu bağlamda araştırmacılar dijital vatandaşlık boyutlarının kültüre özgü olarak nasıl düzenleneceği ile ilgili çalışmalar yapabilirler.

- Çalışma sonucunda dijital etik boyutunda Mason (1986) tarafından ortaya konulan etik sorunların yanı sıra dijital değerler ve dijital ayakizi gibi boyutlar da eklenmiştir. Bu bağlamda 1986 yılında ortaya konulan etik ilkelerinin günümüze özgü ele alınarak boyutlarının irdelenmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Çalışmaya katılan katılımcıların dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerine boyutlar bağlamında bakıldığında dijital güvenlik boyutunun ortalama puanının dijital güvenlik ve dijital iletişim boyutlarının ortalama puanlarından büyük olduğu görülmektedir. Dijital okuryazarlık becerilerine hâkim olamadan dijital güvenliğin nasıl sağlanacağı sorusu akla gelebilir. Bu bağlamda dijital güvenlik boyutunun diğer boyutlardan daha yüksek ortalamaya sahip olmasının sosyolojik nedenlerini araştırmaya yönelik çalışma yapılabilir.
- Çalışma sonucunda katılımcıların, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin ebeveynlik rolüne göre değiştiği belirlenmiştir. Dijital ebeveynlik öz yeterlik boyutlarına bakıldığında dijital okuryazarlık, dijital güvenlik ve dijital iletişim olduğu görülmektedir. Bu boyutlarda anne rolündeki katılımcıların baba rolündeki katılımcılardan dijital ebeveynlik öz yeterlik bağlamında daha yeterli oldukları belirlenmiştir. Baba rolündeki katılımcıların dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin anne rolündeki katılımcılardan farklılaşma sebebine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Çalışma sonucunda katılımcıların, dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeylerinin eğitim düzeyine göre farklılaştığı belirlenmiştir. İlköğretim düzeyinde eğitimleri bulunan katılımcıların dijital ebeveynlik öz yeterlik ortalama puanlarının daha iyi olduğu görülmektedir. Yani eğitim seviyesi arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algı ortalama puanı düşmektedir. Eğitim düzeyi artarken dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyi ortalama puanının gerektiği gibi artmamasının sebebini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Çalışma kapsamında geliştirilen DEÖYÖ ile alanyazında bulunan İnternet ebeveynlik stilleri ölçeği ya da ebeveyn arabuluculuğu gibi ölçekler birlikte

kullanılarak, farklı hedef kitlelerden veriler toplanabilir ve ebeveynlerin durumları ortaya konulabilir.

- Çalışma sonucunda katılımcıların dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri ile sahip oldukları çocuk sayısı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yani katılımcıların çocuk sayısı arttıkça dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyleri de düşmektedir. Çocuk sayısının artmasının dijital ebeveynlik öz yeterlik algı düzeyini nasıl etkilediğini belirlemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. (2011). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi. Erişim Adresi: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>. (Erişim Tarihi: 16.11.2014).
- Akbulut, Y. (2010). *Sosyal bilimlerde SPSS uygulamaları*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve İnternet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68.
- Aksoy, H. Ö. ve Fırat, N. (2016). İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin bilgisayar kullanma yeterlilik düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 11(9).
- Amerika Sosyoloji Derneği. (2002). Ethical principles of psychologists and code of conduct. *American Psychologist*, 57(12), 1060-1073.
- Anderson, J. Q., and Rainie, L. (2012). Millennials will benefit and suffer due to their hyperconnected lives. *PEW İnternet and American Life Project*.
- Anderson, M., Smith, A., and Page, D. (2016). Parents, teens and digital monitoring. *Pew İnternet & American Life Project*.
- Appel, M., Stiglbauer, B., Batinic, B., and Holtz, P. (2014). İnternet use and verbal aggression: the moderating role of parents and peers, *Computers in Human Behavior*, 33, 235-241.
- Artan, S. ve Kalaycı, C. (2009), İnternetin uluslararası ticaret üzerindeki etkileri: OECD ülkeleri örneği, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 10(2), 175-187.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin İnternet bağımlılığı ve aile İnternet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Baker, S., Sanders, M. R., and Morawska, A. (2017). Who uses online parenting support? A cross-sectional survey exploring Australian parents' İnternet use for parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 26(3), 916-927.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2008). *İnternet kullanımı ve aile araştırması*. (Yayına hazırlayan: Sadık Güneş) Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Bayram, N. (2010). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş Amos uygulamaları*. İstanbul: Ezgi Kitabevi.

- Berk, R. A. (2009). Multimedia teaching with video clips: TV, movies, YouTube, and mtvU in the college classroom. *International Journal of Technology in Teaching and Learning*, 5, 1–21.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. (2011). *Human Rights Council: Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*, Frank La Rue. A/HRC/17/27. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf. (Erişim tarihi: 15.04.2018)
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: Guilford.
- Bryant, F. B., and Yarnold, P. R. (1995). Principal-components analysis and exploratory and confirmatory factor analysis. In L. G. Grimm & P. R. Yarnold (Eds.), *Reading and understanding multivariate statistics* (s. 99-136). Washington, DC: American Psychological Association.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum (15. baskı)*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Byrne, B. M. (2013). *Structural equation modeling with Mplus: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge.
- Canbek, G., ve Sağiroğlu, Ş. (2007). Çocuklar ve gençlerin bilgisayar ve İnternet güvenliği, *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33-39.
- Carstens, A., and Beck, J. (2005). Get ready for the gamer generation. *TechTrends*, 49(3), 22-25.
- Chang, C. (2010). Internet safety survey: Who will protect the children?. *Berkeley technology Law journal*, 25(1), 501-527.
- Clark, L. S. (2011). Parental mediation theory for the digital age, *Communication Theory*, 21(4), 323-343.
- Cohen, J.W. (1988). *Statistical power analysis for behavioral sciences (2nd edition)*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Common Sense Media (2011) *Digital Literacy and Citizenship in the 21st Century: Educating, Empowering, and Protecting America's Kids*. San Francisco, CA: Common Sense Media.

- Comrey, A. L., and Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Cömert, I.T. ve Kayıran, S. M. (2010). Çocuk ve ergenlerde İnternet kullanımı, *Çocuk Dergisi*, 10(4), 166-170.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, quantitative, and mixed methods Approaches* (4. baskı), Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Creswell, J.W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. USA: Sage Publications.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı İnternetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri, *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- Dağhan, G., Kibar, P. N., Akkoyunlu, B. ve Baskan, G. A. (2015). Öğretmen ve yöneticilerin etkileşimli tahta ve tablet bilgisayar kullanımına yönelik yaklaşımları ve görüşleri. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 6(3), 399-417.
- Duerager, A., and Livingstone, S. (2012). *How can parents support children’s İnternet safety?* EU Kids Online, London, UK. <http://eprints.lse.ac.uk/42872>. (Erişim tarihi: 11.11.2014)
- Eastin, M., Greenberg, B. S., and Hofschire, L. (2006). Parenting the İnternet, *Journal of Communication*, 56(3), 486–504.
- Education, A. (2012). *Digital Citizenship Policy Development Guide*. Edmonton, Canada: Alberta Education School Technology Branch.
- Elektronik Ticaret Rehberi (2006). “E-ticaret rehberi”. http://www.elektronikticaretrehberi.com/e-ticaretin_etkileri_faydalari.php. (Erişim tarihi: 15.04.2015)
- Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık, *Eurasian Journal of Educational Reserach*, 27, 31-42.
- Eshet, Y. (2002). *Digital literacy: A new terminology framework and its application to the design of meaningful technology-based learning environments*. World

- Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications (EDMEDIA). (s.493-498). Chesapeake, VA: AACE.
- EU Kids Online II Türkiye (2010). *Avrupa çevrimiçi çocuklar araştırma projesi Türkiye sonuçları*.
- Eurobarometer, F. (2008). Towards a safer use of the İnternet for children in the EU—a parents’ perspective. Survey requested by the Directorate General Information Society and Media, and coordinated by Directorate General Communication, European Commission. The Gallup Organisation, Hungary. <http://uploadi.www.ris.org/editor/1234951358za%20222.pdf>. (Erişim tarihi: 13.01.2015)
- Eurocities. (2005). Eurocities charter on rights of citizens in the knowledge society. <http://www.telecities-prague.cz/download/e-rights-en.pdf>. (Erişim tarihi: 20.02.2015)
- Ferris, D. (2011). Digital Rights and Responsibilities. <https://sites.google.com/site/digitalcitizenshipdferris/digital-rights-and-responsibilities>. (Erişim tarihi: 15.05.2018)
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Sage publications.
- Fingal, D. (2017). Infographic: Citizenship in the digital age. <https://www.iste.org/explore/articleDetail?articleid=192>. (Erişim tarihi: 15.05.2018)
- Foehr, U. G. (2006). *Media multitasking among American youth: Prevalence, pairings and predictors*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Stanford Üniversitesi, Cambridge.
- Fokkema, M., and Greiff, S. (2017). How performing PCA and CFA on the same data equals trouble. *European Journal of Psychological Assessment* 33(6). 399-402.
- Fornell, C., and Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of marketing research*, 382-388.
- Gasser, U., and Palfrey, J. (2008). Born digital-connecting with a global generation of digital natives. *New York: Perseus*.
- Gómez, P., Harris, S.K., Barreiro, C., Isorna, M., and Rial, A. (2017). Profiles of Internet use and parental involvement, and rates of online risks and problematic Internet use among Spanish adolescents. *Computers in Human Behavior*, 75, 826-833.

- Gorsuch, R. L. (1983). *Factor analysis* (2. baskı). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Hair, J. F., Jr., Black, W. C., Babin, B. J., and Anderson, R. E. (2005). *Multivariate data analysis* (6. baskı). NY: Prentice Hall.
- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L., and Olafsson, K. (2009). *Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online*. London: EU Kids Online: LSE.
- Hooper, D., Coughlan, J., and Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6, 53-60.
- Hu, L., and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Huang, R. L., Lu, Z., Liu, J. J., You, Y. M., Pan, Z. Q., Wei, Z., He, Q., and Wang, Z. Z. (2009). Features and predictors of problematic Internet use in chinese college students, *Behaviour & Information Technology*, 28(5), 485-490.
- Huck, S. W. (2012). *Reading statistics and research* (6th Ed.). New York: Pearson.
- Hutcheson, G., and Sofroniou, N. (1999). *The multivariate social scientist*. London: Sage.
- Intel (2009). Intel bilgisayar kullanımı ve tutum araştırması. http://download.potkal.com/dosyalar/intel_Rapor_LRes.pdf. (Erişim tarihi: 24.03.2014)
- İnan Kaya, G., Mutlu Bayraktar, D., and Yılmaz, Ö. (2018). Digital parenting: Perceptions on digital risks, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 131-157.
- International Society for Technology in Education. (ISTE, 2007). The ISTE national educational technology standards (NETS-S) and performance indicators for students. http://www.iste.org/docs/pdfs/20-14_ISTE_Standards-S_PDF.pdf. (Erişim tarihi: 10.12.2014)
- International Society for Technology in Education. (ISTE, 2008). The ISTE national educational technology standarts for teachers (NETS-T).
- Internet World Stats. (2017). Internet in Europe Stats. <https://www.internetworldstats.com/stats4.htm#europe>. (Erişim tarihi: 5.02.2018)

- Johnson, B.D., Berdahl, L.D., Horne, M., Richter, E.A., and Walters, M. (2014). A parenting competency model, *Parenting: Science and Practice*, 14(2), 92-120.
- Jones, C., Ramanau, R., Cross, S., and Healing, G. (2010). Net generation or digital natives: Is there a distinct new generation entering university?. *Computers & education*, 54(3), 722-732.
- Kabakçı Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F. ve Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.
- Kabali, H. K., Irigoyen, M. M., Nunez-Davis, R., Budacki, J. G., Mohanty, S. H., Leister, K. P., and Bonner, R. L. (2015). Exposure and use of mobile media devices by young children. *Pediatrics*, 136(6), 1044-1050.
- Kadll, J. H., Kumba B.D., and Kanamad S.J. (2010). Students Perspectives on İnternet Usage: A Case Study, *Information Studies*, 16(2), 121-130.
- Kaiser, H.F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39, 31-36.
- Karayağız Muslu G. ve Bolışık B. (2009). Çocuk ve gençlerde İnternet kullanımı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(5): 445-450.
- Kass, R.A., and Tinsley, H. E. A. (1979). Factor analysis, *Journal of Leisure Research*, 11, 120-138.
- Kaşıkcı, D.N., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E. ve Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki çocukların İnternet alışkanlıkları ve güvenli İnternet kullanımı, *Education and Science / Eğitim ve Bilim*, 39, 230-243.
- Keating, T., and Evans, E. (2001). Three computers in the back of the classroom: preservice teachers' conceptions of technology integration. In *Society for Information Technology & Teacher Education International Conference* (pp. 1671-1676). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Kenley, H. (2011). *Cyber Bullying no More: Parenting a High Tech Generation*, USA: Loving Healing Press.
- Kennedy, G. E., Judd, T. S., Churchward, A., Gray, K., and Krause, K. L. (2008). First year students' experiences with technology: Are they really digital natives?. *Australasian journal of educational technology*, 24(1).
- Kline, R.B. (2012). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd edition). New York: The Guilford Press.

- Kuipers, G. (2006). The social construction of digital danger: debating, defusing and inflating the moral dangers of online humor and pornography in the Netherlands and the United States. *New Media & Society*, 8, 379-400.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28, 563–575.
- Lenhart, A. (2015). Teens, Social Media & Technology Overview 2015. *Pew Research Center*. <http://www.pewInternet.org/2015/04/09/teens-social-media-technology-2015>. (Erişim tarihi: 3.07.2017)
- Li, Y., and Ranieri, M. (2010). Are ‘digital natives’ really digitally competent?—A study on Chinese teenagers. *British Journal of Educational Technology*, 41(6), 1029-1042.
- Liu, Q. X., Fang, X. Y., Deng, L. Y., and Zhang, J. T. (2012). Parent–adolescent communication, parental Internet use and Internet-specific norms and pathological Internet use among Chinese adolescents. *Computers in Human Behavior*, 28(4), 1269-1275.
- Livingstone, S., and Bober, M. (2005). “UK Children Go Online: Final Report of Key Project Findings”. 6. London School of Economics and Political Science, London, UK. http://eprints.lse.ac.uk/399/1/UKCGO_Final_report.pdf. (Erişim tarihi: 12.11.2014)
- Livingstone, S., and Bulger, M. E. (2014). A Global research agenda for children's rights in the digital age, *Journal of Children and Media*, 8(4), 317-335.
- Livingstone, S., and Helsper, E. (2008). Parental mediation and children’s Internet use, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581-599.
- Livingstone, S., and Helsper, E. (2010). Balancing opportunities and risks in teenagers’ use of the Internet: The role of online skills and Internet self-efficacy. *New media & society*, 12(2), 309-329.
- Livingstone, S., Blum-Ross, A., Pavlick, J., and Ólafsson, K. (2018). *In the digital home, how do parents support their children and who supports them? Parenting for a Digital Future: Survey Report 1*. <http://blogs.lse.ac.uk/parenting4digitalfuture/2018/02/06/in-the-digital-home>. (Erişim Tarihi: 10.03.2018)

- Livingstone, S., Davidson, J., Bryce, J., Hargrave, A. M., and Grove-Hills, J. (2012). *Children's Online Activities: Risks and Safety*. UK.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., and Ólafsson, K. (2010). Risks and safety on the Internet: the perspective of European children: key findings from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries.
- Lou, S. J., Shih, R. C., Liu, H. T., Guo, Y. C., and Tseng, K. H. (2010). "The Influences of the Sixth Graders' Parents' Internet Literacy and Parenting Style on Internet Parenting", *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 9(4), 173-184.
- Magsamen-Conrad, K., Upadhyaya, S., Joa, C. Y., and Dowd, J. (2015). Bridging the divide: Using UTAUT to predict multigenerational tablet adoption practices. *Computers in human behavior*, 50, 186-196.
- Manouselis, N., Riviou, K., Palavitsinis, N., Giannikopoulou, V., and Tsanakas, P. (2009). "Goneis. gr: Training Greek Parents on ICT and Safer Internet", In Best Practices for the Knowledge Society. Knowledge, Learning, Development and Technology for All, (97-106). Springer Berlin Heidelberg.
- Mascheroni, D., and Ólafsson, K. (2016). The mobile Internet: Access, use, opportunities and divides among European children, *New Media & Society*, 18(8), 1657-1679.
- Mason, R.O. (1986). Four ethical issues of information age. *MIS Quarterly*, 10(1), 5-11.
- Meydan, C.H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Mossberger, K., Tolbert, C. J., and McNeal R. (2008). *Digital citizenship: the Internet, society, and participation*. London: The MIT Press.
- Nelissen, S., and Van den Bulck, J.. (2017). Bidirectional influences among parents and children in their digital media use and the association with Internet self-efficacy: An application of the actor-partner interdependence model in media research.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers & Education*, 59(3), 1065-1078. doi:10.1016/j.compedu.2012.04.016
- Nunnally, J. C., and Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York: McGrawHill.
- Oblinger, D., Oblinger, J. L., and Lippincott, J. K. (2005). *Educating the net generation*. Boulder, Colo.: EDUCAUSE, c2005. 1 v.(various pagings): illustrations.

- Odabaşı H. F., Kabakçı, I. ve Çoklar, A.N. (2007). İnternet, Aile ve Çocuk. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- OECD (2011). *The protection of children online: Risks faced by children online and policies to protect them*. OECD Digital Economy Papers, No. 179, OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/5kgcjf71pl28-en>
- Ólafsson, K., Green, L., and Staksrud, E. (2017). Is big brother more at risk than little sister? The sibling factor in online risk and opportunity. *New Media & Society*, 1461444817691531.
- Özgür, H. (2016). The relationship between İnternet parenting styles and İnternet usage of children and adolescents. *Computers in Human Behavior*, 60, 411-424.
- Palfrey, J., and Gasser, U. (2013). *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*. New York: Basic Books.
- Pallant, J. (2001). *SPSS survival manual*. Maidenhead, PA: Open University Press.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Pedró, F. (2006). *The new millennium learners: Challenging our views on ICT and learning*. Inter-American Development Bank.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants, part II: do they really think differently? *On the Horizon*, 9(6), 1-9.
- Prensky, M. (2005). Listen to the natives. *Educational Leadership*, 63, 8–13.
- Prensky, M. (2009). H. sapiens digital: From digital immigrants and digital natives to digital wisdom. *Innovate: journal of online education*, 5(3).
- Prensky, M. (2011). Digital wisdom and homo sapiens digital. M. Thomas (Ed.) *Deconstructing digital natives: Young people, technology and the new literacies*, (s. 15-29). New York, NY: Taylor & Francis
- Racz, S. J., Johnson, S. L., Bradshaw, C. P., and Cheng, T. L. (2017). Parenting in the digital age: urban black youth's perceptions about technology-based communication with parents. *Journal of Family Studies*, 23(2), 198-214.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2013). *Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması*.
http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/RTU%CC%88K%EF%80%A2_Tu%CC%88rkiyede_C%CC%A7ocu_klar%C4%B1n_Medya_Kullanm_a_Al%C4%B1s

- %CC%A7kanl%C4%B1g%CC%86%C4%B1_Aras%CC%A7t%C4%B1_rmas%C4%B1_Eylu%CC%88l_2013.pdf. (Erişim tarihi: 11.11.2014)
- Ribble, M. (2009). *Raising a digital child : a digital citizenship handbook for parents*. Washington: ISTE.
- Ribble, M. (2015). *Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know*. International Society for Technology in Education.
- Ribble, M., and Bailey, G. (2004). Digital citizenship: focus questions for implementation. *Learning & Leading with Technology*, 32(2), 12-15.
- Ribble, M., and Bailey, G. (2007). *Digital citizenships in scholls*. Washington: ISTE.
- Ribble, M., Bailey, G., and Ross, T. W. (2004). Digital citizenship: Addressing appropriate technology behavior. *Learning & Leading with Technology*, 32(1), 6.
- Roberts, D. F., Foehr, U. G., and Rideout, V. J. (2005). *Generation M: Media in the lives of 8-18 year-olds*. Henry J. Kaiser Family Foundation.
- Rode, J. A. (2009). Digital Parenting: Designing Children's Safety, In Proceedings of the 23rd British HCI Group Annual Conference on People and Computers: Celebrating People and Technology, 244-251, British Computer Society.
- Rosen, L. R., Cheever, N. A., and Carrier, L. M. (2008). The impact of parental attachment style, limit setting and monitoring on teen myspace behavior. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29, 459-471.
- Rosen, S. (2010). China Media Colloquium| Is the İnternet a Positive Force in the Development of Civil Society, a Public Sphere and Democratization in China?. *İnternational Journal of Communication*, 4, 8.
- Rowlands, I., Nicholas, D., Williams, P., Huntington, P., Fieldhouse, M., Gunter, B., and Tenopir, C. (2008). The Google generation: the information behaviour of the researcher of the future. In *Aslib proceedings* (Vol. 60, No. 4, pp. 290-310). Emerald Group Publishing Limited.
- Saracaloğlu, A. S., Dinçer, B. ve Dedebalı, N. C. (2017). Sınıf öğretmenİ adaylarının internet ve teknolojiye yönelik tutumları ile bilgisayar özyeterlik algılarının incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(51).
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.

- Searson, M., Hancock, M., Soheil, N., and Shepherd, G. (2015). Digital citizenship within global contexts. *Education and Information Technologies*, 20, 729-741.
- Sharma, S., Mukherjee, S., Kumar, A., and Dillon, W. R. (2005). A simulation study to investigate the use of cutoff values for assessing model fit in covariance structure models. *Journal of Business Research*, 58(7), 935-943.
- Sharples, M., Graber, R., Harrison, C., and Logan, K. (2009) E-Safety and Web2.0 for children aged 11-16. *Journal of Computer-Assisted Learning*, 25, 70-84.
- Sonck, N., Livingstone, S., Kuiper, E., and de Haan, J. (2011). "Digital Literacy and Safety Skills". EU Kids Online, London School of Economics & Political Science, London, UK. <http://core.ac.uk/download/pdf/218511.pdf>. (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2014)
- Sorbring, E. (2014). Parents' concerns about their teenage children's İnternet use. *Journal of Family Issues*, 35(1), 75-96.
- Stevens, J. (1996). *Applied multivariate statistics for the social sciences (3rd ed.)*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49–74.
- Symantec. (2014). Having "The Talk" with Your Kids. <http://us.norton.com/the-talk/article>. (Erişim tarihi:10.12.2014)
- Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistics*. (6. baskı). Essex: Pearson.
- Tapscott, D. (1998). *Growing up digital* (Vol. 302). McGraw-Hill Companies.
- Teo, T. (2013). An initial development and validation of a Digital Natives Assessment Scale (DNAS). *Computers & Education*, 67, 51-57.
- Teo, T. (2015). Do digital natives differ by computer self-efficacy and experience? An empirical study. *Interactive Learning Environments*, 24(7), 1725-1739.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications*. Washington DC: American Psychological Association.
- Thompson, P. M. (2012). *The popular profile of the digital learner: Technology use patterns and approaches to learning*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Michigan State University, Michigan.

- TÜİK, (2016). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2016. *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, Sayı 21779, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779>. (Erişim Tarihi: 5.11.2016)
- TÜİK, (2017). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2017. *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, Sayı 24862, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862>. (Erişim Tarihi: 23.08.2017)
- Türkiye 2. Bilişim Şurası. (2004). Bilgi toplumuna doğru. *Türkiye 2. Bilişim Şurası Sonuç Raporu*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Türkiye Bilişim Derneği ve Kamu Bilgi İşlem Yöneticileri Birliği. (2003). E-devlet olgunlaşması ölçütlerinin saptanması. http://www.tbd.org.tr/usr_img/cd/kamubib12/RaporlarPDF/RP1-2003.pdf (Erişim Tarihi: 08.12.2014)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2013. 06-15 Yaş grubu çocuklarda bilişim teknolojileri kullanımı ve medya. *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, Sayı 15866, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866>. (Erişim Tarihi: 11 Mart 2018)
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti, (2014). *İnternetin bilinçli kullanımı ve teknoloji bağımlılığı çalıştay raporu*. Detamat Tanıtım Tasarım Matbacılık Hizmetleri San. ve Tic. Ltd.Şti. Ankara.
- Tynes, B. M. (2007). İnternet safety gone wild? Sacrificing the educational and psychosocial benefits of online social environments. *Journal of Adolescent Research*, 22(6), 575-584.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., and Rots, I. (2010). İnternet parenting styles and the impact on İnternet use of primary school children. *Computers & Education*, 55(2), 454-464.
- Valcke, M., De Wever, B., Van Keer, H., and Schellens, T. (2011). Long-term study of safe İnternet use of young children. *Computers & Education*, 57(1), 1292-1305.
- van Deursen, A. J. A. M. (2010). *İnternet skills : vital assets in an information society* Enschede DOI: 10.3990/1.9789036530866

- Veen, W., and Vrakking, B. (2006). *Homo zappiens: Growing up in a digital age*. A&C Black.
- Vigdor, J. L., and Ladd, H. F. (2010), June. "Scaling the Digital Divide: Home Computer Technology and Student Achievement". National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 16078. <http://www.nber.org/papers/w16078>. (Erişim tarihi: 14.02.2015)
- Vincent, J. (2015). *Mobile opportunities: exploring positive mobile opportunities for European children*. POLIS, The London School of Economics and Political Science, London, UK. <http://eprints.lse.ac.uk/61015/> (Erişim tarihi: 14.03.2018)
- Vizenor, K. V. (2013). Binary Lives: Digital Citizenship and Disability Participation in a User Content Created Virtual World. Unpublished doctoral dissertation, University at Buffalo, New York. <http://gradworks.umi.com/36/13/3613110.html>
- Weiler, A. (2005). Information-seeking behavior in generation Y students: Motivation, critical thinking, and learning theory. *The journal of academic librarianship*, 31(1), 46-53.
- Westen, T. (2006). Digital citizens' bill of rights. http://www.cgs.org/images/publications/Digital_Citizens_Bill_of_Rights.pdf. (Erişim tarihi: 26.03.2014)
- Wisniewski, P., Xu, H., Rosson, M. B., and Carroll, J. M. (2017). Parents Just Don't Understand: Why Teens Don't Talk to Parents about Their Online Risk Experiences. In *Proceedings of the 2017 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work and Social Computing* (pp. 523-540). ACM.
- Wong, Y. C., Ho, K. M., and Chen, H. (2015). İnternet supervision and parenting in the digital age: the case of Shanghai. *The Open Family Studies Journal*, 7(1).
- Worthington, R. L., and Whittaker, T. A. (2006). Scale development research a content analysis and recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806-838.
- Yılmaz, M., Üredi, L. ve Akbaşlı, S. (2015). Sınıf öğretmenleri adaylarının bilgisayar yeterlilik düzeylerinin ve eğitimde teknoloji kullanımına yönelik algılarının belirlenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 105-121.
- Zılloğlu, M. (2003). *İletişim nedir*. İstanbul: Cem Yayınevi.

EKLER

Ek 1. Dijital Ebeveynlik Çalıştayı Davet e-Postası

Sayın

115K479 numaralı “Ebeveynlerin Dijital Vatandaş Yetiştirme Yeterliklerini Geliştirmeye Yönelik Bir Eğitim Ortamının Geliştirilmesi” başlıklı TÜBİTAK projesi kapsamında alan uzmanlarının katılımıyla 11 Nisan 2016 Pazartesi günü Anadolu Üniversitesi’nde “Dijital Ebeveynlik Çalıştayı” gerçekleştireceğiz. Çalıştay programı aşağıda yer almaktadır, Gerçekleştirilecek olan çalıştaya katılımınızı ve katkılarınızı bekliyoruz.

Selamlar, saygılar.

Ek 2. Dijital Ebeveynlik Çalıştayı Video Dökümü

Project Summary

Dijital_Ebeveynlik		Created By	Created On	Modified By	Modified On
27.05.2016		Username		User Name	
11:36					
E:\Dropbox\01_ymn\02_tez\uzman_paneli					

Created By: yaman
Created On: 15.04.2016
Last Modified By: yaman
Last Modified On: 27.05.2016
11:33

Internals

Internals\ogleden_sonra_oturumu_video_bolum_01	yaman	15.04.2016 16:47	yaman	27.05.2016 11:32
Internals\ogleden_sonra_oturumu_video_bolum_02	yaman	15.04.2016 16:55	yaman	27.05.2016 11:33
Internals\ogleden_sonra_oturumu_video_bolum_03	yaman	15.04.2016 16:58	yaman	27.05.2016 11:33
Internals\ogleden_sonra_oturumu_video_bolum_04	yaman	15.04.2016 17:07	yaman	27.05.2016 11:33
Internals\ogleden_sonra_oturumu_video_bolum_05	yaman	15.04.2016 17:10	yaman	27.05.2016 11:33
Internals\sabah_oturumu_video_bolum_01	yaman	15.04.2016 16:32	yaman	27.05.2016 11:31
Internals\sabah_oturumu_video_bolum_02	yaman	15.04.2016 16:37	yaman	27.05.2016 11:32
Internals\sabah_oturumu_video_bolum	yaman	15.04.2016 16:39	yaman	27.05.2016 11:32

_03

Internals\lsabah_oturumu_video_bolum Video	yaman	15.04.2016 16:44	yaman	27.05.2016 11:32
--	-------	------------------	-------	------------------

_04

Internals\lsabah_oturumu_video_bolum Video	yaman	15.04.2016 16:45	yaman	27.05.2016 11:32
--	-------	------------------	-------	------------------

_05

Reports\Project Summary Report

Dijital Çağda Ebeveynlik

Erik

Yetenek:

- Gençlik ve sorumluluk algısının değişmesi
- Okul başarısı
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Bitişim

Yetenek:

- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Okuryazarlık

Yetenek:

- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Erişim

Yetenek:

- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Ticaret

Yetenek:

- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Haklar ve Sorumluluklar

Yetenek:

- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Hukuk

Yetenek:

- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Ölçüt ve Ölçütler

Yetenek:

- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Sağlık

Yetenek:

- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur
- Okul başarısı sorumluluk gerektirir ve ebeveynler sorumluluktur

Dijital Çağda Ebeveynlik

Erik

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Benim

Yetenek:

✓

✓

✓

Okuryazarlık

Yetenek:

- İnternetteki güvenli ve güvenli olmayan siteden ayrım yapabiliyorum
- İnternetteki kullandıkları bilgiyi başkalarına aktarırken (örneğin, telefon, bilgisayar) zaman zaman dikkatliyim
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Erik

Yetenek:

- İnternetteki en doğru bilgiye ulaşabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Ticaret

Yetenek:

- E-ticaret sitelerinin güvenli ve güvenli olmayan sitelerini ayırtabiliyorum
- E-ticaret sitelerinin güvenli ve güvenli olmayan sitelerini ayırtabiliyorum

Haklar ve Sorumluluklar

Yetenek:

- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Haklar

Yetenek:

- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Gizlilik ve Güvenlik

Yetenek:

- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Saglık

Yetenek:

✓

✓

✓

Dijital Çağda Ebeveynlik

Erik

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Benim

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Okuryazarlık

Yetenek:

- İnternetteki güvenli ve güvenli olmayan siteden ayrım yapabiliyorum
- İnternetteki kullandıkları bilgiyi başkalarına aktarırken (örneğin, telefon, bilgisayar) zaman zaman dikkatliyim
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Erik

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Ticaret

Yetenek:

- E-ticaret sitelerinin güvenli ve güvenli olmayan sitelerini ayırtabiliyorum
- E-ticaret sitelerinin güvenli ve güvenli olmayan sitelerini ayırtabiliyorum

Haklar ve Sorumluluklar

Yetenek:

- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Haklar

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Gizlilik ve Güvenlik

Yetenek:

- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Saglık

Yetenek:

✓

✓

✓

Dijital Çağda Ebeveynlik

Erik

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Benim

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Okuryazarlık

Yetenek:

- İnternetteki güvenli ve güvenli olmayan siteden ayrım yapabiliyorum
- İnternetteki kullandıkları bilgiyi başkalarına aktarırken (örneğin, telefon, bilgisayar) zaman zaman dikkatliyim
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Erik

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Ticaret

Yetenek:

- E-ticaret sitelerinin güvenli ve güvenli olmayan sitelerini ayırtabiliyorum
- E-ticaret sitelerinin güvenli ve güvenli olmayan sitelerini ayırtabiliyorum

Haklar ve Sorumluluklar

Yetenek:

- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Haklar

Yetenek:

- Teknoloji hakkında da benim yaptıkları bakımın heriklerini bilip bundan mutlaka yarar gördükten sonra ebeveyn eder
- İnternetteki sayfa ve bilgileri de mutlaka okuyup bilgileri kaydedim ve okuyup gördüğünü bilirim

Gizlilik ve Güvenlik

Yetenek:

- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum
- İnternetteki bilgileri doğru ve yanlış olarak ayırtabiliyorum

Saglık

Yetenek:

✓

✓

✓

Dijital Çağda Ebeveynlik

11

Etik

Yeterlik:

- > Çocukların postmodern ve çağdaş dünyadaki sorunları ile baş etmelerine yardımcı olmak
- >
- >

Benim

Yeterlik:

- > Çocukların kendi kararlarını verirken aileleriyle birlikte kararlar almalarını sağlamak
- > Çocukların etik değerleri, sorumlulukları, empati kurma becerilerini geliştirmek
- >

Okuryazarlık

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Enim

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Ticaret

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak

Haklar ve Sorumluluklar

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Hukuk

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Gizlilik ve Güvenlik

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Sağlık

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Dijital Çağda Ebeveynlik

14

Etik

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Benim

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Okuryazarlık

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Enim

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Ticaret

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Haklar ve Sorumluluklar

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Hukuk

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Gizlilik ve Güvenlik

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Sağlık

Yeterlik:

- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- > Çocukların medya ve teknolojiyi doğru şekilde kullanmalarını sağlamak
- >

Ek 4. Dijital ebeveynlik öz yeterlilik ölçeği madde havuzu ilk hali

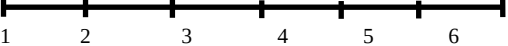
Sayın Ebeveyn,

Bu araştırmada, ebeveynlerin, çocuklarını dijital vatandaş olarak yetiştirme yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Veri toplama aracının tamamlanması 10-12 dakika sürmektedir, Toplanan veriler araştırma ekibi tarafından gizli tutulacak, araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Sizden her bölümdeki soru ve ifadeleri dikkatle okuyarak, durumunuza en uygun olan maddeleri “X” ile işaretlemeniz ve tüm bölümleri eksiksiz olarak doldurmanız istenmektedir. Araştırmanın yapılmasına gösterdiğiniz duyarlılık ve katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırma Ekibi

BÖLÜM I. KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Cinsiyetiniz	☐ Kadın ☐ Erkek	
Sizin Yaşınız	, (Lütfen yaşınızı yazınız)	
Meslek Bilginiz	Sizin Mesleğiniz: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,	Eşinizin Mesleği: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,
Son Mezun Olduğunuz Okul	Anne: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans	Baba: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans

	☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....,,...	☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....,, ...
Çocuk Sayısı	, (Lütfen kaç çocuğunuz olduğunu yazınız)	
Çocuğunuzun/Çocuklarınızın Yaşı	, (Lütfen çocuğunuzun / çocuklarınızın yaşını yazınız)	
Ailenin Gelir Durumu	☐ 500-999 TL ☐ 1000-1499 TL ☐ 1500-1999 TL ☐ 2000-2499 TL ☐ 2500-2999 TL ☐ 3000 TL ve üzeri	
Kaç yıldır İnternet kullanıyorsunuz?	☐ 0-1 yıl ☐ 1-3 yıl ☐ 3-5 yıl ☐ 5-7 yıl ☐ 7 yıl ve üzeri	
İnternet kullanma yeterliğinizin hangi düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz?	Çok Düşük Çok Yüksek 1 2 3 4 5 6	
İnternet teknolojileri ve aile yapınız hakkında aşağıdakilerden hangisi sizi tanımlar? (Lütfen bir seçenek işaretleyiniz,) ☐ Ailece İnternet teknolojilerini yakından takip ederiz, ☐ İnternet teknolojilerini ailemizde tüm yönleriyle tartışırız, ☐ Ailemizde İnternet teknolojileri kullanımına ilişkin koyulmuş kurallar vardır,		

BÖLÜM II: Aşağıda çocuklarınızın İnternet kullanımına ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır, Bu ifadelere göre kendinizi ne kadar yeterli hissediyorsunuz? (1: <i>Hiç yeterli değilim</i> , 5: <i>Çok yeterliyim</i>) Verilen aralıktan yalnızca bir seçeneği işaretleyerek belirtiniz, Çocuğumun,		<i>Hiç</i> <i>Yeterli</i> <i>Çok</i> <i>Değilim</i> <i>Yeterliyim</i> 				
1	Doğruluğundan emin olduğu ...	1	2	3	4	5
2	Paylaşımlarında bilginin gerçek ...	1	2	3	4	5
3	Yaptığı paylaşımların gelecekte ...	1	2	3	4	5
4	Başkaları hakkında olumsuz ...	1	2	3	4	5
5	Paylaşımlarının uygunluğunu ...	1	2	3	4	5
6	İnternetteki davranışları ...	1	2	3	4	5
7	İnternette yaptığı paylaşımların ...	1	2	3	4	5
8	Facebook, WhatsApp, Gmail, ...	1	2	3	4	5
9	Kullandığı dijital iletişim ...	1	2	3	4	5
10	Paylaşımlarına ilişkin dijital ...	1	2	3	4	5
11	Paylaşımlarını ...	1	2	3	4	5
12	Paylaşımlarını dijital ...	1	2	3	4	5
13	Kullandığı akıllı telefon, ...	1	2	3	4	5
14	Bilgisayar, tablet, akıllı ...	1	2	3	4	5
15	Kullandığı bilgisayar, tablet, ...	1	2	3	4	5
16	Kullandığı tablet bilgisayara ...	1	2	3	4	5
17	Kullandığı tablet ...	1	2	3	4	5
18	İnternet sitelerinin güvenilirliğinin ...	1	2	3	4	5
19	Yaşına uygun dijital araçları (...)	1	2	3	4	5
20	Yaşına uygun olmayan İnternet ...	1	2	3	4	5
21	Yaşına uygun olmayan dijital ...	1	2	3	4	5
22	Bilgisayar, tablet, akıllı telefon ...	1	2	3	4	5
23	İnternette yapacağı ...	1	2	3	4	5
24	İsteddiği ürünleri İnternette ...	1	2	3	4	5
25	İnternette alışveriş yapacağı ...	1	2	3	4	5
26	Bilmediği İnternet sitelerinden ...	1	2	3	4	5
27	İnternette alışveriş yaparken ...	1	2	3	4	5

28	Girdiği web sayfalarını ...	1	2	3	4	5
29	Evde kullandığı bilgisayar, ...	1	2	3	4	5
30	Gelişimine uygun güvenli ...	1	2	3	4	5
31	İnternetteki haklarını ...	1	2	3	4	5
32	İnternetteki sorumluluklarını ...	1	2	3	4	5
33	İnternette yaşadığı olumsuz ...	1	2	3	4	5
34	İnternette işlenen suçla gerçek ...	1	2	3	4	5
35	İnternette alışveriş yaptığında ...	1	2	3	4	5
36	Ziyaret edebileceği olumsuz ...	1	2	3	4	5
37	Uzun süre dijital araçları ...	1	2	3	4	5
38	Kullanacağı araçları seçerken ...	1	2	3	4	5
39	Ne tür oyunlar oynadığını ...	1	2	3	4	5
40	Hangi sıklıkta oyun ...	1	2	3	4	5
41	İnternet sitelerinde karşılaştığı ...	1	2	3	4	5
42	Bilgisayar oyunlarını oynamak ...	1	2	3	4	5
43	İnternetsiz kaldığı durumlarda ...	1	2	3	4	5
44	Oyun oynamasına sınırlama ...	1	2	3	4	5

Ek 5. 23 Aralık tarihli toplantı tutanağı

**EBEVEYNLERİN DİJİTAL VATANDAŞ YETİŞTİRME YETERLİKLERİNİ
GELİŞTİRMeye YÖNELİK BİR EĞİTİM ORTAMININ GELİŞTİRİLMESİ
PROJESİ TOPLANTI TUTANAĞIDIR.**

TOPLANTI TARİHİ	: 23.12.2016
TOPLANTI YERİ	: E Blok 313
TO PLANTI SAATİ	: 14.10-15.10
TO PLANTIYA KATILANLAR	: Işıl Kabakçı Yurdakul, Onur Dönmez, Canan Çolak, Mesut Türk, Fatih Yaman, Pelin Dönmez

GÖRÜŞÜLEN KONULAR

1. Yazılan ölçek maddelerinin kontrolü

ALINAN KARARLAR

1. 25 Kasım 2016 tarihinde yazılan maddelere araştırmacıların (Ahmet Naci Çoklar, Tolga Guyer, Yavuz Akbulut) verdikleri dönütler incelendi.
2. Dönütlere göre maddeler düzenlendi.
3. Yeni maddeler eklendi.

Doç.Dr. Işıl Kabakçı	Yrd.Doç.Dr. Onur Dönmez	Arş.Gör. Canan Çolak
Yurdakul	Dönmez	Bursiyer
Proje Yürütücüsü	Araştırmacı	
Arş.Gör. Pelin Dönmez	Arş.Gör. Fatih Yaman	Arş.Gör. Mesut Türk
Bursiyer	Bursiyer	Bursiyer

Ek 6. DEÖYÖ'nün 65 maddeden oluşan yapısı

Sayın Ebeveyn,

Bu araştırmada, ebeveynlerin, çocuklarını dijital vatandaş olarak yetiştirme yeterliklerine ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan veri toplama aracı, iki bölümden oluşmaktadır. Aracın yanıtlanması 10-12 dakika sürmektedir. Toplanan veriler araştırma ekibi tarafından gizli tutulacak, araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Sizden her bölümdeki soru ve ifadeleri dikkatle okuyarak, durumunuza en uygun olan maddeleri “X” ile işaretlemeniz ve tüm bölümleri eksiksiz olarak doldurmanız istenmektedir. Gösterdiğiniz duyarlılık ve katılımınız için çok teşekkür ederiz.

Proje Yürütücüsü
Doç.Dr. Işıl Kabakçı Yurdakul
isilk@anadolu.edu.tr

BÖLÜM I. KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Cinsiyetiniz	☐ Kadın	☐ Erkek
Yaşınız	, (Lütfen yaşınızı yazınız)	
Meslek Bilginiz	Sizin: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:	Eşinizin: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akade misyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:
Son Mezun Olduğunuz Okul	Sizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise	Eşinizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise

	☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....,....	☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....,....
Çocuk Sayısı	, (Lütfen kaç çocuğunuz olduğunu yazınız)	
Çocuğunuzun/Çocuklarınızın Yaşı	, (Lütfen çocuğunuzun / çocuklarınızın yaşını yazınız)	
Ailenin Gelir Durumu	☐ 500 - 1499 TL ☐ 1500 - 2499 TL ☐ 2500 - 3499 TL ☐ 3500 - 4499 TL ☐ 4500 TL ve üzeri	
Kaç yıldır İnternet kullanıyorsunuz?	☐ 0 - 1 yıl ☐ 2 - 3 yıl ☐ 4 - 5 yıl ☐ 6 - 7 yıl ☐ 8 yıl ve üzeri	
BÖLÜM II: Aşağıda çocuklarınızın İnternet kullanımına ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır, Bu ifadelere göre kendinizi ne kadar yeterli hissettiğinizi verilen aralıktan yalnızca bir seçeneği işaretleyerek belirtiniz, (1: Hiç yeterli değilim, 5: Çok yeterliyim)		Hiç Yeterli Çok Değilim Yeterliyim
1	Çocuğuma, doğruluğundan ...	1 2 3 4 5
2	Çocuğuma, paylaşımlarında ...	1 2 3 4 5
3	Çocuğuma, yaptığı paylaşımların ...	1 2 3 4 5
4	Çocuğuma, başkaları hakkında ...	1 2 3 4 5
5	Çocuğumun paylaşımlarının ...	1 2 3 4 5
6	Çocuğumun İnternetteki davranışları ...	1 2 3 4 5
7	Çocuğumun, Facebook, WhatsApp, ...	1 2 3 4 5

8	Çocuğumun kullandığı dijital ...	1	2	3	4	5
9	Çocuğumun paylaşımlarına ...	1	2	3	4	5
10	Çocuğumun paylaşımlarını ...	1	2	3	4	5
11	Çocuğumun paylaşımlarını dijital ...	1	2	3	4	5
12	Çocuğumuzun kullandığı akıllı ...	1	2	3	4	5
13	Çocuğumun bilgisayar, tablet, ...	1	2	3	4	5
14	Çocuğumun Kullandığı bilgisayar ...	1	2	3	4	5
15	Çocuğumun İnternete bağlandığı ...	1	2	3	4	5
16	Çocuğumun İnternete bağlandığı ...	1	2	3	4	5
17	İnternet sitelerin güvenilirliğinin ...	1	2	3	4	5
18	Çocuğumun yaşına uygun dijital ...	1	2	3	4	5
19	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
20	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
21	Bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi ...	1	2	3	4	5
22	Çocuğumun, İnternette yapacağı ...	1	2	3	4	5
23	Çocuğumun istediği ürünleri İnternette ...	1	2	3	4	5
24	Çocuğumun, İnternette alışveriş ...	1	2	3	4	5
25	Çocuğumun bilmediği İnternet ...	1	2	3	4	5
26	Çocuğumun İnternette alışveriş ...	1	2	3	4	5
27	Çocuğumun girdiği web sayfalarını ...	1	2	3	4	5
28	Çocuğumun evde kullandığı ...	1	2	3	4	5
29	Çocuğumun gelişimine uygun ...	1	2	3	4	5
30	Çocuğumu İnternetteki hakları ...	1	2	3	4	5
31	Çocuğumu İnternetteki sorumlulukları ...	1	2	3	4	5
32	Çocuğumun İnternette yaşadığı ...	1	2	3	4	5
33	İnternette işlenen suçların gerçek ...	1	2	3	4	5
34	İnternette alışveriş yaparken ...	1	2	3	4	5
35	Çocuğumun ziyaret edebileceği ...	1	2	3	4	5
36	Çocuğumun uzun süre dijital araçları ...	1	2	3	4	5
37	Çocuğumun kullanacağı dijital ...	1	2	3	4	5
38	Çocuğumun ne tür oyunlar ...	1	2	3	4	5
39	Çocuğumun hangi sıklıkta ...	1	2	3	4	5
40	Çocuğumun İnternet sitelerinde ...	1	2	3	4	5
41	Çocuğumun bilgisayar oyunlarını ...	1	2	3	4	5

42	Çocuğumun oyun oynamasını ...	1	2	3	4	5
43	Bilgisayar oyunlarının çocuğumun ...	1	2	3	4	5
44	İnternetsiz kaldığı durumlarda ...	1	2	3	4	5
45	Çocuğuma oyun oynaması konusunda ...	1	2	3	4	5
46	Çocuğuma gelen istenmeyen mesaj ...	1	2	3	4	5
47	Çocuğumun İnternette güvenli ...	1	2	3	4	5
48	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
49	Çocuğumun İnternete ...	1	2	3	4	5
50	Çocuğumun İnternete ...	1	2	3	4	5
51	Çocuğumun kullandığı sosyal ağ ...	1	2	3	4	5
52	Çocuğumun, profili bulunan sosyal ...	1	2	3	4	5
53	Çocuğumun İnternette ulaştığı ...	1	2	3	4	5
54	Çocuğum hakkında yaptığım paylaşımların ...	1	2	3	4	5
55	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
56	Çocuğumun çevrimiçi ücretsiz ...	1	2	3	4	5
57	Çocuğumun bilgimiz olmadan ...	1	2	3	4	5
58	Çocuğumun bilgimiz olmadan ...	1	2	3	4	5
59	Çocuğumun müzik, film vb, ...	1	2	3	4	5
60	Çocuğumun sosyal ağlarda ...	1	2	3	4	5
61	Çocuğumun mahremiyetini içeren ...	1	2	3	4	5
62	Çocuğumun İnternette yaşadığı ...	1	2	3	4	5
63	Çocuğumun sadece sosyal ...	1	2	3	4	5
64	Çocuğumun sosyal ağlarda ...	1	2	3	4	5
65	Çocuğumun üyelik için yaş sınırı ...	1	2	3	4	5

Ek 7. DEÖYÖ'nün 66 maddeden oluşan yapısı

Sayın Ebeveyn,

Bu araştırmada, ebeveynlerin, çocuklarını dijital vatandaş olarak yetiştirme yeterliklerine ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan veri toplama aracı, iki bölümden oluşmaktadır. Aracın yanıtlanması 10-12 dakika sürmektedir. Toplanan veriler araştırma ekibi tarafından gizli tutulacak, araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Sizden her bölümdeki soru ve ifadeleri dikkatle okuyarak, durumunuza en uygun olan maddeleri “X” ile işaretlemeniz ve tüm bölümleri eksiksiz olarak doldurmanız istenmektedir. Gösterdiğiniz duyarlılık ve katılımınız için çok teşekkür ederiz.

Proje Yürütücüsü
Doç.Dr. Işıl Kabakçı Yurdakul
isilk@anadolu.edu.tr

BÖLÜM I. KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Cinsiyetiniz	☐ Kadın	☐ Erkek
Yaşınız	, (Lütfen yaşınızı yazınız)	
Meslek Bilginiz	Sizin: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,	Eşinizin: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,
Son Mezun Olduğunuz Okul	Sizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise	Eşinizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise

	☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....,...	☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....,...				
Çocuk Sayısı	, (Lütfen kaç çocuğunuz olduğunu yazınız)					
Çocuğunuzun/Çocuklarınızın Yaşları	, (Lütfen çocuğunuzun / çocuklarınızın yaşını yazınız)					
Ailenin aylık ortalama geliri	☐ 1000 - 1999 TL ☐ 2000 - 2999 TL ☐ 3000 - 3999 TL ☐ 4000 - 4999 TL ☐ 5000 TL ve üzeri					
Kaç yıldır İnternet kullanıyorsunuz?	☐ 0 - 1 yıl ☐ 2 - 3 yıl ☐ 4 - 5 yıl ☐ 6 - 7 yıl ☐ 8 yıl ve üzeri					
BÖLÜM II: Aşağıda çocuklarınızın İnternet kullanımına ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır, Bu ifadelere göre kendinizi ne kadar yeterli hissettiğinizi verilen aralıktan yalnızca bir seçeneği işaretleyerek belirtiniz, (1: Hiç yeterli değilim, 5: Çok yeterliyim)		Hiç Yeterli Değilim Çok Yeterliyim 				
1	Çocuğuma, doğruluğundan emin ...	1	2	3	4	5
2	Çocuğuma, paylaşımlarında kullandığı ...	1	2	3	4	5
3	Çocuğuma, yaptığı paylaşımların ...	1	2	3	4	5
4	Çocuğuma, başkaları hakkında olumsuz ...	1	2	3	4	5
5	Çocuğumun paylaşımlarının uygunluğunu ...	1	2	3	4	5
6	Çocuğumun İnternetteki davranışları ...	1	2	3	4	5
7	Çocuğumun, Facebook, WhatsApp, ...	1	2	3	4	5
8	Çocuğumun kullandığı dijital ...	1	2	3	4	5

9	Çocuğumun paylaşımlarına ilişkin ...	1	2	3	4	5
10	Çocuğumun paylaşımlarını ...	1	2	3	4	5
11	Çocuğumun paylaşımlarını dijital ...	1	2	3	4	5
12	Çocuğumun kullandığı akıllı telefon, ...	1	2	3	4	5
13	Çocuğumun kullandığı bilgisayar, tablet, ...	1	2	3	4	5
14	Çocuğumun İnternete bağlandığı ...	1	2	3	4	5
15	Çocuğumun İnternete bağlandığı ...	1	2	3	4	5
16	İnternet sitelerin güvenilirliğinin ...	1	2	3	4	5
17	Çocuğumun yaşına uygun dijital ...	1	2	3	4	5
18	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
19	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
20	Bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi ...	1	2	3	4	5
21	Çocuğumun İnternette gezinme ...	1	2	3	4	5
22	Çocuğumun, İnternette yaptığı ...	1	2	3	4	5
23	Çocuğumun istediği ürünleri İnternette ...	1	2	3	4	5
24	Çocuğuma İnternette alışveriş ...	1	2	3	4	5
25	Çocuğumun bilmediği İnternet ...	1	2	3	4	5
26	Çocuğumun İnternette alışveriş ...	1	2	3	4	5
27	Çocuğumun girdiği web sitelerini ...	1	2	3	4	5
28	Çocuğumun evde kullandığı dijital ...	1	2	3	4	5
29	Çocuğumun gelişimine uygun ...	1	2	3	4	5
30	Çocuğumu İnternetteki hakları ...	1	2	3	4	5
31	Çocuğumu İnternetteki sorumlulukları ...	1	2	3	4	5
32	Çocuğumun İnternette yaşadığı olumsuz ...	1	2	3	4	5
33	İnternette işlenen suçların gerçek ...	1	2	3	4	5
34	İnternette alışveriş yaparken güvenliğini ...	1	2	3	4	5
35	Çocuğumun ziyaret edebileceği olumsuz ...	1	2	3	4	5
36	Çocuğumun uzun süre dijital araçları ...	1	2	3	4	5
37	Çocuğumun kullanacağı dijital araçları ...	1	2	3	4	5
38	Çocuğumun ne tür oyunlar ...	1	2	3	4	5
39	Çocuğumun hangi sıklıkta oyun ...	1	2	3	4	5
40	Çocuğumun İnternet sitelerinde karşılaştığı ...	1	2	3	4	5
41	Çocuğumun bilgisayar oyunlarını ...	1	2	3	4	5
42	Çocuğumun dijital araçlara erişimini ...	1	2	3	4	5

43	Bilgisayar oyunlarının çocuğumun ...	1	2	3	4	5
44	İnternetsiz kaldığı durumlarda ...	1	2	3	4	5
45	Çocuğuma gelen istenmeyen mesaj ...	1	2	3	4	5
46	Çocuğumun İnternette güvenli ...	1	2	3	4	5
47	Çocuğumun İnternete bağlanmak için ...	1	2	3	4	5
48	Çocuğumun İnternete bağlanmak için ...	1	2	3	4	5
49	Çocuğumun İnternete bağlanmak için ...	1	2	3	4	5
50	Çocuğumun üyelik için yaş sınırı olan ...					
51	Çocuğumun kullandığı sosyal ağ ...	1	2	3	4	5
52	Çocuğumun, profili bulunan sosyal ...	1	2	3	4	5
53	Çocuğumun İnternette ulaştığı bilgilerin ...	1	2	3	4	5
54	Çocuğum hakkında yaptığım paylaşımların ...	1	2	3	4	5
55	Çocuğumu halka açık wifi bağlantılarının ...	1	2	3	4	5
56	Çocuğumu, çevrimiçi servislere ...	1	2	3	4	5
57	Çocuğumun bilginiz olmadan İnternetten ...	1	2	3	4	5
58	Çocuğumun İnternet uygulamaları ...	1	2	3	4	5
59	Çocuğumun telif haklarıyla korunan müzik, ...	1	2	3	4	5
60	Çocuğuma sosyal ağlarda arkadaşlarını ...	1	2	3	4	5
61	Çocuğumla kendi mahremiyetini içeren ...	1	2	3	4	5
62	Çocuğumun İnternette yaşadığı olumsuz ...	1	2	3	4	5
63	Çocuğumun sadece sosyal ortamlarda ...	1	2	3	4	5
64	Çocuğumun sosyal ağlarda tanıştığı ...	1	2	3	4	5
65	Çocuğuma, İnternet alışverişlerinde ...	1	2	3	4	5
66	Çocuğumu İnternette faydalı bilgiler ...	1	2	3	4	5

Ek 8. DEÖYÖ Maddelerinin uzman görüşü sonrasında kapsam geçerlik oran değerleri

	Madde	Kapsam Geçerlik Oranı
1	Çocuğuma, doğruluğundan ...	0,6
2	Çocuğuma, paylaşımlarında ...	0,6
3	Çocuğuma, yaptığı paylaşımların ...	0,6
4	Çocuğuma, başkaları hakkında ...	0,6
5	Çocuğumun paylaşımlarının ...	1
6	Çocuğumun İnternetteki davranışları ...	-0,2
7	Çocuğumun, Facebook, WhatsApp, ...	0,2
8	Çocuğumun kullandığı dijital iletişim ...	1
9	Çocuğumun paylaşımlarına ilişkin ...	-0,6
10	Çocuğumun paylaşımlarını ...	1
11	Çocuğumun paylaşımlarını ...	-0,6
12	Çocuğumun kullandığı akıllı ...	0,2
13	Çocuğumun kullandığı bilgisayar, ...	-0,2
14	Çocuğumun İnternete ...	-0,6
15	Çocuğumun İnternete bağlandığı ...	-0,2
16	İnternet sitelerin güvenilirliğinin ...	1
17	Çocuğumun yaşına uygun ...	0,6
18	Çocuğumun yaşına uygun ...	0,6
19	Çocuğumun yaşına uygun ...	0,2
20	Bilgisayar, tablet, akıllı ...	1
21	Çocuğumun İnternette gezinme ...	1
22	Çocuğumun, İnternette yaptığı ...	-0,2
23	Çocuğumun istediği ürünleri ...	1
24	Çocuğuma İnternette alışveriş ...	0,6
25	Çocuğumun bilmediği İnternet ...	-0,2
26	Çocuğumun İnternette alışveriş ...	0,2
27	Çocuğumun girdiği web sitelerini ...	0,6
28	Çocuğumun evde kullandığı ...	-0,2
29	Çocuğumun gelişimine uygun ...	1
30	Çocuğumu İnternetteki hakları ...	1
31	Çocuğumu İnternetteki sorumlulukları ...	1

32	Çocuğumun İnternette yaşadığı ...	0,2
33	İnternette işlenen suçların gerçek ...	1
34	İnternette alışveriş yaparken güvenliğini ...	1
35	Çocuğumun ziyaret edebileceği ...	-0,6
36	Çocuğumun uzun süre dijital araçları ...	0,6
37	Çocuğumun kullanacağı dijital araçları ...	0,6
38	Çocuğumun ne tür oyunlar ...	0,2
39	Çocuğumun hangi sıklıkta oyun ...	0,2
40	Çocuğumun İnternet sitelerinde ...	1
41	Çocuğumun bilgisayar oyunlarını ...	-0,2
42	Çocuğumun dijital araçlara ...	0,6
43	Bilgisayar oyunlarının çocuğumun ...	0,6
44	İnternetsiz kaldığı durumlarda ...	1
45	Çocuğuma gelen istenmeyen mesaj ...	0,6
46	Çocuğumun İnternette güvenli ...	1
47	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	0,2
48	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1
49	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	0,6
50	Çocuğumun üyelik için yaş sınırı ...	0,6
51	Çocuğumun kullandığı sosyal ağ ...	1
52	Çocuğumun, profili bulunan sosyal ...	0,6
53	Çocuğumun İnternette ulaştığı ...	0,6
54	Çocuğum hakkında yaptığım ...	-0,2
55	Çocuğumu halka açık wifi ...	1
56	Çocuğumu, çevrimiçi servislere ...	0,6
57	Çocuğumun bilgimiz olmadan ...	0,2
58	Çocuğumun İnternet uygulamaları ...	0,6
59	Çocuğumun telif haklarıyla korunan ...	1
60	Çocuğuma sosyal ağlarda ...	1
61	Çocuğumla kendi mahremiyetini ...	0,6
62	Çocuğumun İnternette yaşadığı ...	0,6
63	Çocuğumun sadece sosyal ...	0,2
64	Çocuğumun sosyal ağlarda ...	0,2
65	Çocuğuma, İnternet alışverişlerinde ...	1

66	Çocuğumu İnternette faydalı bilgiler ...	0,6
----	--	-----

Ek 9. DEÖYÖ'nün AFA aşaması için hazırlanmış hali**Sayın ebeveyn,**

Bu araştırmada, ebeveynlerin, hayatın her alanına giren dijital teknolojileri kullanma ve onlardan faydalanma noktasında çocuklarını yetiştirme yeterliklerine ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan veri toplama aracı, iki bölümden oluşmaktadır. Aracın yanıtlanması 10-12 dakika sürmektedir, Toplanan veriler araştırma ekibi tarafından gizli tutulacak, araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Sizden her bölümdeki soru ve ifadeleri dikkatle okuyarak, durumunuza en uygun olan maddeleri “X” ile işaretlemeniz ve tüm bölümleri eksiksiz olarak doldurmanız istenmektedir. Gösterdiğiniz duyarlılık ve katılımınız için çok teşekkür ederiz.

Proje Yürütücüsü
Doç.Dr. Işıl Kabakçı Yurdakul
isilk@anadolu.edu.tr

BÖLÜM I. KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Cinsiyetiniz	☐ Kadın ☐ Erkek		
Yaşınız	, (Lütfen yaşınızı yazınız)		
Meslek Bilginiz	<table><tr><td>Sizin Mesleğiniz: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,</td><td>Eşinizin Mesleği: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,</td></tr></table>	Sizin Mesleğiniz: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,	Eşinizin Mesleği: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,
Sizin Mesleğiniz: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,	Eşinizin Mesleği: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor Diğer:,		
Son Mezun Olduğunuz Okul	<table><tr><td>Sizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans</td><td>Eşinizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans</td></tr></table>	Sizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans	Eşinizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans
Sizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans	Eşinizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans		

	☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....	☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....
Çocuk Sayısı	, (Lütfen kaç çocuğunuz olduğunu yazınız)	
Çocuğunuzun/Çocuklarınızın Yaşı	, (Lütfen çocuğunuzun / çocuklarınızın yaşını yazınız)	
Ailenin Gelir Durumu	☐ 500 - 1499 TL ☐ 1500 - 2499 TL ☐ 2500 - 3499 TL ☐ 3500 - 4499 TL ☐ 4500 TL ve üzeri	
Kaç yıldır İnternet kullanıyorsunuz?	☐ 0 - 1 yıl ☐ 2 - 3 yıl ☐ 4 - 5 yıl ☐ 6 - 7 yıl ☐ 8 yıl ve üzeri	
BÖLÜM II: Aşağıda çocuklarınızın İnternet kullanımına ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelere göre kendinizi ne kadar yeterli hissettiğinizi verilen aralıktan yalnızca bir seçeneği işaretleyerek belirtiniz. (1: <i>Hiç yeterli değilim</i> , 5: <i>Çok yeterliyim</i>)		<i>Hiç Yeterli</i> <i>Çok</i> <i>Değilim</i> <i>Yeterliyim</i>
1	Çocuğumun telif haklarıyla ...	1 2 3 4 5
2	Çocuğumun kullandığı dijital ...	1 2 3 4 5
3	Çocuğumun evde kullandığı ...	1 2 3 4 5
4	Çocuğumun istediği ürünleri ...	1 2 3 4 5
5	İnternette işlenen suçların ...	1 2 3 4 5
6	İnternetsiz kaldığı durumlarda ...	1 2 3 4 5
7	Çocuğumun gelişimine uygun ...	1 2 3 4 5
8	Çocuğuma, doğruluğundan emin ...	1 2 3 4 5
9	Çocuğumun dijital ortamlarda ...	1 2 3 4 5
10	Çocuğumun kullandığı akıllı telefon, ...	1 2 3 4 5

11	Çocuğumun İnternette alışveriş ...	1	2	3	4	5
12	Çocuğumu, çevrimiçi servislere ...	1	2	3	4	5
13	Çocuğumun uzun süre dijital araçları ...	1	2	3	4	5
14	Çocuğumun yaşına uygun dijital ...	1	2	3	4	5
15	Çocuğuma, paylaşımlarında kullandığı ...	1	2	3	4	5
16	Çocuğumun, Facebook, WhatsApp, ...	1	2	3	4	5
17	Bilgisayar, tablet, akıllı telefon ...	1	2	3	4	5
18	Çocuğuma, İnternet alışverişlerinde ...	1	2	3	4	5
19	İnternette alışveriş yaparken güvenliğini ...	1	2	3	4	5
20	Çocuğumun İnternet sitelerinde ...	1	2	3	4	5
21	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
22	Çocuğumla ailemizin ve kendi ...	1	2	3	4	5
23	Çocuğumun paylaşımlarına ilişkin ...	1	2	3	4	5
24	Çocuğumun İnternette güvenli ...	1	2	3	4	5
25	Çocuğuma İnternette alışveriş ...	1	2	3	4	5
26	Çocuğumun İnternette yaşadığı olumsuz ...	1	2	3	4	5
27	Çocuğumun kullanacağı dijital araçları ...	1	2	3	4	5
28	Çocuğumun ziyaret edebileceği ...	1	2	3	4	5
29	Çocuğumun İnternette ulaştığı bilgilerin ...	1	2	3	4	5
30	Çocuğumla ayrı ortamlarda bulunduğumuz ...	1	2	3	4	5
31	Çocuğumun İnternete bağlanmak için ...	1	2	3	4	5
32	Çocuğumun bilmediği İnternet ...	1	2	3	4	5
33	Çocuğumu, kullandığı sosyal ağ ...	1	2	3	4	5
34	Çocuğumun ne tür bilgisayar oyunları ...	1	2	3	4	5
35	Çocuğumun paylaşımlarının uygunluğunu ...	1	2	3	4	5
36	Çocuğumun ne tür ya da nasıl paylaşımlarda ...	1	2	3	4	5
37	Çocuğumun İnternete bağlandığı cihazlara ...	1	2	3	4	5
38	Çocuğumun, bizim bilgimiz olmadan ...	1	2	3	4	5
39	Çocuğumu halka açık wifi bağlantılarının ...	1	2	3	4	5
40	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
41	Çocuğuma, yaptığı paylaşımların ...	1	2	3	4	5
42	Çocuğumu İnternette faydalı bilgiler ...	1	2	3	4	5
43	Çocuğuma, İnternet alışverişlerinde ...	1	2	3	4	5
44	Çocuğumu İnternetteki sorumlulukları ...	1	2	3	4	5

45	Çocuğumun bilgisayar oyunlarını ...	1	2	3	4	5
46	Çocuğuma sosyal ağlarda arkadaşlarını ...	1	2	3	4	5
47	Çocuğuma gelen istenmeyen mesaj ...	1	2	3	4	5
48	Çocuğumun kullandığı İnternet ...	1	2	3	4	5
49	Çocuğumun sadece sosyal ortamlarda ...	1	2	3	4	5
50	Çocuğumun hangi sıklıkta bilgisayar ...	1	2	3	4	5
51	İnternet sitelerin güvenilirliğinin ayrımını ...	1	2	3	4	5
52	Çocuğumun İnternete bağlanmak için ...	1	2	3	4	5
53	Çocuğumun sosyal ağlarda tanıştığı ...	1	2	3	4	5
54	Bilgisayar oyunlarının çocuğumun ...	1	2	3	4	5
55	Çocuğumun girdiği web sitelerini ...	1	2	3	4	5
56	Çocuğumun İnternette yaşadığı ...	1	2	3	4	5
57	Çocuğumun dijital araçlara erişimini ...	1	2	3	4	5
58	Çocuğuma Google gibi arama ...	1	2	3	4	5
59	Çocuğumu İnternetteki hakları ...	1	2	3	4	5
60	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
61	Çocuğumun, profili bulunan sosyal ...	1	2	3	4	5

Ek 10. Anadolu Üniversitesi Etik Kurul belgesi

İşil KABAKÇI YURDAKUL

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : 22576088-050.99-16

Tarih : 12.02.2015

Konu: 12.02.2015 tarihli 5/10 sayılı Etik Kurul kararı hk

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 05.02.2015 tarih ve 152 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ekinde Rektörlüğümüze gönderilen Doç. Dr. İşil KABAKÇI YURDAKUL'un yürütücülüğünü yaptığı "Ebeveynlerin Dijital Vatandaş Yetiştirme Yeterliklerini Geliştirmeye Yönelik Bir Eğitim Ortamının Geliştirilmesi" başlıklı TÜBİTAK projesine ilişkin Üniversitemiz Etik Kurulu Kararı, yazımız ekinde gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve uygulama dosyasının hazırlanmasında, ilgili kurumun, bulunması halinde Etik Kurulu Yönergesinin dikkate alınması konusunda gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Aydın AYBAR
Etik Kurul Başkanı
Rektör Yardımcısı

EKLER:

1. Etik Kurulu Kararı

16. Şubat 2015
Prof. Dr. Aydın
677

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Yunus Emre Kampüsü 26470 ESKİŞEHİR
Tel +90 222 335 05 80-4412, Faks +90 222 335 36 16, E-Posta etik@anadolu.edu.tr,
Web http://www.anadolu.edu.tr/kurullar/etik.aspx

Kayıt Tarihi: 05.02.2015

Protokol No: 2715

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARARI

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	TÜBİTAK Projesi
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Ebeveynlerin Dijital Vatandaş Yetiştirme Yeterliklerini Geliştirmeye Yönelik Bir Eğitim Ortamının Geliştirilmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Işıl KABAKÇI YURDAKUL
TEZ YAZARI:	—
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	—
KARAR:	Olumlu

ETİK KURUL ÜYELERİ

İMZA/ TARİH

12.02.2015

Prof. Dr. Aydın AYBAR
Rektör Yardımcısı / Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Hayrettin TÜRK
Fen Bil. (Fen Fak.)

Prof. Dr. Yusuf ÖZTÜRK
Sağlık Bil. (Ecz. Fak.)

Prof. Dr. Esra CEYHAN
Eğitim Bil. (Eğitim Bil. Ens.)

Prof. Dr. Kemal YILDIRIM
Sos. Bil. (İkt. ve İd. Bil. Fak.)

Doç. Dr. Münevver ÇAKI
Güz. San. (Güz. San. Fak.)

Ek 11. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü izin yazısı

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605/1981818
Konu: Proje Kullanım İzni

23/02/2015

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Genel Sekreterlik)

İlgi : 18/02/2015 tarih ve 63784619-604.01-195/1267 sayılı yazınız.

İlgi yazı ile gönderdiğiniz proje öneri formunuz incelenmiştir. Kurumumuzca projenin yürütülmesinde herhangi bir sakınca olmayıp, projenize tarafımızdan gereken destek sağlanacaktır.

Bilgilerinize rica ederim.

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Remzi ERÇELİK
Memur

Büyükdere Mah. Atatürk Blv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 262b-c726-3409-b17c-9174 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 12. Doğrulayıcı faktör aşamasında kullanılan DEÖYÖ yapısı

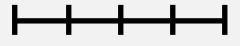
Sayın ebeveyn,

Bu araştırmada, ebeveynlerin, hayatın her alanına giren dijital teknolojileri kullanma ve onlardan faydalanma noktasında çocuklarını yetiştirme yeterliklerine ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan veri toplama aracı, iki bölümden oluşmaktadır. Aracın yanıtlanması 8-10 dakika sürmektedir. Toplanan veriler araştırma ekibi tarafından gizli tutulacak, araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Sizden her bölümdeki soru ve ifadeleri dikkatle okuyarak, durumunuza en uygun olan maddeleri “X” ile işaretlemeniz ve tüm bölümleri eksiksiz olarak doldurmanız istenmektedir. Gösterdiğiniz duyarlılık ve katılımınız için çok teşekkür ederiz,

Proje Yürütücüsü
Doç.Dr. Işıl Kabakçı Yurdakul
isilk@anadolu.edu.tr

BÖLÜM I. KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Cinsiyetiniz	☐ Kadın	☐ Erkek
Yaşınız	, (Lütfen yaşınızı yazınız)	
Meslek Bilginiz	Sizin Mesleğiniz: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ İşçi ☐ Polis/Asker ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor ☐ Emekli Diğer:	Eşinizin Mesleği: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ İşçi ☐ Polis/Asker ☐ Öğretmen/Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor ☐ Emekli Diğer:
Son Mezun Olduğunuz Okul	Sizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans	Eşinizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans

	☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....,....	☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....,....				
Çocuk Sayısı	, (Lütfen kaç çocuğunuz olduğunu yazınız)					
Ailenin Gelir Durumu	☐ 500 - 1499 TL ☐ 1500 - 2499 TL ☐ 2500 - 3499 TL ☐ 3500 - 4499 TL ☐ 4500 TL ve üzeri					
Kaç yıldır İnternet kullanıyorsunuz?	☐ 0 - 1 yıl ☐ 2 - 3 yıl ☐ 4 - 5 yıl ☐ 6 - 7 yıl ☐ 8 yıl ve üzeri					
BÖLÜM II: Aşağıda çocuklarınızın İnternet kullanımına ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelere göre kendinizi ne kadar yeterli hissettiğinizi verilen aralıktan yalnızca bir seçeneği işaretleyerek belirtiniz. (1: Hiç yeterli değilim, 5: Çok yeterliyim)		Hiç Yeterli Çok Değilim Yeterliyim 				
1	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
2	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
3	Çocuğumu İnternetteki hakları ...	1	2	3	4	5
4	Çocuğumun kullandığı İnternet ...	1	2	3	4	5
5	Çocuğuma gelen istenmeyen ...	1	2	3	4	5
6	Çocuğumun İnternette yaşadığı ...	1	2	3	4	5
7	İnternet sitelerin güvenilirliğinin ...	1	2	3	4	5
8	Çocuğumun girdiği web sitelerini ...	1	2	3	4	5
9	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
10	Çocuğumun İnternette güvenli ...	1	2	3	4	5

11	Çocuğuma Google gibi arama ...	1	2	3	4	5
12	Çocuğumun İnternete bağlandığı ...	1	2	3	4	5
13	Çocuğumun ziyaret edebileceği ...	1	2	3	4	5
14	Çocuğumun İnternette ulaştığı ...	1	2	3	4	5
15	Çocuğumu, kullandığı sosyal ...	1	2	3	4	5
16	Çocuğumun uzun süre dijital araçları ...	1	2	3	4	5
17	Çocuğumun bilmediği İnternet ...	1	2	3	4	5
18	Çocuğumun sosyal ağlarda ...	1	2	3	4	5
19	Çocuğumun, bizim bilgimiz olmadan ...	1	2	3	4	5
20	Çocuğumla ailemizin ve kendi ...	1	2	3	4	5
21	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
22	Çocuğuma sosyal ağlarda arkadaşlarını ...	1	2	3	4	5
23	Çocuğumun İnternette yaşadığı olumsuz ...	1	2	3	4	5
24	İnternette işlenen suçların gerçek ...	1	2	3	4	5
25	Bilgisayar, tablet, akıllı telefon ...	1	2	3	4	5
26	Çocuğumu, çevrimiçi servislere ...	1	2	3	4	5
27	Çocuğuma, İnternet alışverişlerinde ...	1	2	3	4	5
28	Çocuğumun yaşına uygun dijital ...	1	2	3	4	5
29	Çocuğumun, profili bulunan ...	1	2	3	4	5
30	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
31	Çocuğuma, doğruluğundan emin ...	1	2	3	4	5
32	Çocuğumun hangi sıklıkta ...	1	2	3	4	5
33	Çocuğumun gelişimine uygun ...	1	2	3	4	5
34	Çocuğumun dijital ortamlarda ...	1	2	3	4	5
35	Çocuğumun kullandığı akıllı ...	1	2	3	4	5
36	Çocuğumun, Facebook, WhatsApp, ...	1	2	3	4	5
37	Çocuğumun paylaşımlarına ilişkin ...	1	2	3	4	5
38	Çocuğumun kullandığı dijital iletişim ...	1	2	3	4	5

Ek 13. Türkiye geneli veri toplama sürecinde kullanılan yapı

İyi günler. İsmim Sizi bağımsız bir araştırma şirketi olan Aksoy Araştırma'dan arıyorum. Araştırma Anadolu Üniversitesi tarafından yürütülmektedir. Bu araştırmada, ebeveynlerin dijital teknolojileri kullanma ve onlardan faydalanma noktasında çocuklarını yetiştirme yeterliklerine ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada toplanan veriler araştırma ekibi tarafından gizli tutulacak, araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Gösterdiğiniz duyarlılık ve katılımınız için çok teşekkür ederiz.

BÖLÜM I. KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Cinsiyetiniz	☐ Kadın	☐ Erkek	
Yaşınız	 (Lütfen yaşınızı yazınız)		
Meslek Bilginiz	Sizin Mesleğiniz: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Polis/Asker ☐ Öğretmen/ Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor/Hemşir(e) ☐ Emekli Diğer:	Eşinizin Mesleği: ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Polis/Asker ☐ Öğretmen/ Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor/Hemşir(e) ☐ Emekli Diğer:	Hane halkı reisi (en çok gelir getiren kişi): ☐ Ev Hanımı ☐ Serbest Meslek ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Polis/Asker ☐ Öğretmen/ Akademisyen ☐ Mühendis ☐ Doktor/Hemşir(e) ☐ Emekli Diğer:
Son Mezun Olduğunuz Okul	Sizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise	Eşinizin: ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise	Hane halkı reisi (en çok gelir getiren kişi): ☐ İlkokul

	☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:..... ...	☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:..... ...	☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora Diğer:.....
Katılımcının Sosyo-ekonomik Statüsü	☐ A ☐ B ☐ C1 ☐ C2 ☐ D ☐ E		
Çocuk Sayısı	 (Lütfen kaç çocuğunuz olduğunu yazınız)		
Ailenin Gelir Durumu	☐ 500 - 1499 TL ☐ 1500 - 2499 TL ☐ 2500 - 3499 TL ☐ 3500 - 4499 TL ☐ 4500 TL ve üzeri		
İnternet kullanıyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır		
Kaç yıldır İnternet kullanıyorsunuz?	☐ 0 - 1 yıl ☐ 2 - 3 yıl ☐ 4 - 5 yıl ☐ 6 - 7 yıl ☐ 8 yıl ve üzeri		
BÖLÜM II: Aşağıda çocuklarınızın İnternet kullanımına ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelere göre kendinizi ne kadar		<i>Hiç Yeterli</i> <i>Çok</i> <i>Değilim</i> <i>Yeterliyim</i>	

yeterli hissettiğinizi verilen aralıktan yalnızca bir seçeneği işaretleyerek belirtiniz. (1: Hiç yeterli değilim, 5: Çok yeterliyim)						
1	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
2	Çocuğumun uzun süre dijital ...	1	2	3	4	5
3	Çocuğumu İnternetteki hakları ...	1	2	3	4	5
4	Çocuğumun kullandığı İnternet ...	1	2	3	4	5
5	Çocuğumun İnternette ulaştığı ...	1	2	3	4	5
6	Çocuğumun İnternette yaşadığı ...	1	2	3	4	5
7	Çocuğumun kullandığı akıllı telefon, ...	1	2	3	4	5
8	Bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi ...	1	2	3	4	5
9	Çocuğumun hangi sıklıkta ...	1	2	3	4	5
10	Çocuğumun paylaşımlarına ...	1	2	3	4	5
11	Çocuğumun, Facebook, WhatsApp ...	1	2	3	4	5
12	Çocuğumun İnternete bağlandığı ...	1	2	3	4	5
13	Çocuğumun yaşına uygun dijital ...	1	2	3	4	5
14	Çocuğumun gelişimine uygun ...	1	2	3	4	5
15	Çocuğumu, kullandığı sosyal ...	1	2	3	4	5
16	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
17	Çocuğumun bilmediği İnternet ...	1	2	3	4	5
18	Çocuğumun sosyal ağlarda tanıştığı ...	1	2	3	4	5
19	Çocuğumun, bizim bilgimiz olmadan ...	1	2	3	4	5
20	Çocuğumla ailemizin ve kendi ...	1	2	3	4	5
21	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
22	İnternet sitelerin güvenilirliğinin ...	1	2	3	4	5
23	Çocuğumun İnternette yaşadığı ...	1	2	3	4	5
24	İnternette işlenen suçların gerçek ...	1	2	3	4	5
25	Çocuğuma gelen istenmeyen mesaj ...	1	2	3	4	5
26	Çocuğumu, çevrimiçi servislere ...	1	2	3	4	5
27	Çocuğuma, İnternet alışverişlerinde ...	1	2	3	4	5
28	Çocuğumun İnternette güvenli ...	1	2	3	4	5
29	Çocuğumun, profili bulunan sosyal ...	1	2	3	4	5
30	Çocuğumun yaşına uygun olmayan ...	1	2	3	4	5
31	Çocuğuma, doğruluğundan emin ...	1	2	3	4	5
32	Çocuğuma sosyal ağlarda arkadaşlarını ...	1	2	3	4	5

33	Çocuğumun dijital ortamlarda ...	1	2	3	4	5
34	Çocuğumun girdiği web sitelerini ...	1	2	3	4	5
35	Çocuğumun İnternete bağlanmak ...	1	2	3	4	5
36	Çocuğuma Google gibi arama ...	1	2	3	4	5
37	Çocuğumun ziyaret edebileceği ...	1	2	3	4	5
38	Çocuğumun kullandığı dijital ...	1	2	3	4	5